9. III. 30.

Księga III.

Leviticus.

Rozdział I.

Wyrazy przekreślone a następnie podkreślone należy złożyć zwykłym drukiem a nie spacjonowane, dwukrotnie podkreślone należy spacjonować.

1. I wezwał Mojżesza i przemówił Wiekuisty do niego z namiotu ~~zboru~~ zgromadzenia, rzekłszy:

2. Przemów do synów Izraela i powiedz im: – człowiek, który ~~[illegible]~~ z pośród was ~~[illegible]~~ przyniesie ofiarę dla Wiekuistego: z bydła, z rogacizny i z owiec, ~~[illegible]~~ przyniesiecie ofiarę waszą.

3. Jeś[illegible] wego niech

przyn[illegible] wobec Wiekuist[illegible]

go. 4. I p[illegible] rozgrzeszenia

5. I za[illegible] owie Arona,

kapł[illegible] namiotu ~~zboru~~ zgromadzenia

6. I [illegible]

7. I [illegible] drwa na ogień.

8. I n[illegible] z drwa, któ-

re na [illegible]

Rkp. 9098 II
t. 1-5

9. A trzewa jego i ~~golenie~~ podudzie jego obmyje w wodzie i spali kapłan to wszystko na ofiarnicy jako całopalenie, ofiarę ogniową, woń przyjemną ~~[illegible]~~ Wiekuistemu.

10. A jeśli z trzody ofiara jego, z owiec ~~albo~~ lub z kóz na całopalenie – samca zdrowego niech przyniesie ~~sprowadzi~~.

11. I zarznie go na boku ~~ofiarnicy~~ ołtarza ku północy przed Wiekuistym i skropią, synowie Arona, kapłani, krew jego na ofiarnicę wkoło.

9. III. 30.

Księga III. ויקרא

Wyrazy przekreślone a następnie podkreślone należy złożyć zwykłym drukiem a nie spacjonowane, dwukrotnie podkreślone należy spacjonować.

Leviticus.

Rozdział I.

1. I wezwał Mojżesza i przemówił Wiekuisty do niego z namiotu (zgromadzenia) ~~zboru~~, rzekłszy:

2. Przemów do synów Izraela i powiedz im: - człowiek (owi), który ~~[illegible]~~ spośród was przyniesie ~~[illegible]~~ ofiarę dla Wiekuistego: z bydła, z rogacizny i z owiec, ~~[illegible]~~ przyniesiecie ~~[illegible]~~ ofiarę waszą.

3. Jeśli całopaleniem ofiara jego ~~[illegible]~~ z rogacizny, samca zdrowego niech przyniesie, (przed wejściem ~~[illegible]~~ ~~wrót~~ namiotu zgromadzenia ~~zboru~~ złoży je ~~sprowadzi~~ ~~[illegible]~~ ku łasce dla siebie ~~swego~~ wobec Wiekuistego.

go.

4. I położy rękę swą na głowę całopalenia, aby łaskę ~~swą wobec Wiekuistego~~ było przyjęte ~~[illegible]~~) dla pojednania ~~[illegible]~~.

5. I zarznie tego byczka ~~cielca~~ ~~rogacizny~~ przed Wiekuistym, a przyniosą ~~złożą~~ synowie Arona, kapłani, krew i skropią tę krew na ołtarz ~~ofiarnicę~~ wokoło, która u wejścia ~~wrót~~ namiotu (zgromadzenia ~~zboru~~.

6. I oskórują ~~[illegible]~~ (ktoś) z całopalenie i pokroją ~~[illegible]~~ je na części.

7. I ~~[illegible]~~ synowie Arona, kapłana, ogień na ofiarnicę i narządzą drwa ~~drzewo~~ na ogień;

8. I narządzą synowie Arona, kapłani, te części, głowę i tłuszcz na drwa, które są na ogniu, co ~~które~~ na ołtarzu ~~ofiarnicy~~ (znajduje się).

9. A trzewa jego i podudzie ~~golenie~~ jego obmyje w wodzie i spali kapłan to wszystko na ofiarnicy jako całopalenie, ofiarę ogniową, woń przyjemną ~~[illegible]~~ Wiekuistemu.

10. A jeśli z trzody ofiara jego, z owiec lub ~~albo~~ z kóz na całopalenie - samca zdrowego niech przyniesie ~~sprowadzi~~.

11. I zarznie go na boku ołtarza ~~ofiarnicy~~ ku północy przed Wiekuistym i skropią, synowie Arona, kapłani, krew jego na ofiarnicę wokoło.

XXIV. ~~XXIII~~ ספר ויקרא Księga ~~XXI~~ Trzecia Lewitów. ויקרא

Rozdz. 1 Ustanowienie ofiar całopalnych. Roz. 2. Ofiary spożywne. Roz. 3. Of. dziękczynne. Roz. 4. Of. zagrzeszne. Roz. 5. Of. pokutne.

Rozdział 1.

2

1. Tedy powezwał Mojżesza i przemówił Wiekuisty do niego z namiotu zgromadzenia ~~zboru~~, rzekąc:

2. Przemów do synów Izraela i powiedz im: — Człowiek, gdyby zbliżył się spośród was z ofiarą dla Wiekuistego: jeśli z bydła, to z rogacizny i z owiec złożycie ofiarę waszą.

3. Jeśli całopaleniem ofiara jego z rogacizny, samca nieskazitelnego niech przyprowadzi; do wejścia namiotu zgromadzenia ~~zboru~~ sprowadzi go w dowód upragnienia swego ~~dla siebie~~ wobec Wiekuistego.

4. I złoży rękę swą na głowę całopalenia; i będzie łaskawie przyjęte by rozgrzeszyć go.

a cap. 5. I zarżnie się ten płód rogacizny przed Wiekuistym, a przyniosą synowie Arona, kapłani, tę krew i skropią tę krew na ołtarz ~~ofiarnicę~~ wkoło, który u wejścia namiotu ~~zboru~~ zgromadzenia.

6. I ściągną (skórę) z całopalenia i rozłożą je na części.

7. I złożą synowie Arona, kapłana, ogień na ołtarz i włożą drwa nad ogniem.

8. I ułożą synowie Arona, kapłani, te części, głowę i tłuszcz, na drwa, które na ogniu, co na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu (znajdują się).

9. A trzewa jego i golenie jego zmyje w wodzie i spali kapłan to wszystko na ołtarzu ~~ofiarnicy~~ jako całopalenie, ofiarę ogniową, woń ~~przyjemną~~ miłą przed Wiekuistym.

10. A jeśli z trzody ofiara jego, z owiec lub z kóz, na całopalenie, samca nieskazitelnego niech sprowadzi.

F Treść Roz. 1–7 stanowią przepisy o ofiarach, które przeznaczone tylko w świątyni do służby Bożej, a następnie także do święcenia kapłanów. Roz. 8–10.

Znaczenie ofiar objaśnia: 1. Majm. (More neb. 3; 32), że ustawy zachowały je tylko jako środek pobudzenia Izraelitów do służenia wyłącznie jedynemu Bogu w sposób ściśle oznaczony, ponieważ nie odzwyczailiby się i według ówczesnego wzoru zwyczaju pogańskich ludów ofiarowaliby bałwanom. Pogląd ten opiera się na zdaniach Pis. św., jak: Ps. 40; 7. 50; 8 i nast. Prz. S. 21; 3. I. Sam. 15; 22. Jez. 1; 11 i nast. Jer. 7; 21 i nast. Hoz. 6; 6. Mich. 6; 7–8. w Talm. Menach. 110 i in. Midr. Rabba do III. M. 17, gdzie ofiary nie należą do istoty pobożności.
2. Nachm. Rambam i inni uważają zwierzęta ofiarne dla jako zastąpienia grzesznych ludzi a wszystkie czynności ofiarne za symbole.

Przy ofiarach Kaina, Abla, Noego i patrjarchów widzimy, że ofiary składano jako dary wdzięczności Bogu za otrzymane dobrodziejstwa, albo dla uzyskania łaski, lub odwrócenia gniewu, jak to było xx zwyczajem w czasach pierwotnych i dotychczas praktykowane, w modlitwach i w religijnych obrzędach dla okazania głębokiego poczucia zależności człowieka od B. Pierwotne dobrowolne obrzędy ujęło prawo ustawodawstwo mojżeszowe w ściste przepisy, aby je odróżnić od zwyczajów bałwochwalczych egipskich. Tak więc kult ofiarny, jako wyraz wdzięczności i pokory uświęcony został przez przepisy ustawy religijne, które wykonywali Samuel, Dawid, Salomon i najpobożniejsi książęta. Z czasem jednak przeszły obrzędy w czystą formę, na co narzekali prorocy (Hoz. 3; 4.), gdy kult relig. zupeł. nie ustały w niewoli. To samo stało się z modlitwami, które wprowadzono na miejsce ofiar.

xx Przepis ten odnosi się mianowicie do ofiar dobrowolnych נדבה, co do których wybór zwierząt jest dobrowolny. Przy przepisach ustawach o ofiarach znajduje się imię B. Izraela tylko jako יהוה, co Majm. i Abarb. uważają za przeciwieństwo do ofiar bałwochwalczych. „Z bydła" w przeciwieństwie do rd. 14. gdzie mowa o ptakach i 2; 1. o roślinach. ‡ Wyszczególnione są tylko wskazane rodzaje bydła, P Wes. dla ofiar przeznaczone są tylko spokojne, łagodne i zdrowe zwierzęta domowe bez skazy, (wymienione 22; 24 i nast.) które z natury uległe są człowiekowi.

F Wyraz „bydło" obejmuje więcej rodzajów zwierząt, więc P Wes.

Należy (ofiarować B. według możności i zasobów) tylko co najlepsze i najszlachetniejsze, czyste serce i żywot bez skazy, jeśli ma znaleźć upodobanie u B. Herz.

‡ Majm. odróżnia 4 rodzaje ofiar: עולה = całopalne, חטאת = zagrzeszne, אשם = pokutne, שלמים = opłatne ‡ Ofiara, danina, poświęcona ma być dobrowolnie, z popędu serca, z wewnętrznego przekonania a nie z musu, z nakazu. „Z pośród was" a więc z własnej woli, przez jednostki, pragnące wraz wnętrznić swe uczucie i szczere przekonanie.

++

L Określenie „człowiek" wskazuje, że nie tylko od Izraelity (należy przyjąć dobrowolne ofiary), ale bez różnicy od każdego, jeżeli skłania go do tego wewnętrzny popęd. << Prawodawstwo rel...

<< a cap. Prawodawstwo religijne (mojżeszowe) rozpoczyna się od uznania człowieczeństwa bez różnicy, jako powszechnie obowiązującego. „Sprowadzę ich (synów ludzkich ~~[illegible]~~ bez różnicy) do góry świętości mojej i uraduję ich w domu modlitwy mej; ich całopalne i dobrowolne łaskawie przyjęte będą na ołtarzu moim, gdyż dom mój będzie domem modlitwy nazwany dla wszystkich narodów." Jez. 56;7.

Podczas poświęcenia Świątyni modlił się Salomon:„

Psalm

1937 **Lipiec** Dni 30 28 tydzień

NIEDZIELA **4** 7. Józefa Kalasan.	
PONIEDZ. **5** Antoniego Zakkaria	
WTOREK **6** Izajasza Pr.	
ŚRODA **7** Cyryla B. W.	
CZWARTEK **8** Elżbiety Kr. Wd.	
PIĄTEK **9** Weroniki P.	
SOBOTA **10** 7 br m synów Felic.	

11. I zarznie go na boku ~~ofiarnicy~~ ołtarza od północy przed Wiekuistym i ~~skropią~~ i synowie Arona, kapłani, krew jego na ~~ofiarnicę~~ ołtarz dokoła.

F

Rozdz. 1. Po urządzeniu przybytku Bóg ~~objawia~~ się tylko nad arką. II. 25;

22. B. „Wezwał”, gdyż Mojż. dowolnie wejść nie mógł. II. 40, 35. „Do niego” wska- (B. wezwał Mojż. do aktywnego i czynnego posłuchu.)

zuje, że prócz Mojż. nikt inny nie słyszał. R. Jehuda stwierdza, że 13 razy

Bóg przemówił do Mojż. i Ar. wspólnie a 13 razy do Mojż. samego, aby

powtórzył to Ar. Raszi. {Określenie „z namiotu (zgromadzenia) ~~obozu~~” ma wskazać, że odtąd B. objawiał się Mojż. tylko ~~stąd~~ z tego miejsca. II. 25; 22. Widoczna więc łączność między Ks. II. a III.

2. „Zbliżył się” z ofiarą, czyli przyniósł lub złożył ofiarę. Szyk przestawiony „Człowiek, gdyby...”, zamiast „gdyby człowiek”... powtarza się w III. księdze. {Wyraz קָרְבָּן zna- czy: rzecz „przy- bliżone”.

3. עֹלָה od עָלָה = wznosić się, unosić się w górę, co z dymem uchodzi, czyli całopalenie, ponieważ cała ofiara została spalona. Określenie מִן „z pomiędzy” bydła i t. d. wskazuje, że

tylko zdrowe, nie ~~uszkodzone~~ skazitelne, bez ułomności, ~~skazy~~ (uszkodzenia) lub kalectwa,

mogły być przeznaczone na ofiarę na cześć Boga, bo cel ten

Określenie „nieskazitelne” uważają uczeni jako warunek stanu moralnego ofiarodawcy.

wykluczał składanie darów wadliwych lub mniej wartościowych.

Dzikie zwierzęta były wykluczone ~~jako~~ na przedmioty ofiar.

Tylko z ~~ofiarnicy~~ ołtarza można było złożyć ofiarę; gdzieindziej złożone

karane były śmiercią. 17; 3–9. Wyraz לִרְצֹנוֹ należy rozumieć, iż

ofiarujący musi ~~złożyć~~ ofiarę dobrowolnie, z własnego popędu,

z głębokiego przekonania.

~~[illegible]~~, aby uzyskać łaskę od Boga. יְכַפֵּר od כָּפַר = nakryć

to t. j. grzech nakryć, zakryć, czyli rozgrzeszyć. ‡ Kapłan składał ręce

~~był to symbolicznym~~ przekazaniem ~~[illegible]~~ życzeń lub grzechów na ofiarę. (18. (z całą siłą ~~[illegible]~~),

4. Złożenie ręki właśc. obu rąk 16; 21 i IV. 27; 23, przyczem według na ofiarę, aby ofiarujący nie mógł podsuwać ubocznych, niejawnionych myśli lub życzeń.

tradycji ofiarujący odmawiał ustanowioną modlitwę, stwierdzającą dla

~~mała~~ nia, że przez daną ofiarę pragnie ~~[illegible]~~ osiągnąć cel, który go spro-

wadził na święte miejsce. II. 29; 10.

Przyznanie się do winy było głównym celem przy ofiarach (za popełnionych) ~~[illegible]~~. Tak powinien każdy przed B. rzucić swą niegodność, w pokorze uznać i wyznać to uczucie i przyznać z żywym postanowieniem poprawy, w wykonywaniu tego, co dobre i święte. Przyp. S. 28; 13. Hertz.

5. Izraelici zawsze uważali krew za świętą i nietykalną, która jako pierwiastek życia musi się zwrócić Dawcy wszelkiego życia. „Przed Wiekuistym" t.j. w przybytku, jako w miejscu, które jest widomym znakiem obecności Boga. Zarznąć mógł (~~także~~ w sposób wskazany) nie tylko kapłan, jednak ~~tylko~~ na intencję ogółu składane ofiary zarzynał wyłącznie kapłan. Krew zbierano do miednic. „Wkoło" według Talm. znaczy cztery boczne krawędzie ołtarza ~~ofiarnicy~~. Majm. objaśnia „u wejścia", aby nic z całopalenia nie dostało się do Świątyni.

6. Te czynności spełnić mogli także niekapłani, ale rozczłonkować tak, aby nie połamać kości. II. 29; 17. Skóra należała do kapłanów 7; 8.

7. Rozniecanie ognia odnosi się tylko do pierwszego całopalenia, gdyż potem był już utrzymywany ogień ustawicznie. 6; 6.

9. אִשֶּׁה od אֵשׁ t.j. ofiara, przeznaczona do (całkowitego) spalenia (w ogniu). Odmycie części, przeznaczonych na ofiary, i czynności przy paleniu ofiar należą już wyłącznie do służby kapłańskiej.

10. „Woń ~~przyjemna~~ miła" jako ~~uspokojenie~~ miłe przyjęcie i zapewnienie, że prośba moja zostanie uwzględniona.

11. Półn. strona uważana była za siedzibę chwały Bożej: Jez 14, 13. Ezech. 1; 14. Ps. 48; 3.

Przebieg czynności przy ofiarach był następujący: Skruszony przestępca przyprowadził ofiarę do przedsieni Świątyni, złożył ręce na głowę ofiary, sam lub kapłan zarznął ją, przyczem kapłan podejmował krew i skropił ją na ołtarz, potem sam zdejmuje skórę i rozdziela ofiarę na części, kapłan przyrządza ogień i drzewo, sam obmywa trzewia i golenie, kapłan układa podzielone części i głowę na stosie, poczem dokłada oczyszczone trzewia i golenie, co się spala doszczętnie. Co do tłuszczu sądzą niektórzy, iż składano go pod ofiarą, aby ściekająca krew nie gasiła ognia, natomiast topniejący tłuszcz podsycał go; inni są zdania, że nakrywano nim głowę dla oszczędzenia ~~przykrego~~ krwawego widoku.

2a

12. I rozetnie go na części jego i głowę jego i tłuszcz jego, i ułoży kapłan je na drwach, które na ogniu, co na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu.

13. A trzewa jego i golenie jego omyje we wodzie i zniesie przy kapłan to wszystko i z dymem puści na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu, całopalenie to, ogniowa ofiara, woń przyjemna, przed Wiekuistym.

a cap. 14. A jeśli z ptactwa całopalenie ofiara jego przed Wiekuistym, to przyniesie z synogarlic albo z młodych gołębi ofiarę swoją.

15. I przyniesie ją kapłan do ~~ofiarnicy~~ ołtarza i nadłamie głowę jej i z dymem puści ją na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu i wyciśnie krew jej przy ścianie ~~ofiarnicy~~ ołtarza.

16. I odejmie gardziel jej z pierzem jej i rzuci ją obok ~~ofiarnicy~~ ołtarza w stronę wschodu, na miejsce popiołu.

17. I nadłamie ją u skrzydeł jej, lecz nie oddzieli, i z dymem puści ją kapłan na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu, na drwach, które na ogniu; całopalenie to, ogniowa ofiara, woń przyjemna, dla Wiekuistego.

Rozdz. 1. Po ~~zupełnem~~ urządzeniu przybytku Bóg objawia się tylko nad arką. II. 25; 22. „Wezwał", gdyż Mojż. dowolnie wejść nie mógł. II. 40; 35. F R. Jehuda stwierdza, że 13 razy Bóg przemówił do Mojżesza i Arona wspólnie a 13 razy do Mojżesza samego, aby powtórzył to Aronowi. Raszi. F „Do niego" wskazuje, że prócz Mojżesza nikt inny nie słyszał.

2. „Zbliżył się" z ofiarą, czyli przyniósł lub złożył ofiarę.

3. עֹלָה od עָלָה = wznosić się, unosić się w górę, to co z dymem uchodzi, czyli całopalenie. Określenie „z pomiędzy" bydła i t. d. wskazuje, że tylko zdrowe, nieuszkodzone, bez skazy lub kalectwa (rutomyści), mogło być przeznaczone na ofiarę. Tylko u ofiarnicy można było złożyć ofiarę, gdzieindziej złożone karane były śmiercią. 17; 3–9. < > z nast. st. P ~~Przeznaczenie ofiary~~ na cześć Boga, bo cel ten wykluczał składanie darów wadliwych lub mniej wartościowych ~~darów~~.

4. Złożenie ręki, względnie obu rąk (16; 21 i IV. 27; 23), przyczem wedle tra-dycji ofiarujący odmawiał ustanowioną modlitwę, stwierdzało, że przez daną ofiarę ma być osiągnięty cel, który go sprowadził na święte miejsce. II. 29; 10

x ofierze Abrahama. I. 15,9. Z ptaków można było składać tylko ofiary całopalne i zagrzeszne.

Ptak jest obrazem (istnienia nietstałości), narażonego na niepewność i bezbronne niebezpieczeństwo wobec zastawionych sideł i wymierzanych strzał, jest więc symbolem cichej, skromnej cierpliwości i bezbronnego poddania się zrządzeniom losu.

xx Obrzęd ofiarny uważano powiekąd za zbliżenie się do majestatu Boga, stąd ogólna nazwa קָרְבָּן od קָרַב = zbliżyć się, przynosić of.

<Wyraz לִרְצֹנוֹ należy rozumieć, że ofiarujący musi złożyć ofiarę dobrowolnie, z własnego postanowienia, aby uzyskać łaskę od Boga. ‡)
‡ וְכִפֶּר od כָּפַר = nakryć t.j. grzech nakryć, czyli rozgrzeszyć.>

5. F „Przed Wiekuistym" t.j. w przybytku, jako w miejscu, które jest widomym znakiem obecności Boga. Zarzynać mógł także nie kapłan, tylko na intencję ogółu składane ofiary ~~zarzynał~~ wyłącznie kapłan. ‡

F Izraelici zawsze uważali krew za świętą i nietykalną, którą jako pierwiastek życia musi się zwrócić Dawcy wszelkiego życia.

„Wkoło" wedle Talmudu znaczy cztery boczne krawędzie ofiarnicy.

6. Te czynności (także mogli spełnić) nie kapłani, ale rozczłonkować tak, aby nie połamać kości. II. 29; 17.

7. Rozniecanie ognia odnosi się tylko do pierwszego całopalenia, gdyż potem był już utrzymywany ogień ~~ustawicznie~~ 6; 6.

9. אִשֶּׁה od אֵשׁ ~~ogień~~ t.j. ofiara, przeznaczona do spalenia. P

10. „Woń przyjemna" t.j. jakby uspokojenie, że prośba moja została uwzględniona.

11. Północna strona uważana była za siedzibę chwały Bożej: Jez. 14; 13. Ezech. 1; 4. Ps. 48; 3.

P Odmienienie części, przeznaczonych na ofiary, i czynności przy paleniu ofiar już należą wyłącznie do służby kapłańskiej.

13. Całopalenie to ... ~~dla~~ Wieku[i]stemu poświęcone.

14. Synogarlica, czyli turkawka, columba turtur, jest nieco mniejsza od polnego gołębia, ma grzbiet szary, koło szyi czarne i białe cętki a skrzydła o białych końcach. Ptaki te ~~[illegible]~~ były również wymienione przy ~~[illegible]~~ =

15. Przyniesie ją t.j. ofiarę.

16. Po stronie wschodniej ~~ofiarnicy~~ ołtarza koło głównych schodów składano co rano popiół z ofiarnicy i ~~z~~ świecznika, oraz części nieczyste ofiarowanych zwierząt, poczem wszystko razem uprzątnięto.

17. Uwaga „woń ~~przyjemna~~ miła" także przy skromnych ofiarach wskazuje, że nie idzie o wartość materjalną, składaną w ofierze, ale głównie o przekonanie i uczucie, z jakiem kto składa tę ofiarę. Skromne ptaki ubogiego mają tę samą wartość, co drogie bydło bogacza, jeżeli złożone są z czystości sumieniem i ~~[illegible]~~ wierzącym sercem. Łaski.

Ofiary wszystkie miały znaczenie symboliczne.

Ustawy Mojżeszowe uważały Izraelitów za czynszowników ziemi, której właścicielem był Bóg, dlatego ~~daniny~~ dary czyli ofiary miały charakter obowiązkowej daniny z plonów. Drugie pojęcie ~~cechy~~ ofiary istoty żywej z inwentarza domowego odnosiło się do zdania: „gdyż krew to jest, która duszę rozgrzesza." III. 17; 11. Nieuniknionem następstwem grzechu ~~jest~~ to śmierć. Aktem ofiarnym grzesznik niejako stwierdza, że zasłużył na nią. Bóg w nieograniczonem miłosierdziu nie żąda śmierci grzesznika, lecz aby się poprawił, dlatego dopuszcza, aby za pośrednictwem przelanej krwi ofiary sam się oskarżył, pokutował i wyrok na sobie spełnił, poczem wrócić może do utraconej łaski Boga i z innemi dziećmi niejako zasiąść do wspólnej uczty.

× ×

Rozdział 2.

1. A osoba ~~istota~~, gdy ~~któraby złożyła~~ przyniesie ofiarę śniedną Wiekuistemu, przednia mąka ~~niech~~ będzie ofiara jego; i ~~niech~~ naleje na nią oliwę, i nałoży na nią kadzidło.

2. I przyniesie ją do synów Arona, kapłanów, i nabierze stamtąd (kapłan) ~~z niej~~ pełną garścią swą z mąki przedniej i z oliwy wraz z całem kadzidłem i z dymem puści ~~spali~~ kapłan przypomnienie (ofiarne) na ołtarzu ~~ofiarnicy, jako całopalenie~~ ofiarę ogniową, woń miłą ~~przyjemną~~, ~~przed~~ dla Wiekuistego (mu).

3. A pozostałe z ofiary (śniednej) będzie dla Arona i synów jego (~~rozdawie~~), uświęcone świętością ofiar ogniowych ~~z całopalenia dla~~ Wiekuistego.

4. A jeśli przyniesie ofiarę śniedną z upieczonego w piecu: z przedniej mąki kołacze ~~kołacze~~ przaśne, polane ~~zarzynione~~ oliwą lub placki ~~przaśne~~ przaśne, ~~oblane namaszczone~~ posmarowane ~~w~~ oliwą (niech będą).

~~a cap.~~ 5. A jeśli (ofiarą) śniedną na patelni ofiara twa, — ~~będzie~~ przednia mąka zaczyniona ~~polana~~ w oliwie, przaśnik niech będzie.

6. Rozdziel ją na (kromki) ~~kawałki części~~ i nalej na nią oliwę; śniedna ofiara to jest.

a cap. 7. A jeśli śniedna (ofiara) z rądla (ma być) ofiarą twoją, z przedniej mąki z oliwą przyrządzoną będzie.

~~a cap.~~ 8. I wnieś przyniesiesz ofiarę śniedną, która sporządzona (będzie) z tych, ~~przed~~ dla Wiekuistemu; i przyniesie ~~oddaj~~ ją kapłanowi a odniesie ją na ~~do~~ ołtarz, ~~ofiarnicy~~.

9. I uniesie kapłan z śniednej (ofiary) przypomnienie (ofiarne) i dymem puści ~~spali~~ ją na ołtarzu ~~ofiarnicy~~, ofiara ogniowa to ~~całopalenie~~, woń miłą ~~przyjemną~~ ~~dla~~ przed Wiekuistym ~~ego~~.

10. A ~~to~~ pozostałe z ofiary śniednej będzie dla Arona i dla synów jego (~~będzie~~) uświęcone świętością ofiar ogniowych ~~z całopalenia~~ ~~to dla~~ Wiekuistemu.

11. Wszelka ofiara ~~żadna~~ śniedna, którą przyniesiecie Wiekuistemu, nie będzie przyrzą-

7a

Na str. 8.

‡ ‡ Gdy człowiek zupełnie zadowolony ze swego bytu, zgadza się spokojnie w sumieniu ze swoim losem, całkowicie oddany jest swemu przeznaczeniu, nie gnębią go żadne troski, nie musi więc błagać B. o szczególne łaski i dobrodziejstwa, a poczuwa się do obowiązku wyrażenia wdzięczności i czci najwyższemu Władcy świata, wtedy składa dobrowolną ofiarę wdzięczności. Nie ból, niedola, cierpienia mają nas powodować do pobożności. „Kiedy trwoga, to do B." Ale zadowolenie, radość życia, mają nam ustawicznie przywodzić na pamięć nieprzebrane dary B. S.R. Hirsch.

7 Celem ofiar było, że ofiarodawca uznawał B. jako władcę swego losu, z czego wynikały jego zależność, posłuszeństwo i uległość, uważając B. za nieograniczonego władcę wszystkiego, któremu też należy oddać część swego dobytku.
Ofiary śniedne mogły składać tylko poszczególne jednostki a nie zbiorowe osoby.

dostatku, Kadziidło jest pojęciem zadowolenia, które niekoniecznie wynika z dobrobytu i z dostatku materjalnego.

∠ Błogosławieństwo dla naszego utrzymania, dobrobytu i zadowolenia.

‡‡

brał dla siebie część dowolną, a pozostałe przypadło kapłanom.
Zd. 1-3 odnosi się do pierwszego rodzaju ofiar, jeżeli kto ślubował wogóle ofiarę śniedną bez wymienienia rodzaju.

Spożywanie z kapłanami przez kapłanów części ofiar wskazywało na utrzymywanie łączności ludzkich sił i dostatków władzy i zwiastunów B. na ziemi.

† Drugi rodzaj ofiary.

++ Trzeci rodzaj ofiary.

√√ Ofiary te miały więc symbolizować wdzięczność za utrzymanie, dostatek i zadowolenie wewnętrzne t.j. za szczęście doczesne.
„Od niego ++ wszystko i z jego ręki oddajemy my." Kron. I. 29; 14.

drożdżami [za kisem], gdyż z żadnego zaczynu ani z żadnego miodu nie ~~zapalicie~~ puścicie z dymem z ~~tego~~ jako ogniowa ofiara dla ~~z tego jako całopalenie przed~~ Wiekuistego mu.

w cap. 12. Jako ofiarę pierwocin przyniesiecie ~~możecie~~ je Wiekuistemu, lecz na ołtarz ~~ofiarnicy~~ nie będą ~~wejdą~~ wniesione na woń ~~przyjemną~~ miłą.

13. A wszelkie ofiary śniedne twe solą posolisz, a nie ~~usuniesz~~ pozbawisz soli przymierza Boga twego przy ofiarach śniednych; do wszelkich ofiar twych przyniesiesz sól.

14. A jeśli przyniesiesz śniedną ofiarę pierwocin dla Wiekuistego: kłosy, prażone ~~w og.~~ ~~ogniu~~ na ogniu, ~~krupy~~ ziarna świeże przyniesiesz jako ofiarę pierwocin twoich.

15. I ~~dasz~~ dasz na nią oliwy i nałożysz na nią kadzidła, ofiara to śniedna.

16. I ~~spali~~ puści z dymem kapłan to „przypomnienie" z ~~krup~~ ziaren i z oliwy, ze wszystkiem kadzidłem, ~~jako całopalenie~~ ogniowa ofiara to dla Wiekuistego.

Rozdz. 2. 1. Do ofiar dobrowolnych dla niezamożnych należały ofiary śniedne, zawierające przedmioty spożywcze, które przeważnie służą jako pokarm przy śniadaniu. Główną część składową stanowiła mąka i jej przetwory w pieczywie. מנחה jest wogóle dar, czyli ofiara Fa w szczególności mączna. סלת j. mąka przesiewana, najprzedniejsza pszenna w przeciwieństwie do zwyczajnej mąki קמח.

Ft. 4, 3 i 32, 14.

Mąka jest symbolem żywności w ogóle a więc egzystencji, za co składano ofiarę. Oliwa jest znakiem

2. Ofiarujący niejako przypomina się „dla uzyskania łaski Bożej."

Ofiarę śniedną składano nietylko dla wyrażenia czci i wdzięczności B., ale aby także ubłagać od B.

3. „Uświęconą świętością" to dla nich z woli Wiekuistego. Arcykapłan =

4. „Według wyszczególnienia mogły więc ofiary śniedne być złożone, jako: 1) mąka surowa z oliwą i kadzidłem, 2) pieczone przaśne kołacze lub pierniki z oliwą, 3) przaśne opłatki z mąki i oliwy, smażone na patelni, 4) ciasto prażone w oliwie na rądlu.

5.++

6. Chleba nie krajano, tylko łamano go, dlatego przed pieczeniem był podzielony na odpowiednie części.

7. Czwarty rodzaj ofiary: Rądel miał być głęboki i wypełniony oliwą, aby ciasto w niej pływało i nie przypiekło się do ścian rondla.

8. – 10. odnosi się do ostatnich 3 rodzajów ofiar. Miód ~~[illegible]~~ czyli w ogóle słodycz z roślin, która fermentuje.

vv

<< Części ofiar, zawierające zakis lub słodycz, n. p. chleby lub placki słodzone, przeznaczone były tylko dla spożycia przez kapłanów.
Ofiarowane miało być tylko niekiszone pieczywo, które było symbolem wyzwolenia,
samodzielnej swobody i chleba wolności osobistej i narodowej.
Słodycze owocowe są symbolem bogactwa i urodzajności ziemi.

7 Sól, jako warunek trwałości przedmiotów, jest także symbolem trwałości przymierza.

P Jak przy ofiarach dziękczynnych, tak i przy modłach dziękczynnych powinniśmy z namaszczeniem na ołtarzu serca zwrócić się do B., który nas uszczęśliwia łaską, darząc nas zdrowiem, błogosławionem potomstwem, utrzymaniem i powodzeniem. Winniśmy więc najdobrotliwszemu Ojcu składać [dobrowolne] ofiary wdzięczności, śwładcząc miłosierdzie jego darami i dobrodziejstwami, dobrocią serca i godnem życiem. Herz.

10. Pozostałości z ofiary (nie spalone) mogli spożywać tylko kapłani a nikt inny.

11. Wyjątek stanowiły: 2 chleby, wymienione 23;17, które składano w święto Tygodni, chleby wystawne 24;9, i dziękczynne 7;13, które nie szły na ołtarz. W 2:11 znaczy nie tylko przaśny, ale i wszelki inna (w.p. sok daktylowy, pomarańczowy i.t.p.) fermentujące. Wszelki zakis i ferment jako symbole psucia się były wykluczone.

12. Że mogły być z ciasta kiszonego, gdyż nie szły na ołtarz i przy tych było dozwolone także używanie miodu i soków owocowych, bo szły tylko dla kapłanów. 7;13. 23;17. II. Kron. 31;5.

13. Sól, nie tylko dodaje smaku pokarmom, ale i trwałości, jako chroniąca od zepsucia, ale symbolem trwałości przyjaźni, przywiązania, życzliwości. Dlatego od wieków istnieje zwyczaj witania wybitnej głowy władzy chlebem i solą. Grecy (Iliada 449) i Rzymianie (Plinius 31;41.) także posypywali ofiary solą.

14. Odnosi się do ofiar, składanych w święto Tygodni. Ziarna w kłosach suszono nad lekkim ogniem, co służyło jako wszystko pokarm (Rut 2;14, I. Sam. 17;17 i II. Sam. 17;28. (pod nazwą „prażma")

P

Rozdział 3.

1. A jeśli dziękczynna ofiara jego, jeśli z rogacizny przynosi, czy samca, czy samicę, nieskażone, przyniesie je przed Wiekuistego.

2. I położy rękę swą na głowę ofiary swej i zarżnie ją u wejścia do namiotu zgromadzenia, i skropią synowie Arona, kapłani, krew na ołtarz wokoło.

3. I przyniesie z ofiary dziękczynnej jako ogniową Wiekuistemu: tłuszcz, okrywający trzewa, i wszystek tłuszcz, który na trzewach;

4. I obie nerki i tłuszcz, który na nich, który na lędźwiach, i przeponę na wątrobie, z nerkami ją odłączy.

5. I spalą je synowie Arona na ołtarzu na całopaleniu, na drwach, które na ogniu, ofiara ogniowa, woń przyjemna dla Wiekuistego.

a cap. 6. A jeśli z trzody ofiara jego na ofiarę dziękczynną (ma być) dla Wiekuistego, samca lub samicę nieskażone niech przyniesie.

7. Jeśli jagnię on przyniesie na ofiarę swą, niech przyniesie ją przed Wiekuistego,

8. i włoży rękę swą na głowę ofiary swej i zarżnie ją przed namiotem zgromadzenia, poczem skropią synowie Arona krew jej na ołtarz wkoło.

9. I przyniesie z dziękczynnej ofiary jako ogniową ofiarę to dla Wiekuistego, tłuszcz jej, ogon cały, przy kości pacierzowej oddzieli, i tłuszcz, okrywający trzewa, i wszystek tłuszcz, który na trzewach,

10. i obie nerki i tłuszcz, który na nich, który na polędwicach, i przeponę, na wątrobie, z nerkami oddzieli go.

11. I z dymem puści Kapłan na ołtarzu, pokarm to ogniowy, ofiara dla Wiekuistego.

a cap. 12. A jeśli koza ofiarą jego, niech sprowadzi ją przed Wiekuistego,

13. i włoży rękę swą na głowę jej i zarżnie się ją przed namiotem zgromadzenia, i skropią synowie Arona krew jej na ołtarz wkoło.

14. I przyniesie z niej ofiarę swą jako ogniową ofiarę Wiekuistemu: tłuszcz, pokrywający trzewa, i wszystek tłuszcz, który na trzewach,

15. i obie nerki i tłuszcz, który na nich, który na polędwicach, i przeponę, na wątrobie, z nerkami oddzieli ją.

16. I z dymem puści Kapłan na ołtarzu, pokarm, ogniowa ofiara na woń przyjemną; wszystek tłuszcz dla Wiekuistego.

a cap. 17. Ustawa to wieczysta po pokoleniach waszych we wszystkich siedzibach waszych; żadnego tłuszczu, ani żadnej krwi nie będziecie spożywali.

F Ofiary dziękczynne różniły się tem od całopalnych, że mogły być złożone ~~także~~ z samic, ale nie z gołębi; całopalne zaś także z gołębi a tylko z samców bydła mogły być złożone.

LL ze str. 7a

(חֵלֶב) (xx) tłuszcz, ~~łój, sadło, smalec~~, jest to w organizmie wydzielona substancja dla utrzymania żywotności w razie braku dostatecznego stałego pokarmu, jak חָלָב = mleko (służy) dla żywienia potomstwa.

R Wed. zwraca uwagę, że odnosi się to szczególnie do tłuszczu ogona a nietylko do tłuszczu wogóle

xx Do ofiar dziękczynnych dozwolone są zwierzęta nietylko samce ale i samice

Ŧ Krew i tłuszcz stanowią główne czynniki, (w których koncentruje się) życia organizmu zwierzęcego. ~~Krew~~ Wydzielający się tłuszcz służy dla utrzymania własnego życia, a mleko na wyżywienie potomstwa.

Rozdz. 3. 1. זֶבַח od זָבַח zarzynać, czyli ofiara zarzynana, lub rzeźna (czyli bita,
(ogólnie ofiara) Cechą tych ofiar było zakończenie wspólną biesiadą i miały znaczenie drugorzędne. שְׁלָמִים od שָׁלַם = opłacać, stąd ofiara opłatna, albo od שָׁלוֹם = zgoda, spokój, (powodzenie) gdyż sprowadzały spokój w życie moralne i społeczne. Stąd powszechnie przyjęta formuła powitalna i pożegnalna שָׁלוֹם. Oba wyrazy wzięte razem „ofiara dziękczynna". F

2. Czynność kapłanów zaczyna się od skrapiania. 1; 4 i 5.

3. Tłuszcz czyli łój, (sadło, smalec) najlepiej uwydatnia siłę żywotną organizmu. ××

5. Naprzód składano całopalenie codzienne, potem następnie dziękczynna ofiara.

6. Trzoda t.j. owce lub kozy.

7. Jagnię zawsze roczne 23;19 i IV. 7; 17.

8. Skrapianie odbywało się za pomocą naczynia, tylko przy ofierze za grze, strugą palcem, zamoczonym we krwi.

F 10. Nerki uważano dawniej za siedlisko postanowień, zamiarów.

11. לֶחֶם tu w znaczeniu pokarmu wogóle (Jer. 11; 19. Dan. 5; 1.), który
×× za pośrednictwem ognia dochodzi do Boga. Jest to najpierwotniejsza forma wyobrażeń o ofiarach.

16. I spali je" t.zn. wymienione części.

17. ‡ Do przepisów o ofiarach odnosi się później 7;23. 17;10 i V. 12;23.

Jak do ofiar poświęcić należy co najlepsze tak też najszlachetniejszemi skłonnościami serca i myśli powinniśmy dziękować B. za jego dobrodziejstwa. Ps. 103; 1. Herx.

Rozdział 4.

1. Tedy przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

2. Przemów do synów Izraela, mówiąc: Dusza gdyby zgrzeszyła przez nieuwagę przeciw jakiemukolwiek zakazowi Wiekuistego, których nie powinny być spełnione, a spełni jedną z nich:

3. Jeśli kapłan namaszczony zgrzeszy na przewinę ludu, niech przyprowadzi za grzech swój, który zgrzeszył, byka młodego, Wiekuistemu na pokutną ofiarę;

4. I przywiedzie byka do wejścia namiotu zgromadzenia przed Wiekuistego i położy rękę swą na głowę byka i zarżnie byka przed Wiekuistym.

a cap. 5. A weźmie kapłan namaszczony z krwi ~~cielca~~ byka i wniesie ją do namiotu ~~zboru~~ zgromadzenia. 9.

6. I zmoczy kapłan palec swój w krwi i skropi z krwi siedem razy przed Wiekuistym ku kotarze świątyni.

7. I ~~przyniesie~~ da kapłan z krwi na narożniki ~~na ofiarnicy~~ ołtarza kadzideł wonnego (pozostałą) ~~nego~~ ości przed Wiekuistego, który (jest) w namiocie ~~zboru~~ zgromadzenia, a ~~całą~~ wszystką krew ~~cielca~~ byka wyleje ~~na~~ u podstawy ~~ofiarnicy~~ ołtarza całopalnego, który u wejścia namiotu zboru.

8. A ~~cały~~ wszystek tłuszcz ~~cielca~~ byka ofiary ~~zagrzesznej~~ pokutnej uniesie ~~z niej~~ z niego: tłuszcz, pokrywający trzewa, i wszystek tłuszcz, który na trzewach;

9. I obie nerki z tłuszczem, który na nich, który nad polędwicami, i przeponę na wątrobie, ~~na~~ z nerkami go oddzieli; i ~~z dymem puści~~ je

10. jak je uniesione zostaje (ją) z ~~wołu~~ byka (ofiary) ~~bożej~~ dziękczynnej; i ~~spali~~ (podpali) kapłan na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu całopalnym.

11. I skórę ~~cielca~~ byka i ~~całe~~ wszystko mięso jego z głową i z goleniami i trzewa jego i nieczystość jego;

12. więc wyniesie całego ~~cielca~~ byka na zewnątrz, po za obóz, na miejsce czyste, na ~~wysyp~~ [illegible] popiołu, i spali go na drwach w ogniu; na nasyp[illegible] popiołu spalony zostanie.

w cap. 13. A jeśliby cała gmina Izraela przez nieuwagę ~~przekroczyła~~ zawiniła ~~nieświadomie~~ i zatajoną była sprawa przed oczyma ~~zboru~~ zboru i ~~przekroczyła~~ popełni jeden z wszystkich przykazań Wiekuistego, których przekroczyć nie powinna, i ~~zgrzeszyłaby~~ przewiniłaby;

14. i wyjawiłby się grzech, ~~przez~~ który zgrzeszyli: tedy przyniesie ~~gmina~~ zbór ~~cielca~~ byka młodego na ofiarę ~~zagrzeszną~~ pokutną i ~~przywiodą~~ sprowadzą go przed namiot ~~zboru~~ zgromadzenia.

15. A ~~Położą~~ położą najstarsi ~~zboru~~ gminy ręce swe na głowę ~~cielca~~ byka przed Wiekuistym i zarżną ~~cielca~~ byka przed Wiekuistym.

16. I wniesie kapłan namaszczony z krwi byka do namiotu zgromadzenia;
17. I zmoczy kapłan palec swój w krwi i skropi siedm razy przed Wie-
kuistym ku kotarze.
18. A z krwi da na narożniki ołtarza, który przed Wiekuistym, który w namio-
cie zgromadzenia, a wszystką krew wyleje u podstawy ołtarza całopa-
lenia, który u wejścia namiotu zgromadzenia.
19. A wszystek tłuszcz jego uniesie z niego i spali na ołtarzu.
20. I uczyni z bykiem, jak uczynił z bykiem pokutnym, tak uczyni
z tym, tak rozgrzeszy ich kapłan i odpuszczone będzie im.
a cap. 21. I wyniesie byka na zewnątrz obozu i spali byka, jak byka pierwszego; pokutną
ofiarą gminy jest to.
a cap. 22. Jeśli książę zgrzeszy i popełni jeden z wszystkich zakazów
Wiekuistego, Boga swego, czego nie powinien uczynić, przez nieuwagę i zawini,
a jeśli
23. objawi mu się grzech jego, którym zgrzeszył, przywiedzie jako ofiarę
swą kozła, samca bez wady.
24. I włoży rękę swą na głowę kozła i zarznie go na miejscu, gdzie zarzy-
na się całopalenie przed Wiekuistym; ofiara pokutna to.
25. I weźmie kapłan z krwi pokutnej ofiary na palec swój i da na narożni-
ki ołtarza całopaleń, a krew jego wyleje u podstawy ołtarza całopalnego.
26. A wszystek tłuszcz jego spali na ołtarzu, jak tłuszcz ofiary dziękczynnej;
i rozgrzeszy go kapłan z grzechu jego i przebaczone mu będzie.
a cap. 27. A jeśli osoba jedna zgrzeszy przez nieuwagę z ludu kraju,
czyniąc jeden z zakazów Wiekuistego, czego nie należy czynić, tedy zawini;

28. Jeśli albo ujawni się jej grzech jej, którym zgrzeszyła, to przywiedzie jako ofiarę swą Kozicę z rodu kóz nieskazitelną, samicę, za grzech swój, jaki zgrzeszył;

29. I włoży rękę swą na głowę pokutnej i zarznie tę pokutną na miejscu całopalenia.

30. I weźmie kapłan z krwi palcem swoim i da na narożniki ołtarza całopalenia, a wszystką krew (pozostałą) wyleje u podstawy ołtarza.

31. A wszystek tłuszcz jej odłączy, jak ony został odłączony z ofiary dziękczynnej, a kapłan spali go na ołtarzu na woń przyjemną przed Wiekuistym; i rozgrzeszy ją kapłan i przebaczone mu będzie.

a cap. 32. A jeśli owcę przyprowadzi na ofiarę swą na pokutną, to samicę nieskazitelną przyprowadzi;

33. I włoży rękę swą na głowę pokutnej i zarznie ją na pokutną na miejscu gdzie zarzyna się całopalenie.

34. I weźmie kapłan z krwi pokutnej palcem i da na narożniki ołtarza a wszystką krew wyleje u podstawy ołtarza.

35. A wszystek tłuszcz jej oddzieli, jak oddzielony został tłuszcz (dziękczynnej ofiary) i spali kapłan go na ołtarzu przy ogniowych ofiarach Wiekuistego (Ku czci); i więc rozgrzeszy go kapłan z grzechu jego, który zgrzeszył, i przebaczone mu będzie.

×× Dusza, jako znamię istoty, osoby ludzkiej, jest siedliskiem ducha i woli, którym ulegać mają czynności organizmu fizycznego, a więc kierować się rozkazami bożemi.

Rozd. 4. 2. Po wyliczeniu ofiar dobrowolnych נדבות następują przepisy o ofiarach obowiązkowych חובה קרבנות za mimowolne przestępstwa, potem u-świadomionych i żałowanych, których świadome popełnienie spowodowałoby karę wytracenia שדינן כרת (3) ✝ ze str. 15a P

×× 3. Jeśli zgrzeszy kapłan uroczyście namaszczony (8; 12–30) t.j. arcykapłan הכהן הגדול 21; 10. IV. 35; 25. Joz. 20; 6 lub הכהן הראש kapłan naczelny II. Król 25; 18. Ezra 7; 5. II. Kron. 19; 11. z czego wyniknie przewinienie ludu,

na. Pł. 16 Wyraz אשם = ofiara winowa, pokutna, חטאת = przewiny ofiara zagrzeszna. Michaelis sądzi, że of. pokutna odnosi się do zaniedbania pewnego nakazu, a of. zagrzeszna do przekroczenia zakazu. Wina polega na tem, że nie oczyścił się przed wejściem do Świątyni.

‡ Przez „nieuwagę" t.j. z braku zastanowienia się, (lekkomyślnie, lekceważąco,) przez nieświadomość, przez błędne pojmowanie, lub mylne tłumaczenie znaczenia przykazań lub zakazu.

Stanowisko arcykapłana w wykonywaniu przepisów nie było uprzywilejowane do aktów dowolności, nie mógł interpretować według własnej woli na swoją korzyść lub stronniczo, ale ściśle według brzmienia i znaczenia ducha przykazań musiał czuwać nad wykonywaniem prawa. Stąd też często większość uczonych w Piśmie rozstrzygała w obradach Wielkiego Synodu a nie zapatrywanie arcykapłana.
Miał on obowiązek całem życiem swojem dać budujący przykład ludowi bez zarzutu i bez skazy.
Stan kapłański w ogóle miał pracować na niwie życia religijnego dla podniesienia ducha moralnego i czystości wiary.

†† וכפר znaczy dosłownie „nakryje", schroni przed grzechem i osłoni go od dalszego przestępstwa

‡ 28. Arcykapłan i gmina składali na ofiarę byki, król i powszechnie ludzie ~~xxxx~~ składali kozły a niezamożni składali kozy, jako mniejszej wartości

F Król jako pierwsza osoba wśród lud miał obowiązek ścisłego wykonywania przepisów, jak arcykapłan obowiązek znajomości i znaczenia tychże.
Król podlegał tymsamemu rygorowi prawnemu, co każdy obywatel.
Obowiązkiem króla było, aby strzec i chronić godności narodu przed uszczerbkiem lub spaczeniem. S.R. Hirsch.

który zwodnym przykładem został w błąd wprowadzony, wtedy grzech swój okupi największą ofiarą. Byk młody t.zn. najwyższej [illegible]

F 5. Do namiotu ~~zboru~~ zgromadzenia t.zn. do części, gdzie znajduje się ~~ofiarnica~~ ołtarz.

6. „Przed Wiekuistym" czyli w Świątyni, gdzie arka przymierza jest widomym znakiem Jego wszechobecności. II. 25;22. Ku Kotarze" ~~[illegible]~~ czyli od strony Kotary, dzielącej miejsce święte od przenajświętszego.

7. Skropienie narożników miało uwidocznić krew rozgrzeszającą. „Całą krew" t.zn. pozostałą.

12. Poza obóz", dopóki byli na pustyni a za czasów Świątyni poza miasto, na miejsce, przeznaczone tylko na popiół z Świątyni wyniesiony a nie na miejsce, gdzie gromadziło się inne nieczystości. 1;16. 6;4.

13. „Gmina Izraela" (przełożeństwo, najwyższy sąd,) t.j. zgromadzenie 70 starszych, czyli później „Sanhedryn" Przekroczenie, którego dopuścił się lud cały, z powodu mylnego orzeczenia sądu, przełożeństwa albo nieznajomości zakazu. Talm. Rabb.

Zbór, czyli zebranie przedstawicieli poszczególnych pokoleń.

14. Wina ludu całego jest równoznaczna z winą arcykapłana, który powinien stać na straży czystości obyczajów całego ludu.

15. Starsi, t.j. 3–5 znakomitszych członków zboru, jako przedstawiciele ludu i jego imieniem, okazują żal i skruchę.

19. P
20.
22. 22. Raszi tłumaczy, że pierwszy wyraz w zdaniu אשר powinien opiewać אשרי „błogo" i znaczy: błogo ludowi w owych czasach, kiedy naczelnicy ich troszczą się o rozgrzeszenie swoich przestępstw i przewinień. <<

23. Jeżeli sam dojdzie do świadomości, albo jeżeli zwrócą mu uwagę na popełnione przewinienie.

24. Na miejscu" właściwem t.j. po stronie północnej ~~ofiarnicy~~ ołtarza 1;11.

25. Kapłan, pełniący służbę, a nie arcykapłan. 6;18 i 22.

++ 27. Osoba t.zn. ~~osoba~~ prywatna z ludu, (nie tylko rolnik, ale wszystkie stany,) a nie arcykapłan, król albo z rady starszych. II Król. 11;18 i 16;15. Ez. 7;27.

35. כלה zn. „je" t.j. wszystkie poszczególnie zebrane części tłuszczu. „na [illegible] całopalenia Wiekuistemu" t.j. ku czci Wiekuistemu.

~~Znowu stwierdzona zupełna równość każdego człowieka wobec prawa bez względu na jego stanowisko społeczne.~~

F Urząd arcykapłana nie pomniejszał, ale powiększał grzech jego. Każdy dostojnik, trybun ludu i nauczyciel powinien pamiętać, że jego błędy, wady, (przestępstwa) przewinienia i grzechy przez jego wysokie stanowisko stają się ~~[illegible]~~ zgubniejsze „~~dla~~ na przewinę ludu." Mal. 2;7 i 8. Herz.

P 19. Oznaczone w zd. 8. i 9.

20. Po rozgrzeszeniu przez kapłana nastąpiło rozgrzeszenie od B.

22. Książę" t.j. książę pokolenia Ibn Ezra a według Talm. „król" pamiętający za swoje przewiny poszczególnych, Rabb. F

<< Grzechy „wielkich" wobec B. znaczą tyle, co ludzi małych. Błogo ludowi, jeżeli wielcy, jako „wzór dla małych, troszczą się o rozgrzeszenie za przeoczone przewinienia. Herz.

Rozdział V 5.

1. A osoba, gdyby zgrzeszyła, skoro słyszy głos zaprzysiężenia, a jest świadkiem, albo widział, albo dowiedział się, jeśli nie doniesie, tedy ponosi winę swą;

2. A osoba, która dotknęłaby jakiej rzeczy nieczystej, czy padliny zwierza nieczystego, czy padliny bydła nieczystego, czy padliny gada nieczystego; ale tajnem byłoby jej, a stałby się nieczysty, i zawiniłaby;

3. Lub gdy dotknie się nieczystości człowieka, jakiejbądź nieczystości jego, przez którą zanieczyści się, a byłoby jej tajnem, a ona dowie się, i tedy zawiniła by;

4. Lub gdy osoba przysięga, wypowiadając wargami na złe lub na dobre, we wszystkiem, co wypowiada człowiek w przysiędze, a tajnem byłoby jej, a ona dowie się i zawiniłaby przez jedną z tychże spraw:

5. Tedy stanie się, gdy zawini co do jednej z tychże, to wyzna, w czem zgrzeszyła.

6. I prowadzi pokutną ofiarę przed Wiekuistego, za grzech swój, który zgrzeszyła, samicę z trzody, owcę lub kozę na ofiarę, a rozgrzeszy ją kapłan z grzechu jej.

a cap. 7. A gdyby nie starczyła ręka jej ceny jagnięcia, to prowadzi pokutną za grzech swój dwie synogarlice lub dwa młode gołębie przed Wiekuistego, jedno na pokutną a jedno na całopalenie.

8. I prowadzi je do kapłana, on przyniesie to, co na pokutną, na przód i nadłamie głowę jej za karkiem, lecz nie oddzieli;

9. I skropi z krwi pokutnej ku ścianie ołtarza a pozostałość z krwi wyciśniona będzie u podstawy ołtarza; pokutna to ofiara.

10. A drugie uczyni całopaleniem według przepisu; i rozgrzeszy ją Kapłan z grzechu jej, który zgrzeszyła, i odpuszczonem będzie jej.

a cap. 11. A jeśli nie osiągnie ręka jej na dwie synogarlice albo na dwa młode gołębie, to przyniesie na ofiarę swoją za to, co zgrzeszyła, dziesiątą efy przedniej mąki jako pokutną (ofiarę), nie doda oliwy ani nie włoży na nią kadzidła, bo pokutna to (ofiara).

12. I przyniesie ją do Kapłana, a weźmie kapłan z tego pełną garść (swoją) jako przypomnienie i spali na ołtarzu przy ogniowych (ofiarach) Wiekuistemu; pokutna to.

13. I rozgrzeszy ją Kapłan z grzechu jej, który zgrzeszyła w jednej z tych (spraw), i odpuszczonem jej będzie; i będzie (należeć do) Kapłana, jako ofiara śniedna.

a cap. 14. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

15. Osoba, jeśli przeniewierzy się przeniewierstwem i zgrzeszyła przez nieuwagę przeciw świętościom Wiekuistego, tedy przywiedzie (jako) pokutną swoją Wiekuistemu barana bez wady z trzody, według oceny twej srebrne szekle, według szekla Świątyni, na pokutną ofiarę.

16. A to, co zgrzeszył przeciw świętości, wynagrodzi, i tegoż piątą część (nadto dołoży) i odda to Kapłanowi, a kapłan rozgrzeszy ją baranem ogniowej (ofiary) i odpuszczonem jej będzie.

a cap. 17. A jeśli osoba zgrzeszy i popełni jeden z wszystkich zakazów Wiekuistego, czego czynić nie powinna, a nie wiedziała, tedy za winną i ponosi winę swą.

18. Więc przyprowadzi barana bez wady z trzody według oceny twej na ogniową do kapłana i rozgrzeszy ją kapłan z niewiedzy jej, w której zbłądziła, a nie wiedziała o tym, i odpuszczone jej będzie.

19. Pokutna to (ofiara), zawinić zawiniła wobec Wiekuistego.

a cap. 20. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

21. Osoba, gdyby zgrzeszyła i sprzeniewierzyła przeniewierstwem wobec Wiekuistego i zaparłaby się wobec bliźniego swego powierzonej rzeczy lub wręczonej, lub ograbi, lub oszuka bliźniego swego;

22. a albo znalazłaby zgubę i zaparła się jej i przysięga fałszywie o jedno z wszystkiego, co czyni człowiek, grzesząc przez to;

23. Tedy stanie się, gdy zgrzeszy i zawini, więc zwróci to ograbione, które zgrabiła, lub to wymuszone, które zgrabiła, albo powierzoną (rzecz), która zawierzoną jej została, albo zgubę, którą znalazła;

a cap. 24. a albo ze wszystkiego, o co przysięgła fałszywie, wynagrodzi to w pełni wartości jej i tegoż piątą część doda temu, do którego to należy, w dniu przewiny.

25. A zaś swą ofiarę przyprowadzi przed Wiekuistego, barana bez wady z trzody według ocenienia twego, na pokutną do kapłana.

26. I rozgrzeszy ją kapłan przed Wiekuistym i odpuszczone jej będzie za każde (osobno) z wszystkiego, co uczyniła, zawiniwszy przez nie.

15 a

~~Z ofiary obowiązkowe~~ ~~חטאת~~ ~~b.t.j. grzechy~~

na str. 11.

‡ Ponieważ wyraz מצוה oznacza zarówno nakaz, jak i zakaz, więc przez określenie „tajne" lub „nieświadome" oznaczone są grzechy mimowolnego przestępstwa takiego, za które przy świadomem popełnieniu następuje kara wytępienia. זדונו כרת Nawet mimowolne przestępstwo wymagało ofiary pokutnej, ponieważ każdy powinien dziać ostrożnie i rozważnie i wszędzie okazać znajomość ustaw i praw.

P Obowiązkiem jest ~~wyjawić~~ wyjawić prawdę nietylko na wezwanie, ale z nakazu sumienia. Zaniechanie tego jest przewinieniem, przestępstwem.

~~×× Przepisy te, odnoszące się do arcykapłana, wykazują, że urząd jego nie umniejsza, ale powiększa jego winę.~~

×× Uznanie i wyznanie grzechu, ~~szczery~~ głęboki żal i rzetelna skrucha są główną ~~drogą~~ warunkiem dla uzyskania ~~odpuszczenia grzechu~~ rozgrzeszenia, a nie ofiara. Nie zewnętrzne ceremonie są istotą wiary, ale wewnętrzne przekonania i rzetelne postępowanie stanowi wartość religijną, na co ustawicznie wskazują Talmud i Prorocy. Herz.

F 8. Naprzód szła ofiara zagrzeszna, aby ~~skupić~~ wyjednać ~~odpuszczenia grzechu~~ rozgrzeszenie winowajcy.

†† Podstawą prawa moralnego jest wolność sumienia i szczera prawda.

14. Następują 3 rodzaje ofiar pokutnych czyli ogniowych.

~~(o ofiarach dobrowolnych [illegible] Rozdz. 1–3)~~

Rozdz. 5. 1. W rozdziale tym wyliczone są przekroczenia, w sprawach, wymagających ofiar zagrzesznych, czy pokutnych, dla uzyskania rozgrzeszenia; ~~odpuszczenia~~

Jeżeli kto przewini tem, że na wezwanie lub zaprzysiężenie sędziów ma złożyć świadectwo w sprawie, którą widział naocznie, albo co ~~który~~ słyszał (bezpośrednio na własne uszy), a zaniechał (wypowienia) tego, tedy staje się winnym grzechu i ponosi skutki t. j. wymierzoną karę § 20; 20. 22; 9. II. 28; 43. IV. 5; 31 i 14; 33.

Przesł. 11 2. Gdyby kto świadomie zanieczyścił się przez dotknięcie i spożył z ofiary, albo w tym (nieczystym) stanie wszedł do Świątyni, zasłużyłby na wytępienie, więc powinien to okupić ofiarą pokutną ~~czyli zagrzeszną~~.

3. Dotknięcie trupa lub przedmiotów zakażonych, o czem później się dowiaduje, ale zaniecha oczyścić się należycie.

4. Jeżeli kto lekkomyślnie plecie, albo ślubuje nierozważnie IV. 30; 7 coś uczynić (i zapomni to wykonać) (powinien tego) nie ~~[illegible]~~ po namyśle.

5. (Gdy przewinił w jednej z tychże t. j. od zd. 1–4 wyliczonych przewinień) Przedewszystkiem musi przyznać się do winy t. zn. objawić żal i skruchę.

xx ... 6. Potem następuje ofiara zagrzeszna, jako dowód przyznania się do winy a wreszcie ofiara pokutna, stwierdzająca jawną skruchę. Raszi porównuje to postępowanie do prokuratora, który naprzód oskarża i dochodzi przewinienia a potem łagodzącemi okolicznościami stara się winę umniejszyć.

7. „Gdyby nie sięgała ręka jej" t. zn. gdyby nie ~~była~~ starczyły stosunki materjalne na przepisaną ofiarę. Jedną ofiarę zastępowała krew a drugą tłuszcz przepisanej ofiary.

F 10. Według „ustawy" t. j. według przepisu 1; 14. Ofiara ubogiego jest tak ważna, jak ofiara bogacza.

11. Ilość wystarczająca do dziennego wyżywienia się. II. 16; 16. Jako ofiara zagrzesznych (biednego) nie powinna być przybrana w dodatki wytworne. Ofiara zagrzeszna nie powinna być upiększana: Raszi.

12. Przepis odpowiada zd. 2; 2.

13. W przepisach poprzednich wyrażone jest stopniowanie rodzajów ofiar, które stosować należy do stanu majątkowego winowajcy.

++ 15. Ofiara pokutna dla wszystkich była jednaka i przeznaczona dla kapłana. Składano ją za naruszenie własności świętej albo prywatnej n. p. zaniechanie złożenia dziesięciny kapłanom. Baran dwuletni przedstawiał stałą wartość 2 szekli, (stąd l. mn. „szekle" 2 II; 3 50) dlatego mierzar karasz wypłacano oznaczoną ilością baranów. II. Krol. 3; 4 i Jez. 16; 1. Według ocenienia „twego" odnosi się do Mojżesza, którego zastępowali kapłani. 27; 2 i 12.

16. Za mimowiedne przywłaszczanie miał zwrócić właścicielowi wartość i naddatek w wysokości 1/5 części dla kapłana. (N. p. jeżeli ukradł 5 szekli, to miał złożyć 6.) Za rozmyślną grabież następowała większa kara. II. 21; 37 i 22; 3.

F „Na ~~podstawie~~ świadczenia dwóch świadków stwierdzi się sprawę."

17. Przepis ten odnosi się do osoby, która nie może przypomnieć sobie, kiedy i przez co zawiniła, ale sądząc z nieszczęścia, które ją prześladuje, dochodzi do przekonania, że ciąży na niej występek. I. 12; 17 i 20; 5. II. Sam. 21; 1. R. Josue, Galilejczyk, stąd wnioskuje: – Jeżeli za nieświadome przewinienie następuje kara, o ileż większa musi być kara za świadome przekroczenie zakazu. R. Jose poucza: – Jeżeli chcesz poznać wartość nagrody za spełnienie przykazania, to wnioskuj z postępowania pierwszego człowieka, który otrzymał tylko jeden zakaz a za przekroczenie go ukarany został śmiercią, która przeszła na cały rodzaj ludzki. Stąd wniosek, że nagroda za spełnianie przykazań jest znaczniejsza, niż kara za przekroczenie, i przechodzi do najpóźniejszych pokoleń. Twierdzenie to uzasadnia i rozwija R. Akiba powołując się na zdanie F a R. Eleazar, syn Azaji, na zd. V. 24; 19. i wyjaśnia, skoro błogosławieństwo zapewnione temu, który nieświadomie spełnia przykazanie, o ileż więcej spotka błogosławieństwo tego, który świadomie wykonuje przykazania. Raszi.

18. „Według oceny twej" t. j. oznaczenie wartości barana.

19. „Chociażby zaszła wątpliwość, to jednak należy przypuszczalną winę okupić.

21. R. Akiba wyjaśnia, że sprzeniewierstwo może nastąpić przy kupnie, sprzedaży, pożyczce lub depozycie. Kto więc zapiera jakiemuś faktowi, ten kłamie wobec przykazania Pisma Św., wobec świadka, wzgl. spisanego aktu i wobec Wszechwiedzącego. Sprzeniewierzenie przez zaparcie otrzymanej gotówki, przedmiotu, lub kontraktu; ograbienie t. j. przemocą przywłaszczenie w nieobecności świadków; obrabowanie t. j. niepr. pozbawienie kogoś mienia, n. p. przez niewypłacenie należytości, lub podstępne pozbawienie własności.

23. Jeżeli więc dręczony wyrzutami sumienia przyznaje się do wyliczonych przestępstw, zd. 5.

24. tedy zwróci wzgl. wynagrodzi szkodę w pełnej wartości i nadto dołoży jako odszkodowanie przepisaną nadwyżkę. II. 30; 12 i IV. 5; 7.

25. Prócz tego ma złożyć ofiarę pokutną dla otrzymania rozgrzeszenia.

26. „Za jedno z wszystkiego" t. zn. za każde popełnione przestępstwo osobno postąpić należy według przepisu.

Wszelkie przestępstwo, przewinienie, zbrodnia a nawet zlekceważenie przykazań i przepisów religijnych i moralnych musi być wyjawione i odpokutowane, aby się już nie powtarzało.

Rozdział ~~XI~~ 6.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekący:

2. Nakaż Aronowi i synom jego, rzekąc: – Taka jest nauka o całopaleniu: owo całopalenie na ognisku na ołtarzu (ma być) całą noc do rana, aż ogień ołtarza znów zapalony będzie na nim.

3. Więc wdzieje kapłan odzież swą płócienną i spodnie płócienne wdzieje na ciało swe, i uniesie popiół, na którym pochłonął ogień to całopalenie na ołtarzu, i umieści go obok ołtarza.

4. I złoży szaty swe i wdzieje inne szaty i wyniesie popiół na zewnątrz poza obóz na miejsce czyste.

5. A ogień na ołtarzu zapalony będzie na nim, nie zgaśnie i rozpali na nim kapłan drwa w rano i ułoży na nim całopalenie i spali na nim tłuszcze dziękczynnych ofiar.

6. Ogień ustawicznie palić się ma na ołtarzu, nie zagaśnie.

a cap. 7. A taka jest nauka o ofierze śniednej: przyniosą ją synowie Arona przed Wiekuistego na przednią stronę ołtarza.

8. I uniesie (jeden) z niej w dłoni swej z przedniej mąki śniednej ofiary i z oliwy jej i wszelkie kadzidło jej, które na śniednej (ofierze) i spali na ołtarzu na woń miłą, jako przypomnienie jej Wiekuistemu.

9. A pozostałe z niej spożyje Aron i synowie jego; jako przaśniki spożyte będzie na miejscu świętem, na dziedzińcu namiotu zgromadzenia spożywać ją będą.

10. Nie będzie pieczone jako kiszone; jako udział ich dałem to z ogniowej mej (ofiary); uświęcona świętość to, jak pokutna i zagrzeszna.

11. Każdy mężczyzna z synów Arona jeść to może jako należność wieczystą w pokoleniach waszych z (ofiar) ogniowych Wiekuistego; każdy, kto dotknie się jej, będzie poświęcony.

a cap. 12. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekąc:

13. Ta jest ofiara Arona i synów jego, którą przynieść mają dla Wiekuistego w dniu namaszczenia go: dziesiątą część efy przedniej mąki na śniedną (ofiarę) ustawiczną, połowę jej z rana a połowę jej z wieczora.

14. Na patelni z oliwą zarobioną, usmażoną przyniesiesz ją; wypieczoną, jako śniedną (ofiarę) częściami przyniesiesz ją jako woń miłą przed Wiekuistego.

15. A kapłan, namaszczony w miejsce jego, z synów jego, spełni to jako wieczystą Wiekuistemu: w całości spalona zostanie.

16. I każda (ofiara) śniedna kapłana cała będzie spalona, nie (będzie) jadana.

a cap. 17. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekąc:

18. Przemów do Arona i do synów jego, rzekłszy: — Ta jest nauka o ofierze pokutnej: na miejscu, gdzie zarzynane było całopalenie, zarzynana będzie pokutna przed Wiekuistym, uświęcona świętość ona (jest).

19. Kapłan, rozgrzeszający nią, niech ją spożyje; na miejscu świętem spożytą będzie, na dziedzińcu namiotu zgromadzenia.

a cap. 20. Wszystko co dotyka mięsa jej (ofiary), poświęcony będzie; a gdyby skropił z krwi jej szaty, to nakropione na niej wypierzesz na miejscu świętem.

21. A naczynie gliniane, w którem gotowane było, stłuczonem zostanie; a jeśli w naczyniu miedzianem gotowane było, to wyszurowane i wypłukane wodą być ma.

22. Każdy mężczyzna z kapłanów spożyć ją może, uświęcona świętość to.

23. A żadna rozgrzeszna (ofiara), z której (krew) wnosi się do namiotu zgromadzenia dla rozgrzeszenia w świątyni, nie będzie spożywaną, w ogniu spalona będzie.

chwalcy walczyli przeciw urojonym demonom gustami, zaklęciami i przez wstrętne orgie.

F Usuwanie pozostałości z poprzednich ofiar było niejako ciągiem dalszym służby religijnej, która trwać miała nieprzerwanie. Tylko ofiara wielkanocna [?] była składana w całości, dla przypomnienia, że życie i wolność zależy tylko od B.

P Każdy dzień rozpocząć należy zwróceniem myśli do Kierownika wszechbytu, od którego zależy nasze powodzenie.

<< Światło wieczyste było też symbolem jasności umysłu, światłości ducha i znicza wiary.

† Z reguły arcykapłaństwo było dziedziczne, jednakże reprezentacja narodowa naprzód stwierdzała, czy posiada odpowiednią kwalifikację do tego urzędu.

Rozdz. 6. Zawiera bliższe określenie czynności kapłanów przy głównych rodzajach ofiar, dlatego opiewa: „Aron i synowie jego" a nie „Izrael", jak 1; 2. Nachm.

2. Codzienna ofiara wieczorna, (pozostała przez całą noc ~~na~~ ~~ofiarnicy~~ ołtarzu) [nad linią: zmiatana ogniu]
Kult religijny odbywał się tylko za dnia jasnego a nie w ciemnościach nocy, kiedy światło,

3. 1:7/2 = odzież według miary, w tym wypadku spodnie. Popiół z dnia poprzedniego usuwano codziennie. ~~[illegible]~~ Przy czynności uświęconej kapłan miał nosić przepisane szaty

4. Szaty kapłańskie były przeznaczone tylko do noszenia w Świątyni. Przy wynoszeniu popiołu mógł je splamić lub sprofanować!

5. Naprzód składano obowiązkową ofiarę porannej; później następić mo-gły inne. Po wieczornej nie składano już żadnej. Ogień miał być utrzymywany stale także przez całą noc. Nech. 10:35 i Jer. 50:11.

6. Ustawiczny ogień, także przez sobotę utrzymywany, był symbolem nieustającej czci dla ~~Boga~~ [illegible]. Od tego ognia zapalano także lampy. II. 27; 20. ~~Podobne znaczenie miał ustawiczny ogień u Per-sów, Greków i Rzymian.~~

7. „Na przednią" stronę t.j. na południową.
Ta jest ~~[illegible]~~ „nauka" czyli ustawa, ogólnie obowiązująca (przy wszystkich ofiarach).

8. „I umaścić" pełniący obowiązki kapłana 2; 2.

9. Jak 2; 3 i 11.

10. Udział dla kapłanów jest również uświęcony, jak ofiara. (= mogli potrzebie służby kapłańskiej)

11. Prawo i obowiązek spożywania przeznaczonej części ofiary ma urzędu-jący kapłan, który ma prawo obdzielić także innych kapłanów (nawet ułomnych, którzy nie), który-kolwiek z rodu kapłanów bierze udział w uczcie musi być wy-święcony i ma później obowiązek pełnienia czynności ~~urzędowych~~ (ale ubocznych, jeżeli jest ułomny) względnie musi zachować przepisy czystości! II. M. 29; 37.

13. Obrządek wyświęcenia trwał przez 7 dni. II 29; 35. i III. 8; 38. Arcy-kapłan składał tę ofiarę codziennie (połowę rano a połowę wieczorem) 6; 15. zwykli kapłani tylko przy wyświęceniu.

14. „Działkami" czyli rozdrobnione jako efa. 7; 12. i I. Kron. 23; 29.

15. Każdy następny arcykapłan spali też całą ofiarę. +

18. Jak 1; 11 i 4; 24.

19. Rozgrzeszenie polegało głównie na skrapianiu krwi ed. III. 8; 15. II. M. 29; 36.

20. Krew poświęconą należało w obrębie Świątyni wypłukać.

21. Ponieważ naczynie gliniane wchłania część tłuszczu, więc dostałby się następnej ofierze. Wypłukać wodą wrzącą.

23. Kapłani otrzymywali część mięsa tylko tych ofiar, których krwią skrapiano ~~ofiarnicę~~ ołtarz miedziany na dworcu. 4; 12.

Rozdział ~~XII~~ 7

1. A ~~oto~~ ta jest nauka o ~~pokutnej~~ (ofierze), uświęconą świętością ona jest.

2. Na miejscu, gdzie zarzynają całopalenie, zarżną pokutną, a krwią jej skropią ~~ofiarnicę~~ ołtarz dokoła.

3. A wszystek tłuszcz jej przyniesie z niej: ogon i tłuszcz, okrywający trzewa,

4. I obie nerki i tłuszcz, który na nich, który na lędźwiach, i przeponę na wątrobie, z nad nerek oddzieli ~~należy~~,

5. I spali je Kapłan na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu jako ogniową (ofiarę) przed Wiekuistym; pokutna (ofiara) to jest.

a cap. 6. Każdy mężczyzna ~~między~~ z Kapłanów spożyć ją może, na miejscu uświęconem spożywaną będzie; uświęconą świętością jest ona.

7. Jak zagrzeszna, tak pokutna; nauka jedna dla nich. Kapłan, który rozgrzeszył nią, do niego należy.

8. A ten Kapłan, który przynosi całopalenie człowieka, skóra całopalenia, którą przyniósł, do Kapłana ~~temuż~~ należy.

9. A każda śniedna, która wypiekana (bywa) w piecu, i wszystko przyrządzone w rondlu, albo na patelni, do kapłana, który przyniósł ją, do niego należy.

10. A wszelka śniedna, zaczyniona z oliwą, albo sucha, do wszystkich synów Arona należeć będzie, do jednego, jak do drugiego.

a cap. 11. A ~~oto~~ ta jest nauka o ofierze (pochwalnej) ~~dziękczynnej~~, która przyniesie się dla Wiekuistego.

12. Jeśli na dziękczynną (ktoś) przyniesie, to przyniesie przy tej ofierze kołacze przaśne, zaczynione z oliwą i placki przaśne, lane oliwą i przednią mąkę smażoną, jako kołacze, zaczynione z oliwą.

13. Z kołaczami (kiszonego) chleba) przyniesć ma ofiarę swą przy ofiarze pochwalnej ~~dziękczynnej~~ — ~~(opłatnej)~~ swej.

14. Niech przyniesie z tego jeden (~~z całej~~ każdej) ofiary jako daninę dla Wiekuistego; ~~Ar~~ Kapłana, skrapiającego krew pochwalnej ~~dziękczynnej~~ ~~opłatnej~~, ~~dla~~ do niego należeć będzie.

15. A mięso ofiary (pochwalnej) ~~dziękczynnej~~ ~~opłatnej~~ jego w dniu ofiarowania spożyte będzie; nie zostawi się z tego (nic) do rana ~~(jutra)~~.

a cap. 16. A jeśli ślubem lub dar ~~dobrowolny~~ ofiara jego, to w dniu, w którym przynosi ofiarę swą, spożyte będzie i nazajutrz, co pozostało z niej, spożyte być może.

17. A co zostanie z mięsa ofiary, w dniu trzecim w ogniu spalone zostanie.

18. Jeśli zaś spożyte będzie z mięsa ofiary pochwalnej ~~dziękczynnej~~ ~~opłatnej~~ w dniu trzecim, nie będzie łaskawie przyjęte ~~upodobane~~, przynoszącemu ją nie będzie policzona, a obmierzłość ~~wzgardzone~~ to będzie; a osoba ~~istota~~, która spożyje z tego, ~~prze~~winę swą poniesie.

19. A mięso to, które dotknęłoby się czego nieczystego, spożyte nie będzie, w ogniu spalone być ma. Mięso zaś — każdy (czysty) czysty spożyć może mięso to.

20. Lecz osoba ~~istota~~, która jadłaby z mięsa ofiary pochwalnej ~~opłatnej~~, która dla Wiekuistego jest, ~~a która~~ nieczystość ~~ma~~ byłaby na niej ~~sobie~~, wytraconą ~~będzie~~ będzie osoba ~~istota~~ owa z ~~od~~ ludu swego.

21. A osoba ~~istota~~, któraby dotknęła ~~z~~ wszelkiego nieczystego, z nieczystości człowieka, lub z bydła nieczystego, lub z wszelkiego wstrętnego ~~potworu~~ nieczystego, i spożyłaby z mięsa ofiary pochwalnej ~~dziękczynnej~~ ~~opłatnej~~, która dla Wiekuistego, wytraconą ~~odcięta~~ będzie osoba ~~istota~~ owa z ~~od~~ ludu swego.

a cap. 22. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekąc:

23. Przemów do synów Izraela, rzekąc: — żadnego ~~wszelkiego~~ tłuszczu z byka, ani z owcy, ani z kozy jeść nie będziecie.

24. A tłuszcz padliny i tłuszcz poszarpanego przerobiony może być do wszelkiego wyrobu, ~~lecz~~ jednak jeść jadać nie będziecie go.

25. Gdyż ~~każdy~~ ktokolwiek jadłby tłuszcz z bydła, z którego przynosi się na ~~ognową~~ pokutną dla Wiekuistego, ~~odcięta~~ wytracona będzie ta ~~istota~~ osoba z ~~od~~ ludu swego.

26. I żadnej krwi nie będziecie jadać we wszelkich siedzibach wa-szych z ptactwa, ani z bydląt.

27. Wszelka ~~istota~~ osoba, która jadłaby jakąkolwiek krew, — ~~odcięta~~ wytracona będzie ta ~~istota~~ osoba z ~~od~~ ludu swego.

a cap. 28. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekąc:

29. Przemów do synów Izraela, rzekąc: — Kto przynosi ~~bitą~~ ofiarę pochwalną ~~dziękczynną~~ ~~ofiarę opłatną~~

na swą dla Wiekuistego, niech przyniesie (sam) ofiarę swą dla ~~przed~~ Wiekuistego z ~~bitej~~ ofiary (swej) ~~dziękczynnej~~ ~~opłatnej~~ pochwalnej)

30. Ręce jego niech przyniosą (ofiarę) ~~ognową~~ pokutną z Wiekuistego; tłuszcz ~~wraz~~ z mostkiem niech przyniesie; mostek, aby stawić go jako przedstawie-nie przed Wiekuistym.

31. I spali kapłan tłuszcz na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu, a będzie mostek dla Arona i synów jego.

32. I łopatkę prawą dacie jako daninę dla kapłana z ~~bitych~~ ofiar dziękczynnych waszych. ~~bydląt~~

33. Kto przyniesie krew ~~opłatnych~~ z dziękczynnych i tłuszcz, z pomiędzy synów Arona, ~~tego~~ ~~temu~~ należy się łopatka prawa w udziale.

34. ~~Gdyż~~ Albowiem mostek przedstawienia i łopatkę z ~~daniny~~ daniny ~~pochwalnych~~, ~~dziękczynnych~~ ich wziąłem od synów Izraela z ~~bitych~~ ofiar ~~opłatnych~~ pochwalnych ~~dziękczynnych~~ ich i oddałem je Aronowi, kapłanowi, i sy-nom jego jako ~~udział~~ dział wieczysty od synów Izraela.

P Czas spożycia ofiary określony jest na dwa dni i jedną wśród nich trwającą noc.
VP Ograniczone ~~jest~~ są miejsce i czas spożycia ofiary, aby się nie wyrodziło
w obżarstwo i rozpasanie, w zmysłową pożądliwość,

35. To jest udział uświęcenia Arona i udział uświęcenia synów jego z pokutnych Wiekuistego w dniu zbliżenia ich do kapłaństwa dla Wiekuistego,

36. które przykazał Wiekuisty dać im w dniu namaszczenia ich od synów Izraela; ustawa wieczysta w pokoleniach ich.

a cap. 37. Ta jest nauka o całopaleniu, o śniednej i o zagrzesznej i o pokutnej, i o ofiarach wyświęcenia i o ofierze pochwalnych;

38. którą (naukę) przykazał Wiekuisty Mojżeszowi na górze Synaj, gdy przykazał synom Izraela, by przynosili ofiary swe przed Wiekuistego, na pustyni Synaj.

Rozdz. 7. 1. Zd. 1–7 to dalsze przepisy o ofierze pokutnej z rozdz. 5.

2. Jak 1; 11 i 6; 18.

3. Patrz: 3; 3 i 9. 4; 8 i 5, 6. 16.

6. " 6; 22. ~~Nauka jedna, mianowicie, że ofiara była dzielona między ołtarz i kapłana, gdy całopalna należała tylko do ołtarza, a dziękczynna częściowo do ofiarującego.~~

7. " 6; 19. ~~Wyjątkiem byli ci, którzy naprawdę w dniu tym wykąpali się, ale jeszcze słońce nie zaszło.~~

8. Mięsa spożyć nie mogli, ale skóra należała do urzędującego kapłana.

9. Mięso należy do tych, którzy w danym dniu pełnią służbę. 2; 3 i 10.

10. Mąka i krupy należą do wszystkich kapłanów, 2; 14, którzy w tym dniu urzędowali.

11. Dodatkowe przepisy do ofiary opłatnej z rozdz. 3: "dla Wiekuistego" t. j. dla czci Wiekuistego

12. Ofiary dziękczynne, składane za doznaną łaskę Boga n. p. po ocaleniu z nieszczęścia, po odzyskaniu zdrowia. Ps. 107; 21 i 22, 116; 17.

Chleby niekiszone mogły być: kołacze, pierniki lub w oliwie smażone, inne były kiszone w 10-rakich gatunkach. II. 29; 2 i III. 6; 14.

13. Kołacze z kiszonego ciasta nie należały do ofiary i były przeznaczone na zakąskę przy spożywaniu mięsa.

15. W dniu ofiarowania t. zn. najdalej do północy.

16. נדר = ślubna, czyli wotywna ofiara, postanowiona w razie spełnienia prośby, poruczonej Bogu. נדבה = dobrowolna, złożona z popędu religijnego; dlatego też jałmużna nazywa się tak. II. 35; 29 √ IV. 15; 3 i II. 16; 6. √ III. 22; 23.

17. Patrz 8; 32, 19; 6, 22; 30 i II. 29; 34. Dla spożycia ofiary w oznaczonym czasie zapraszano krewnych i biednych; przez co rozpowszechniono zadowolenie, zgodę i nabożne uczucia, które spowodowała ofiara; a zarazem przestrzegano warunki higieny i zapobiegano zbyt długim uczłowaniom. Herd.

18. "Przewinę swą poniesie" t. zn. będzie ukarany za chciwość i łakomstwo, gdyż to ciężko odpokutuje chorobą lub śmiercią.

F a więc warunkowa, jeszcze nie stanowcza n. p. Jakób I. 28; 22.

F 22. Następują przepisy, obowiązujące cały lud ~~[illegible]~~ w sprawie składania ofiar.

<< Niebyłko prawem dziedzictwa należy się godność Kapłaństwa, ale musiał też okazać zalety ducha i umysłu dla uzyskania stanowiska religijnego. Raszi.

19. Tylko w stanie rytualnej czystości wolno spożywać mięso nietylko ofiarującemu, ale także innym, będącym w stanie nieskażonym. Przepis ten odnosi się także do bezwzględnej moralnej nieskazitelności człowieka w całem życiu.

20. Człowiek, dotknięty jakąś chorobą zakaźną n. p. trądem, cholerą, dżumą, lub zaraźliwym wyrzutem skórnym, ma być wykluczony ze społeczności ludzkiej.

21. Określenie שקץ obejmuje wszelkie nieczyste ptactwo, ryby, gady, płazy, robactwo. V. 6; 11 i 8; 9.

23. Tłuszcz z wołowizny, owiec i kóz, wymieniony 3; 3, nierosły z mięsem, poświęcony był na ofiary 3; 16. F

F Powtórzony zakaz spożywania jakiej-kolwiek krwi.

26. We wszystkich siedzibach t. zw. nawet tam, gdzie nie będzie kultu ofiarnego mieszkają Izraelici. Zakaz ten ma wstrzymać Izr. od naśladowania obyczajów dzikich ludów, które piły krew przy ofiarach bałwochwalczych

27. Patrz 17; 11 i I. 9; 4. (Ps. 16; 4), albo barbarzyńskich ludów które spożywały surowe mięso, wyjęte z ciała żywych zwierząt. Majm. = More neb. 3; 46

29. „Dla Wiekuistego", jak w. 11. Ofiarę biesiadną miał ofiarujący sam osobiście przynieść do ołtarza części, przeznaczone na spalenie, czego przy ofiarach zagrzesznych czynić nie mógł.

30. „Ręce jego" t. zw. własnoręcznie ma przynieść, aby dowieść, że czyni to dobrowolnie, z własnej pobudki. תנופה zw. ruch kołyszący ku górze, jakgdyby na znak, że ofiara ma wznieść się ku niebu. II. 35; 22 i 38; 24. (IV. 18; 11.) III. 10; 15.) 9; 20 i

31. Patrz 3; 3 i 4.

PP – 32. Udziec z łopatką jako najlepsza część. I. Sam. 9; 24.

35. „Od dnia" ósmego po namaszczeniu, czyli po wyświęceniu, kiedy rozpoczynają urzędowe czynności kapłańskie. Wes.

37. „Upełnomocnionej" t. j. ofiary z okazji namaszczenia kapłańskiego. II. 38; 41, 29; 9, 29 i 33.

38. „U góry", jak II. 28; 6. i 34; 29 mianowicie w przybytku, patrz 1; 1. Abarb. Zakończenie wskazuje na łączność i związek przepisów dla celów moralnych i religijnych.

++ 24. Rabini zaznaczają, że także po ustaniu kultu ofiarnego obowiązuje przepis, aby takiego tłuszczu nie spożywano, ale do innych celów może być użyty.

25. Żadnej krwi z padliny także spożywać nie wolno ze względów higienicznych. Ralbag.

PP 34. Porównać z 8; 25. i 28. Majm. Mostek przedstawia siłę miłości a łopatka moc dźwigania. Kto dzierży siłę (władzę), powinien ją wykonywać z miłością, siła powinna kojarzyć się z życzliwością. Herz.

Rozdział ~~XIII~~ 8.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

2. Zabierz Arona i synów jego z nim i szaty i olej namaszczenia i byka na zagrzeszną, i dwa barany i kosz przaśników;

3. I całą gminę ~~zbór~~ zgromadź ku wejściu do namiotu zgromadzenia ~~zboru~~.

4. Więc ~~I~~ uczynił Mojżesz, jak przykazał Wiekuisty jemu; i zgromadziła się gmina ~~zbór~~ u wejścia do namiotu zboru.

a cap. 5. Tedy ~~I~~ rzekł Mojżesz do gminy ~~zboru~~: – To jest wyrzeczenie ~~To sprawa~~, które przykazał Wiekuisty wykonać.

6. Poczem ~~I~~ kazał Mojżesz przystąpić ~~zbliżyć się~~ Aronowi i synom jego i obmył ich wodą,

7. i ~~I~~ włożył na niego ~~nań~~ suknię ~~katanę~~ i opasał go pasem i odział go opończą ~~tuniką~~ i nałożył mu ornat i opasał go pasem ~~wstęgą~~ ornatu i opasał go ~~ścisnął się~~ nim.

8. I włożył na niego ~~nań~~ napierśnik i złożył ~~umieścił~~ do napierśnika „Urim" ~~„światłość"~~ i „Tumim" ~~„doskonałość"~~.

9. I także ~~I~~ nałożył zawój na głowę jego i nałożył na zawoju, ku twarzy jego, djadem złoty, koronę świętą, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

a cap. 10. I wziął Mojżesz olej namaszczenia i namaścił przybytek i wszystko, co w nim, i poświęcił je;

11. I skropił z niego na ołtarz ~~nim ofiarnicę~~ siedem razy i namaścił ołtarz ~~ofiarnicę~~ i wszystkie przybory jego i umywalnię i podstawę jego, aby je poświęcić,

12. i ~~I~~ nalał z oleju namaszczenia na głowę Arona i namaścił go, aby go wyświęcić.

~~a cap~~ 13. I kazał Mojżesz przystąpić ~~zbliżyć się~~ synom Arona i odział ich w katany ~~kaftany~~ i opasał ich pasem i włożył ~~nałożył~~ im mitry, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

a cap. 14. Potem kazał sprowadzić byka zagrzesznego i położyli Aron i synowie jego ręce swe na głowę byka zagrzesznego.

15. I zarznął i wziął Mojżesz krew, i dał na 2 narożniki ołtarza wkoło palcem swym i rozgrzeszył ołtarz, a krew (pozostałą) wylał u podstawy ołtarza i poświęcił go, aby rozgrzeszać na nim.

16. I wziął wszystek tłuszcz, który na trzewach, i oponę z wątroby i obie nerki i tłuszcz ich i spalił je Mojżesz na ołtarzu.

17. A byka i skórę jego i mięso jego i nieczystości jego spalił w ogniu poza obozem, jako rozkazał Wiekuisty Mojżeszowi.

a cap. 18. I wyprowadził barana całopalenia i położyli Aron i synowie jego ręce swe na głowę barana.

19. I zarznął i skropił Mojżesz krew na ołtarz wkoło.

20. A barana rozłożył na części jego i spalił Mojżesz głowę i części i tłuszcz.

21. A trzewa i golenie obmył wodą, i spalił Mojżesz całego barana na ołtarzu; całopalenie to było, na woń przyjemną; ofiara to dla Wiekuistego, jako przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

a cap. 22. I wyprowadził barana drugiego, barana upełnomocnienia i położyli Aron i synowie jego ręce swe na głowę barana.

23. I zarznął i wziął Mojżesz z krwi jego i dał na chrząstkę ucha prawego Arona i na kciuk ręki jego prawej i na kciuk nogi jego prawej.

24. I kazał wystąpić synom Arona i dał Mojżesz z krwi na chrząstkę ucha ich prawych i na kciuk rąk ich prawych i na kciuk nóg ich prawych i skropił Mojżesz krwią ołtarz wkoło.

25. I wziął tłuszcz i ogon i wszystek tłuszcz, który na trzewach i oponę wątroby i obie nerki i tłuszcz ich i łopatkę prawą.

26. A z kosza przaśników, który przed Wiekuistym, wziął kołacz przaśny jeden i bochen chleba z oliwą jeden i placek jeden i złożył je na tłuszcze i na łopatkę prawą.

27. I dał to wszystko na dłonie Arona i na dłonie synów jego i zakołysał jako kołyszenie przed Wiekuistym.

28. Tedy wziął je Mojżesz z rąk ich i spalił na ołtarzu z całopaleniem; upełnomocnienia (ofiara) to na woń przyjemną, ogniowa dla Wiekuistego.

a cap. 29. Potem wziął Mojżesz mostek i zakołysał jako kołyszenie przed Wiekuistym; z barana upełnomocnienia dla Mojżesza był to dział, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

a cap. 30. I wziął Mojżesz z olejku namaszczenia i z krwi, która na ołtarzu, i pokropił na Arona, na szaty jego i na synów jego i na szaty synów jego z nim i poświęcił Arona i szaty jego i synów jego i szaty synów jego z nim.

a cap. 31. I rzekł Mojżesz do Arona i do synów jego: – Ugotujcie to mięso u wejścia namiotu zgromadzenia i tam spożyjcie je i chleb, który w koszu upełnomocnienia, jak przykazałem, rzekłszy: – Aron i synowie jego spożyją je.

32. A co pozostanie z mięsa i z chleba, w ogniu spalicie.

a cap. 33. Lecz od wejścia namiotu zgromadzenia nie odejdziecie przez siedem dni, do dnia wypełnienia dni upełnomocnienia waszego, gdyż przez siedem dni napełniać (wasze) ręce.

34. Jak uczyniono w dniu dzisiejszym, tak przykazał Wiekuisty czynić, dla rozgrzeszenia was.

35. A u wejścia namiotu zgromadzenia macie [illegible] dniem i nocą przez siedem dni i przestrzegać spraw Wiekuistego, byście nie zmarli, gdyż tak przykazano mi.

36. Tedy wykonał Aron i synowie jego wszystkie te wyrzeczenia, które przykazał Wiekuisty za pośrednictwem Mojżesza.

Ł Mojż. wykonywał rozkaz B., wyświęcając kapłanów, dlatego uczestniczył w uczcie. Urząd kapłana polega na wykonywaniu przykazań, dlatego kapłan podlega uczonym w Piśmie Św. „Uczony cudzoziemiec przewyższa arcykapłana." Horiot 13.a.

ŁŁ Przebywając przez 7 dni u wejścia do ~~przybytku~~ namiotu zgromadzenia z dala od zajęć powszednich i od wpływu otoczenia pospólstwa, mieli oddać się wyłącznie rozmyślaniom i przejąć się ~~[illegible]~~ wzniosłą ideą i postanowieniami dla uszczęśliwienia rodu ludzkiego. Ps. 84; 5 i 11. Ps. 27;4. Hirsch.

Rozdz. 8. 1. Po urządzeniu przybytku i ustaleniu przepisów co do ofiar Mojżesz uskutecznił ~~namaszczenie~~ wyświęcenie kapłanów według zawartego nakazu, II. 29; 30 (35.) i 40. III. 8; 33.

2. „Zabierz" t. zn. przyprowadź go osobiście a nie każ go wołać. „Zwierzęta, przeznaczone na ofiarę" ~~w~~ cf. 6; 13–16.

3. „Całą ~~zbór~~ gminę" t. j. przedstawiciele ludu w odróżnieniu od „starszyzny narodu" 9; 1 i 5. „U wejścia do namiotu" t. j. ~~obszernie~~, ogromne miejsce, gdzie ~~na którem~~ zmieściła się wielka ilość ludu.

5. „Oto ~~sprawa~~ wyrzeczenie" t. zn. wszystkie czynności, które tu zobaczycie wykonuję na rozkaz Boga a nie według własnej woli n. p. ustanawiam arcykapłana i kapłanów.

6. ~~Ibn~~ Ezra sądzi, że (na rozkaz Mojżesza) umyli sami sobie ręce i nogi, a Raszi sądzi, że ukąpał się za zasłoną. II. 40; 11 i 12.

7. Patrz II. 28; (39) 6, 31 i ... Tu przypada połowa Pięcioksięgu podług ilości zdań.

8. " " " 13 i 30. Raszi sądzi, że האורים to znaki pisemne właściwego brzmienia imienia Bożego.

9. " " " 36.

10. " " 30; 31. Namaścił i poświęcił dla nadania charakteru nietykalności i odróżnienia od pospólstwa.

F 12. " " 28; 40.

13. " " 29; 7, 30; 30 i 40; 15. Nachmanides wyjaśnia, że synów Arona tylko pokropił Mojżesz olejem, dlatego niema mowy o ich namaszczeniu, ale Arona namaścił.

×× 15. „Rozgrzeszył," czyli oczyścił i usunął wszelkie obce części. „Poświęcił," przeznaczając do służby kapłanów. „Aby rozgrzeszać na niem" t. zn. aby wszystkie ofiary za grzechy składać na niem. II. 29; 11 i 36.

16. Patrz ~~3; 3~~ 1; 9 i 3; 3 oraz II. 29; 13.

17. " 4; 11 i 7; 37. II. 29; 20 i 26. 3; 3 i 9, ~~...~~

++ 28. Mojżesz (odziany w białe szaty) przez siedem dni trwania poświęcenia Arona i synów sam pełnił obowiązki kapłańskie.

29. Wziął też udział swój w ofierze, gdyż Aron i synowie jego jeszcze nie posiadali zupełnej godności kapłańskiej. II. 29; 26.

30. Poświęcił szaty, które służyły do urzędowania wyłącznie dla celów religijnych. ~~...~~ U Arona odnosiła się ta część święcenia tylko do szat jego, bo sam był już wyświęcony.

31. Patrz II. 29; 31 i ... Niektórzy sądzą, że skrapianie ołtarza, szat i niektórych części ciała kapłanów jest symbolicznym oczyszczeniem od powszedniości a podniesieniem do świętego przeznaczenia.

32. " 29; 34.

33. Ceremonja poświęcenia trwała nieprzerwanie przez siedem dni. Przez ten czas nie wolno było kapłanom opuszczać dworca przybytku. 7 dni miały przypomnieć 7 dni stwarzania świata =

<<34: 35. W razie uchybienia lub lekceważenia przepisów narażają się na ~~przedwczesną~~ śmierć.

36. Aron i synowie jego okazali bezwzględne posłuszeństwo w przestrzeganiu przepisów i rozkazów.

= którego Stwórcy się poświęcają.

<<34. Celem wyświęcenia ~~było~~ głównie rozgrzeszenie, więc należało je powtarzać przez 7 dni.

8. b Znaczenie wyrazów האורים-והתמים = światłość i doskonałość.

F 11. Ołtarz nakropiono siedmiokroć oliwą, co wskazuje na 16; 19. Majm. a II. M. 29; 36: 37 ~~...~~.

×× 14. Podczas wyświęcenia kapłani ~~byli~~ ... przynosili ofiary a Mojżesz był ich zastępcą.

++ 22. Drugi baran kończył akt poświęcenia, poczem nastąpiło bezpośrednie urzędowanie kapłana.

F XXVI. – שמיני – כו

Roz. 9. Pierwsze ofiary Arona. Ogień pochłania ofiary, ale także Roz. 10. jego dwóch synów, którzy zgrzeszyli. Pokora Arona. Zakaz napoju wina w czasie służby kapłańskiej. Gniew Mojż. z powodu zupełnego spalenia ofiary zagrzesznej. Roz. 11. Przepisy o spożywaniu mięsa zwierząt czystych i nieczystych i zanieczyszczeniu się przez nieczyste zwierzęta.

F

Rozdział 9.

1. I stało się w dniu ósmym, wezwał Mojżesz Arona i synów jego i starszych Izraela.

2. I rzekł do Arona: — Weź sobie cielca młodego z rogacizny na zagrzeszną i barana na całopalenie nieskażonego i przyprowadź je przed Wiekuistego.

3. A do synów Izraela przemówisz, rzekąc: — Weźcie kozła na zagrzeszną i cielca i owcę, roczniaki nieskażone, na całopalenie,

4. I wołu i barana na pochwalną dla ofiarowania w obliczu Wiekuistego i ofiarę śniedną, zaczynioną w oliwie, gdyż dziś Wiekuisty objawi się wam.

a cap. 5. Więc wzięli to, co przykazał Mojżesz, przed namiot zgromadzenia i przystąpiła cała gmina i stanęli przed Wiekuistym.

6. I rzekł Mojżesz: — To jest sprawa, którą przykazał Wiekuisty, spełnijcie a zjawi się wam Majestat Wiekuistego.

a cap. 7. I rzekł Mojżesz do Arona: — Zbliż się do ołtarza i spełnij zagrzeszną twą i całopalenie twe i rozgrzesz za siebie i za lud i spełnij ofiarę ludu i rozgrzesz za nich, jakoż przykazał Wiekuisty.

8. Więc zbliżył się Aron do ołtarza i zarżnął cielca zagrzesznego, który był dla niego.

9. I podali mu synowie Arona krew, a zamoczył palec swój we krwi i dał na narożniki ołtarza, a krew wylał u podstawy ołtarza.

10. A tłuszcz i nerki i przeponę nad wątrobą z ofiary zagrzesznej spalił na ołtarzu, jakoż przykazał Wiekuisty Mojżeszowi,

11. Lecz mięso i skórę spalił w ogniu zewnątrz, poza obozem.

12. I zarżnął całopalenie i podali synowie Arona jemu krew i skropił ją na ołtarz wkoło.

13. ~~Całopalenie~~ ofiarę podali jemu w częściach jej ~~i~~ głowę i ~~spalił~~ spalił na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu,

14. I umył trzewia i ~~golenie~~ uda i ~~spalił~~ spalił ~~obok~~ przy całopaleniu na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu.

15. Potem ~~przywiódł~~ ~~spełnił~~ ~~złożył~~ ofiarę ~~za~~ ludu, wziął więc kozła zagrzesznego, który ~~wziął~~ był za ~~dla~~ ludu, i zarznął go i ~~rozgrzeszył~~ ofiarował na za grzeszną ~~razą~~, jak poprzednią;

16. I przyniósł całopalenie i spełnił je według ustawy.

a cap. 17. I ~~przyniósł~~ złożył śniedną i napełnił ~~ręki~~ rękę swą nią, i ~~spalił~~ spalił na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu, oprócz całopalenia ~~p~~ porannego.

18. Potem ~~z~~ zarznął wołu i barana jako ofiarę ~~błogalną~~ ~~dziękczynną~~ pochwalną, którą za lud (złożył), a podali mu synowie Arona krew i skropił ~~nią~~ ~~ofiarnicę~~ na ołtarz wkoło,

19. I tłuszcze z wołu i z barana, ogon i pokrywający (tłuszcz) i nerki i ~~sieć~~ sieć z wątroby,

20. I złożyli tłuszcze na mostki i spalił tłuszcze na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu.

a cap. 21. A mostki i łopatkę prawą kołysał Aron, jako przedstawienie przed Wiekuistym, jak nakazał Mojżesz.

22. I podniósł Aron ręce swe ku ludowi i błogosławił ich i zestąpił,

~~a cap~~ spełniwszy zagrzeszną i całopalną i ~~błogalną~~ ~~dziękczynną~~ pochwalną.

~~a cap~~ 23. I przybył Mojżesz i Aron do namiotu ~~zboru~~ zgromadzenia, a gdy wyszli, tedy ~~po~~ błogosławili lud. ~~Wtedy~~ ~~ukazał~~ I zjawił się Majestat Wiekuistego całemu ludowi.

a cap. 24. I ~~wyszedł~~ wystąpił ogień z przed Wiekuistego i pochłonął na ołtarzu całopalenie i tłuszcze. Widział cały lud i ~~wykrzyknęli w~~ zachwycali się i padli na ~~oblicze~~ twarze swe.

———— . ————

F Okres 7-dniowy przypomina czas trwania stworzenia świata.

P Ofiarą miał stwierdzić, że pojmuje godność i powagę swego urzędu, że ma być wzorem dla ludu (przez życie niesKazitelne i prowadzić ogólną wyżynę dostojeństwa moralnego (i religijnego). Hirsch.

7 Także lud miał ofiarą swą stwierdzić pojęcie godności i powagi (i powołania) wśród otoczenia bałwochwalczego.

<< 6. Wezwanie zmierza do tego, aby lud pozbył się wszelkich pożądań zmysłowych i materjalnych a poświęcił swe myśli wyłącznie tylko duchowej istocie jedynego B. Arcykapłan po ~~[illegible]~~ ofiarze porannej w Dniu Pojednania odczytywał rozdział [illegible] dla przypomnienia ludowi skutków przekroczenia przykazań B. Hirsch.

Rozd. 9. 1.F Odbycie pierwszej uroczystej służby Bożej po namaszczeniu kapłanów. Ósmego dnia t. j. nazajutrz po siedmiu dni trwającym obrzędzie wyświęcenia 8; 33, który wedł. Talm. przypadł na pierwszy dzień miesiąca nissan. Starszych Izraela wezwał, aby ich zawiadomić, że Aron został namaszczony na arcykapłana z rozkazu Boga a nie samozwańczo.

2. Cielca miał ofiarować dla uzyskania przebaczenia siebie i synów za cielca złotego, wystawionego dla ludu. 16; 6 i 11. Odtąd każdy wyświęcony kapłan miał przedewszystkiem za siebie składać ofiary.

3. Odtąd arcykapłan wydaje rozkazy podług wskazówek Mojż.

4. ~~Aby kapłaństwo Arona stwierdzić~~ Dziś po raz pierwszy lud zobaczyć mógł całą okazałość, ~~z jaką~~ wystąpienia służby kapłańskiej na chwałę ~~Wielkiego Boga~~, co zarazem utwierdziło w oczach ludu ~~postawę~~ powołanie Arona i potomków jego. Złożył też lud ofiarę pochwalną za wybranie Świątyni i Majestatu B.

5. Przed Wiek. t. zn. w przybytku, który był widomym znakiem obecności Boga. 6; 7.

7. Mojż. dodaje Aronowi otuchy, gdyż Aron w skromności swej nie czuł się dość godnym do piastowania tak wysokiej i odpowiedzialnej misji. 3. Ar. miał rozgrzeszyć siebie i lud (4; 3.) a potem jeszcze raz lud jego ofiarą.

8. Patrz 4; 7 i 4; 7.

11. " 4; 11. i 8; 17.

12. "וימצאו" = podali i otrzymali (krew) II. Sam. 3; 8. Zach. 11; 6.

15. „Jak poprzednią" ofiarą (~~dobrowolną~~ całopalną) postąpił. 6; 19.

16. „Według ustawy" wytłumaczonej w rozdz. 1.

17. Porównaj 2; 2, I. 26; 1 i II. 29; 39.

19. " 3; 3. 4. Majm. F 20. Tłuszcze wszystkich części. Maj.

F 21. " 7; 30. Przed spaleniem tłuszczów.

22. b " I. 48; 14. i IV. 6; 22–26. „Zstąpił" z podwyższenia, na którem stał.

23. Mojż. wprowadził Arona do przybytku i pouczył go dokładnie o sprawowaniu czynności kapłańskiej, co ostatecznie ustaliło go w urzędzie. Wychodząc, błogosławili lud słowami Ps. 90; 17. Raszi. Po raz pierwszy ujrzał też lud cały odblask chwały Bożej, objawiającej się (nad przybytkiem) w słupie ognistym. II. 24; 17 i 16; 10.

24. Spłonienie ofiary lud uważał za dowód, iż Bóg ją przyjął w łasce, i to znowu (w oczach ludu) utwierdziło znaczenie Arona, co wywołało objaw zachwytu, wdzięczności i pokory. Sęd. 6; 21. I. Król. 18; 38. I. Kron. 21; 26 i II. Kron. 7; 1. 3.

---

b „Wzniósł" ręce, jak przy błogosławieństwie poszczególnych osób nakładano je na głowę. Błogosławił lud, będąc ~~na podwyższeniu przy~~ w ołtarza. Raszi.

Rozdział ~~X~~ 10.

1. Ale ~~Więc~~ ~~I~~ wzięli synowie Arona, Nadab i Abihu, każdy kadzielnicę swoją i włożyli w nie ogień i złożyli nań kadzidła i ~~tak~~ przynieśli przed Wiekuistego ogień obcy, którego nie przykazał im.

2. Tedy wyszedł ogień z przed ~~oblicza~~ Wiekuistego i pochłonął ich i zmarli przed Wiekuistym.

3. Więc ~~I~~ rzekł Mojżesz do Arona: — To jest, co powiedział Wiekuisty, rzekł ~~tszy~~: „Przez bliskich mi uświęconym (mam być) ~~będę~~ i w obliczu całego ludu uwielbiany ~~uczczonym~~!"

Tedy ~~I~~ ~~Więc~~ zamilkł Aron.

a cap. 4. Przywołał Mojżesz Miszaela i Elcafana, synów Uzjela, stryja Arona, i rzekł do nich: — Przystąpcie ~~Zbliżcie się~~, wynieście braci waszych z przed (oblicza) Świątyni na zewnątrz, ~~poza~~ obozu!

5. Więc ~~Tedy~~ ~~I~~ przystąpili i wynieśli ich w ich ~~s~~ka[ftanach] na zewnątrz ~~poza~~ obozu, jako powiedział Mojżesz.

6. Rzekł Mojżesz do Arona i do Eleazara i do Itamara, synów jego: — Głów waszych nie obnażajcie a szat waszych nie rozdzierajcie, abyście nie pomarli i aby na całym [zgromadzeniu] ~~zborze~~ nie rozgniewał się (Bóg); lecz bracia wasi, wszystek dom Izraela, niech opłakują ten pożar, który rozpalił Wiekuisty.

7. A z przed wejścia namiotu zgromadzenia ~~zboru~~ nie wychodźcie ~~odchodźcie~~, abyście nie pomarli, gdyż olej namaszczenia Wiekuistego jest na was. Więc ~~I~~ uczynili ~~jako~~ według słowa Mojżesza.

a cap. 8. I przemówił Wiekuisty do Arona ~~Mojżesza~~, rzekł ~~szy~~:

9. Wina, ani odurzającego ~~silnego~~ napoju pić nie będziesz, ~~ani~~ ty, ani synowie twoi z tobą, gdy wchodzicie do namiotu zgromadzenia ~~zboru~~, abyście nie pomarli. Prawo ~~Ustawa~~ wieczyste to dla pokoleń waszych.

10. I dla odróżniania między świętem a (między) powszednim i między nieczystem a (między) czystem.
11. I abyście nauczali synów Izraela tych wszystkich praw, które nakazał Wiekuisty za pośrednictwem Mojżesza.

a rozp. 12. I rzekł Mojżesz do Arona i do Eleazara i do Itamara, synów jego pozostałych: — Weźcie ofiarę śniedną, pozostałą z ofiar ogniowych (dla) Wiekuistego i spożyjcie ją jako przaśniki obok ołtarza, gdyż uświęconą świętością jest ona;
13. I spożyjcie ją na miejscu uświęconem, gdyż (należność) twoją i należność synów twoich to jest z pokutnych (dla) Wiekuistego, bo tak rozkazano mi;
14. Lecz mostek przedstawienia i łopatkę daniny spożywać wam będziecie na miejscu czystem, ty i synowie twoi i córki twe z tobą; gdyż jako należność twoja i należność synów twych dane zostały z ofiar pochwalnych synów Izraela.
15. Łopatkę podniesienia i mostek przedstawienia (przynieść mają) wraz z (ofiarami) ogniowemi tłuszczów, by kołysać przedstawienie przed Wiekuistym i będzie dla ciebie i dla synów twych z tobą udziałem wiecznym, jako przykazał Wiekuisty.

a rozp. 16. A kozła zagrzesznego poszukiwał Mojżesz, a oto, spalony został. Tedy zgniewał się na Eleazara i na Itamara, synów Arona pozostałych, rzekłszy:
17. Czemuż nie spożyliście ofiary zagrzesznej na miejscu uświęconem? Wszak uświęconą to świętość a tę dał wam, dla zniesienia (gminy) dla zgrzeszenia, by rozgrzeszyć ich przed Wiekuistym;
18. Patrz, nie wniesiono krwi z niej do Świątyni, do wnętrza; spożyć nie, liście ją w Świątyni, jakom rozkazałem.
19. Tedy przemówił Aron do Mojżesza: — Patrz, dziś przynieśli zagrzeszną swą i całopalenie swe przed Wiekuistego a spotkało mnie to! Gdybym spożył zagrzeszną dziś, czyż to podobałoby się w oczach Wiekuistego?
20. Gdy usłyszał to Mojżesz, tedy spodobało się w oczach jego.

wszelkiej (samowoli, lekkomyślności) i lekceważenia przepisów religijnych.

§ „To jest, co powiedział Wiek." czyli taka jest wola B. według dotychczasowego objawienia.

ci zostali niemocą w namiocie, skąd wybiegli i zmarli nagle przed namiotem.

[aby nie zamącić, lub rozdrażnić czystości umysłu przy spełnianiu obowiązków religijnych. Jest to poważną przestrogą i nauką dla wszystkich kapłanów i mistrzów ~~nauczycieli~~ słowa Boż., że mają być sługami, stróżami, nauczycielami i wykonawcami przykazań B., aby nie dali się powodować osobistemi, ani sztucznemi podnieceniami chwilowych pobudek. Hirsch.

(do swego Mojżesza ich nie upoważnił) (i surowo im zakazał) 35.

Rozdz. 10. 1. Tegoż dnia (12. i 16.) wzięli ogień nieuświęcony, a nie z ognia
F(16. 2.:12.) wiecznego F IV. 17; 11. albo wzięli nieczystego ognia do kadzenia, ~~bez upoważnienia~~ a może w nietrzeźwym stanie
(zd. 9.) weszli do ~~świętego~~ przybytku 16; 2, przez co samowolnie naruszyli porządek
służby i zgrzeszyli ~~nakazany Mojżeszowi~~. Ofiara ~~...~~ musi być wolna od=
P 2. Zmarli na miejscu zapalenia kadzidła u wejścia do przybytku. 1,5 i 9; 5.
Podobny doraźny sąd Boży IV. 11; 1 i 16; 35. II. Król. 1. 10.
3. P Kapłan stanowiskiem i życiem swojem ma być bliskim Boga t. zn. po-
słusznie wykonywać rozkazy, być wzorem w spełnianiu obowiązków i
w przestrzeganiu przepisów, a tem samem okazywać swoje uświęcenie. Dla-
tego każde, choćby najmniejsze wykroczenie i uchybienie swemu powołaniu
musi być surowo karane. W ten sposób lud uzna tem bardziej bezwzględną sprawiedliwość Boga, widząc, że przekroczenie przykazań nie uchodzi
bezkarnie. F IV. 16; 5. Ezech. 42; 13 i 43; 19. Am. 3; 2. Aron zamilkł, uzna-
jąc sprawiedliwy sąd Boga. F II. 29; 43. Ps. 68; 31. i uspokoił się pokornie.
4. Uziel był bratem Amrama. II. 6; 18 i 22. R. Eliezer wyjaśnia, że dotknięci
5. W szatach, jako zanieczyszczonych przez zwłoki, pochowano ich. Wido-
cznie więc nie zostali spaleni w ogniu, lecz porażeni nagłą śmiercią (jakby od prądu błyskawicy).
6. Obnażanie głowy (przez ~~...~~ włosów, rozdzierania) i posypanie popiołem, rozdzieranie szat i okrycie się
worem, były oznakami żałoby. I. 37; 34. II. S. 1. 5. Jez. 15; 2. Jer. 16; 6 i 41; 5. Am. 8; 10. Ezech.
9; 3. Jb. 1; 20. Jako kapłani nie powinni byli okazać żałoby z powodu
wyroku najwyższej sprawiedliwości, chociaż ich ciężko dotknęła, aby
nie dać przykładu narzekania, bo to spowodowałoby znowu gniew Boga
na lud cały, który musiałby to odpokutować. Jech. 24; 17. Ibn Ezra.
7. 5. 33. ~~Deter.~~ 21; 12. Z powodu żałoby nie powinni przerwać lub zaniedbać urzędu.
8. Do Arona za pośrednictwem Mojżesza. Joz. 7; 10. Ibn Ezra.
9. Zakaz używania wina odnosi się tylko do czasu sprawowania służby
kapłańskiej w przybytku. Nachm. Zakaz ten odnosi się nietylko do wina, ale do alkoholów wogóle. Majm.
10. Przestroga co do sprawowania służby kapłańskiej ~~Boga~~ w trzeźwym stanie uzasad-
niona jest tem, że Izraelici widzieli u pogańskich ludów kult bałwo-
chwalczy przy używaniu napojów w sposób wyuzdany aż do utraty przytomności. 11; 47.
11. Dla zachowania powagi i przytomności umysłu powinni także wy-
strzegać się używania napojów w czasie nauczania ludu, aby nie
ubliżyć godności stanu, ani nie zniekształcić znaczenia ustaw
i wskazać, jak należy odróżniać czyste potrawy, naczynia, przedmioty, osoby, zwierzęta i t. p. od nieczystych.
12. Patrz 2; 3, 6; 9, 9; 4 i 17.
13. Na miejscu uświęconem t. j. w obrębie przybytku, mianowicie w dworcu.
Udziałem to synów a nie córek.

P Także na ołtarzu serca naszego płonąć ma tylko święty ogień zapału ~~...~~ i miłości dla Boga i wiary, dla dobra ludzkości i cnoty. Strzeż się, aby nieświęty żar urojenia, nieczysty płomień egoizmu, niechlujna żądza nałogu, nie wniknęły do świątyni piersi twej i nie pochłonęły ciebie! Herz.

14. Miejsce czyste t. j. gdzie nie było trędowatych lub innych zaraźnie chorych, a więc w obrębie całego oboru, gdyż chorzy byli poza obozem. Z tych ofiar mogły spożywać także córki wzgl. kobiety wogóle, o ile kapłani ~~...~~ ustąpowali im ze swego udziału, do którego właściwe prawo tylko oni posiadali.
15. Ofiary ~~ofiarne~~ dziękczynne spalone być mają razem z tłuszczami.
16. Według przepisu 6; 22 i 23, kapłani powinni byli spożyć tę ofiarę a nie spalić; dlatego zwrócił się z wyrzutem do synów ~~Arona~~, aby uszanować powagę Arona. דָּרֹשׁ דָּרַשׁ zn. gorliwie dochodził a nie obojętnie pytał.
17. Spożyciem ofiary mieli stwierdzić, że Bóg winę przebaczył i łaskawie ofiarę przyjął. (na miejscu uświęconem) לָשֵׂאת = unieść, znieść, przebaczyć winę.
18. Jako rozkazałem (6; 23. 4; 22.)
19. Synowie nie odważyli się w obecności ojca tłumaczyć się z zarzutu, (który uczynił im Mojżesz a) który był raczej skierowany do ojca. Aron też tłumaczy się: – Skoro mnie spotkało takie nieszczęście (że synowie zmarli), jakże mógłbym przy wewnętrznej żałobie serca brać udział dziś w biesiadzie? Czyż takie postępowanie mogłoby spodobać się Bogu? V. 12; 7, 26; 14.
20. Mojżesz uznał słuszność usprawiedliwienia, czem dał przykład

gorliwości stawania w obronie słuszności i czci dla Boga, a również pobłażliwości bez fałszywego wstydu, uznając wewnętrzne pobudki serca, które i Bóg jako wszechwiedzący i najmiłosierniejszy uwzględnia.

Każdy powinien, jak Mojż., być gorliwy dla sprawy dobrej i ~~dla~~ czci B. a zarazem tak względny i pobłażliwy bez fałszywego wstydu. Herz.

Rozdział ~~VI~~ 11.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza i do Arona, rzekłszy do nich:

2. Powiedzcie synom Izraela, mówiąc: – Te są zwierzęta, które jeść możecie z wszelkiego bydła, jakie na ziemi.

3. Wszelkie rozdwojonego kopyta i rozszczepionego cięcia kopyt, przeżuwające żute z+ bydła, te jadajcie.

4. Ale tych nie będziecie jedli z przeżuwaczy i z rozdwajających kopyta: wielbłąda, bo (wprawdzie) przeżuwaczem on, lecz kopyt nie ma rozdzielonych, nieczysty on dla was;

5. I królika, bo przeżuwaczem jest on, lecz kopyt nie rozdziela: nieczysty on dla was;

6. I zająca, gdyż przeżuwaczem jest on, lecz kopyt nie rozdziela, nieczysty on dla was;

7. I wieprza, bo rozdziela kopyta i rozszczepia przecięcie kopyta, lecz przeżuwać nie przeżuwa: nieczysty on dla was.

8. Z mięsa ich nie jadajcie, ani padliny ich nie dotykajcie, nieczyste dla was.

a cap. 9. To jeść możecie z wszystkiego, co w wodzie: wszystko, co ma płetwy i łuski, w wodzie, w morzach, i w rzekach, te jadajcie.

10. Lecz wszystko, co nie ma płetw i łusek w morzach i w rzekach (z wszelkiego roju wód) i z wszystkich istot żyjących, które w wodzie, wstrętne są dla was.

11. I wstrętem będą wam; z mięsa ich nie będziecie jadali, a padliną ich będziecie gardzili ~~się brzydzili~~

12. Wszystko, co nie ma płetw, ani łusek w wodzie, wstrętne będzie dla was.

a cap. 13. A temi gardzić macie z ptactwa, nie będą jadane, wstrętne one są: orłem i orlikiem (bielikiem) i rybołowem morskim;

14. I sokołem i jastrzębiem według gatunków ich;

15. Wszelkim krukiem według gatunków jego;

16. I strusiem i jaskółką i mewą i kukułką, według gatunków ich;

17. I sową i pelikanem i puhaczem,

18. I łyską (wodną) i krogulcem i sępem,

19. I bocianem i czaplą, według gatunków ich i dudkiem i głuszcem.

a cap. 20. Wszelki rój latający, pełzający na czworakach, wstrętny wam będą.

21. Tylko te jadać możecie z wszelkiego roju latającego, pełzającego na czworakach, które nie mają stawów powyżej nóg do skakania niemi po ziemi.

22. I te z pomiędzy nich jadać będziecie: szarańczę według gatunków jej i spryszkę według gatunku jego i pasikonika według gatunku jego i drewniaka według gatunku jego.

23. Ale wszelki rój, który ma cztery nogi, wstrętny będzie on wam.

a cap. 24. A temi zanieczyścicie się; kto dotknie ścierwa ich, nieczystym będzie do wieczora;

25. A ktoby uniósł ze ścierwa ich, wypierze odzież swą i nieczystym będzie do wieczora.

26. Z wszelkiego bydła, które ma rozdzielone kopyta, a nie ma rozszczepienia przecięcia kopyt i nie przeżuwa, nieczyste będzie wam; kto dotknie tego, nieczystym będzie.

27. A wszystko, co pełza na łapach swych z wszelkiego zwierza, chodzącego na czworakach, nieczyste będą wam; kto dotknie ścierwa ich, nieczystym będzie do wieczora.

28. A kto uniósłby ścierwo ich, wypierze odzież swą i nieczystym będzie do wieczora; nieczyste ~~niech~~ będą wam.

a cap. 29. A te ~~niech~~ będą nieczyste wam wśród pełzających ~~pełzaczy~~, ~~które~~ pełzających po ziemi: łasica ~~kret~~ i mysz i jaszczurka, według gatunków ich,

30. I jeż i ~~krzeczek~~ i salamandra i ślimak i kret ~~kameleon~~.

31. Te nieczyste ~~niech~~ będą ~~wam~~ między wszelkiemi płazami ~~pełzaczami~~; każdy dotykający ich, gdy są martwe, nieczystym będzie do wieczora.

32. A wszystko, które ~~na~~ ~~z~~ padnie na nie ~~z nich~~ ~~po~~ jako martwe, nieczyste będzie; z wszelkiego naczynia drewnianego, lub odzież, lub skóra, lub wór, wszelki sprzęt ~~naczynie~~, którym wykonuje się robotę, do wody włożone ~~wniesione~~ będzie i nieczyste zostanie do wieczora, poczem będzie czyste.

a cap. 33. A wszelkie naczynie gliniane, w ~~do~~ które wpadłoby z nich wnętrza jego ~~do niego~~; wszystko, co w nich, nieczystem będzie, a one ~~je~~ (naczynie) stłuczcie ~~połamcie~~.

34. Z wszelkiego pokarmu, który spożywa się, na który wszedłby ~~przystał~~ woda, nieczystym staje się ~~będzie~~, i wszelki napój, który się pija, w każdem naczyniu (talerzu) nieczystym staje się.

35. A wszystko, na które padłoby ze ścierwa ich, nieczystem będzie wam ~~staje się~~; piec i palenisko ~~kominy~~ burzone będą; nieczyste są one i tylko jako nieczyste ~~być~~ służyć ~~mają~~ wam.

a cap. 36. Ale źródło i studnia, ~~jako~~ zbiorowiska wód zostają ~~będą~~ czyste; ale dotykający padliny ~~ścierwa~~ ich nieczystym będzie.

37. A jeśliby upadło ze ścierwa ich na któreś ziarno nasienie siewne ~~zasiew roślinny~~, które wysiewa się, czyste ono jest ~~zostanie~~.

38. Lecz gdyby nalano ~~dano~~ wodę na nasienie, a padłoby z padliny ich na nie, nieczystem będzie wam.

a cap. 39. A jeśli padnie z bydła, które służy wam na pożywienie: dotykający się padliny jego nieczystym będzie do wieczora.

40. A kto zjadłby z padliny jego, wypierze odzież swą i nieczystym będzie do wieczora; a któby przeniósł padlinę jego, wypierze odzież swą i nieczystym będzie do wieczora.

a cap. 41. A wszelki płaz, który pełza po ziemi, wstrętem jest, nie będzie jadany.

42. Wszystko, co pełza na brzuchu i co łazi na czworakach, do wszelkiego wielonożnego z wszelkich płazów, pełzających po ziemi, nie będziecie jadali ich, gdyż wstrętem są.

43. Nie splugawiajcie dusz waszych żadnym płazem pełzającym i nie zanieczyszczajcie się nimi, abyście nie stali się nieczystymi przez nie.

44. Ja, Wiekuisty, jestem Bogiem waszym; więc uświęcajcie się i świętymi będźcie, gdyż święty jestem Ja i nie splugawiajcie dusz waszych wszelkim płazem pełzającym po ziemi.

a cap. 45. Albowiem Jam jest Wiekuisty, który wywiódł was z kraju Micraim, abym był wam Bogiem; więc będziecie świętymi, bo świętym jestem Ja.

46. Taka jest nauka o bydle i o ptactwie i o wszelkiej istocie żyjącej, poruszającej się w wodzie, i o wszelkiej istocie, pełzającej po ziemi.

47. Dla odróżnienia między nieczystem a (między) czystem, i między zwierzętami, które bywają jadane a między zwierzętami, które nie może być jadane.

P Powołanie Mojż. i Ar. wskazuje na ważność przepisów, zawartych w tym rozdziale, Mojż. jako podający nakazy, zaś Ar. jako wykonawca tychże i wychowawca ludu.

<<? Nazwa „בהמה bydło" odnosi się do zwierząt domowych, a nazwa חיה do wszystkich innych zwierząt.

ꟻ Funkcja jedzenia ma być nietylko fizycznem zaspokojeniem potrzeb organizmu, ale także estetyczną i etyczną czynnością człowieka.

Rozdz. 11. 1. Po poświęceniu Świątyni i namaszczeniu kapłanów następują rozdz. 11–15 dokładne przepisy o nieczystych cechach zwierząt i ludzi, których należy usuwać od Świątyni i których można się pozbyć. Słowianie ludu izr. jest, aby we wszystkim był wzorem nieskazitelności i czystości. II. 19; 6 i 22; 30, III. 11; 44 i 20; 26, IV. 5; 3, V. 14; 21 i 23; 15. Czystość moralna i fizyczna są nierozłączne i wzajemnie się warunkują. Do przybytku świętego, jako widomego znaku obecności Boga, nie może ani żadna osoba, ani rzecz plugawa zbliżyć się. III. 12; 4, 7; 19 i 22; 2. IV. 9; 6 i 18; 11. Wykluczone więc jest wszystko, co jest w stanie rozkładu przez zgniliznę, butwienie, fermentację i t. p. 2; 11. Wszystko, pozbawione cech życia, uchodzi za nieczyste wobec Boga. Jako pokarmy zabronione jest (ze względów zdrowotnych i moralnych) to, co wstręt wzbudza, n. p. wieprz przez niechlujstwo i możliwość zarażania wągrem lub złośliwymi wysypkami skórnymi, drapieżne zwierzęta wzbudzają odrazę barbarzyństwem, wielbłąd jest symbolem utajonej mściwości i t. p. (Majm. M. Neb. 3; 48) U niektórych zwierząt należy upatrywać powód zakazu w kilku znamionach. Michaelis sądzi, że przepisy co do pokarmów miały odróżnić lud izr. od barbarzyńskich ludów. (za czyste t. j. dozwolone)

PP ‡

<< 3. Z pomiędzy zwierząt lądowych ... jest 10 rodzajów, które (do spożywania) mają racice zupełnie przedzielone (V. M. 14; 6) i są zarazem przeżuwaczami.

F 4. Wielbłąd ma racice spodem złączone podeszwą, tylko kopyta są wogóle (nierozdzielone).

F מַעֲלֵה גֵרָה = wyciągające (powtórnie) żute (już raz).

×× 6. Syryjczycy i Armeńczycy także nie jadają zająca. Dawni lekarze twierdzili że spożywanie mięsa zajęczego wywołuje ociężałość krwi i melancholję.

7. Hindusi, Egipcjanie, Arabowie, Druzowie i chrześcijańscy Koptyjczycy także nie jadają mięsa wieprzowego.

×× 5. Królik (zając), hyrax syriacus, od którego Arabowie mieli nadać (miastu) nazwę Syrakuzy na Sycylji, gdzie znajdowało się dużo tych zwierząt.

8. Dotykać ich nie należy, o ile kto ma zamiar wstąpić do Świątyni, jako do miejsca uświęconego.

10. Zatem i płazy. Wstrętnemi są nie jako stworzenia wogóle, ale jako pokarm „dla was."

13. Talm. Miszn. Cholin 3; 6 określa cztery cechy ptaków czystych t. j. dozwolonych do spożywania: 1) brak szponów, 2) posiadanie palca bocznego t. zw. ostrogów, 3) wole czyli gardziel i 4) żołądek oddzielający się błoną obrusznej. Wyliczone w zd. 13–19 rodzaje ptaków są zakazane do jedzenia, inne są dozwolone. Z zakazanych spożywanie mięsa jest zabronione, ale inne części, jak pierze, kości, dzioby, mogą służyć do różnego użytku praktycznego. (wedł. Talm.)

PP B. przemówił do Mojż. „i do Ar." znajduje się 13-to-krotnie w Pięcioks., co należy rozumieć, że Mojż. miał powiedzieć Aronowi. 10; 8.

= przedmiotów do spożycia chroni od pobudzania zmysłowych pożądań, które zwykle prowadzą do zguby. Duch (rozum) i wola mają kierować żądzami zmysłowymi.

16. בת היענה właściwie córka pustyni", jak strusia nazywają Arabowie „synem pustyni". Kukułka zakazana, gdyż składa jaja do gniazd innych ptaków, potem je wyrzuca i zjada, co uważać należy za objaw barbarzyństwa. ~~19. Nietoperz mylnie tu zaliczony do ptaków~~

20. Owady, mające wprawdzie 6 nóg, ale łażą tylko na 4 nogach, a 2 nogi służą im do podskoku, gdy wzlatują. 22. Niektórymi gatunkami owadów żywią się ubodzy w Azji i w Afryce.

23. Cztery nogi bez skocznych.

27. N. p. psy, koty, niedźwiedzie. F Żadne zwierzę żywe nie jest nieczyste.

28. F Samo dotknięcie padliny czyni nieczystym, jak 8; przez noszenie padliny zanieczyszcza się odzież, którą wyprać należy i samemu wykąpać się.

32. „Którym się wykonuje robotę" t. j. służące jako sprzęt gospodarczy, rękodzielnicze narzędzie i t. p. Raszi.

33. Glina wchłania, więc przy powtórnem użyciu może znowu wydzielić (nieczystą zawartość) 6; 21.

34. Wyjaśnienie zdania poprzedniego, że wszelki pokarm i wszelki napój staje się niezdatnym do spożycia, gdy się je zanieczyści.

35. Piec i palenisko zwykle zrobione były z gliny, jak garnki.

36. ~~[illegible]~~ Płynąca woda zabiera ze sobą nieczystości.

37. Wilgoć ziemi wchłania nieczystość z powierzchni ziarna, przeznaczonego do zasiewu.

38. W tym wypadku nieczystość wnika do ziarna.

39. Tylko mięso zwierzęcia zdechłego staje się ścierwem nieczystym a nie zwierzęcia przepisowo zarżniętego. Kości, żyły, kopyta, rogi i skóra mogą być użyte do przerabiania.

42. N. p. Węże, bąki, [illegible], [illegible], stonogi. Zakaz ten według Jebamot 114 a zawiera przestrogę, że także nieświadome dzieci należy chronić od spożywania tych zwierząt.

43. „Dusz waszych" czyli istot waszych, siebie samego.

44. Każdy przedewszystkiem sam dbać musi o własne uświęcenie się, sam troszczyć się musi o czystość duszy i ciała. Unikanie zakazanych =

45. המעלה wł. znaczy uniosłem was w górę. R. Izmael objaśnia, że już samem wyniesieniem Izraelitów ponad plugawe otoczenie egipskie przez odłączenie od barbarzyńskich stosunków niechlujstwa w pokarmach, napojach i ~~[illegible]~~ stronienia od wszelkiej nieczystości, podniósł ich wartość moralną nad bałwochwalcze otoczenie.

47. Odnosi się do ścisłego określenia cech, wskazujących, które zwierzęta mimo pozornych oznak zewnętrznych są jadalne, a które zabronione.

F8. Nie materjalna wartość ofiary, ale religijna, etyczna intencja rozstrzyga o znaczeniu tejże.

Rozdział 12.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

2. Przemów do synów Izraela, mówiąc: — Niewiasta, gdy urodzi męskie (potomstwo), nieczystą będzie siedem dni; jak za dni wydzielania w słabości swej nieczystą będzie.

3. A w dniu ósmym obrzezane będzie ciało napletka jego.

4. A trzydzieści dni i trzy dni zostawać ma we krwi oczyszczenia swego; żadnej świętości nie dotknie i do Świątyni nie przybędzie, aż dopełnią się dni oczyszczenia jej.

a cap. 5. A jeśli żeńskie (potomstwo) urodzi, nieczystą będzie dwa tygodnie, jak przy wydzielaniu swem, a sześćdziesiąt dni i sześć dni zostawać ma we krwi oczyszczenia jej.

a cap. 6. A gdy dopełnią się dni oczyszczenia jej po synu lub po córce, przyniesie jagnię (w pierwszym roku jego) na całopalenie i młodego gołąbka lub synogarlicę na zagrzeszną do wejścia namiotu zgromadzenia do kapłana.

7. I przyniesie on przed Wiekuistego i rozgrzeszy ją i czystą będzie z upływu krwi jej. Taką jest nauka dla rodzącej męskie lub żeńskie (potomstwo).

8. A jeśli nie dosięgnie ręka jej na jagnię, niech weźmie parę synogarlic, lub parę młodych gołębi, jedno na całopalenie a jedno na zagrzeszną i rozgrzeszy ją kapłan i będzie czystą.

Roz. 12. 2 Jak przy stworzeniu świata naprzód powstały zwierzęta a potem człowiek, tak naprzód mowa o nieczystych zwierzętach a potem o zanieczyszczeniu człowieka, począwszy od urodzenia jego. 15, 19. Wydzielania krwi a nie oddzielania od innych ludzi.
3. Akt obrzezania jest symbolem przymierza z B. I. 17; 11, t.j. poświęcenia dla wiary w jedynego B. I. 17; 12–14. Majm. M. Neb. 3; 49.
6. Każda położnica powinna po wyzdrowieniu złożyć B. dziękczynienia za opiekę i pomoc w cierpieniach i poruczyć siebie i dzieci swe nadal Jego łasce i miłosierdziu. Herz.

F

Rozdział XIII. 13.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza i do Arona, rzekłszy:
2. Człowiek, gdyby powstało na skórze ciała jego nabrzmienie,
lub strup, lub plama jasna, i powstałoby na skórze ciała jego jakoby
zakażenie trądu, tedy przywiedziony będzie do Arona, kapłana, albo do
jednego ze synów jego kapłanów.
3. I obejrzy kapłan zakażenie na skórze ciała a włos na znamieniu
zakażeniu zmienił się na biało a z wejrzenia zakażenie głębsze jest od
skóry ciała jego: zakażenie trądu to jest; a gdy obejrzy to kapłan, tedy za
nieczystego uzna go.
4. A jeśli plama biała jest na skórze ciała jego, lecz głębsza
nie jest z wejrzenia niż skóra, a włos jej nie zmienił się w biały,
tedy zamknie kapłan zakażonego przez siedem dni.
5. Gdy obejrzy go kapłan w dzień siódmy a oto, zakażenie pozostało,
w oczach jego, nie rozszerzyło się zakażenie na skórze,
tedy zamknie go kapłan (na) siedem dni wtórych.
a cap. 6. I obejrzy go kapłan w dzień siódmy powtórnie a oto blade (jest)
zakażenie a nie rozszerzyło się zakażenie w skórze, za czystego uzna
go kapłan; strup to, więc niech wypierze odzież swą i czysty jest.
a cap. 7. A jeśli szerzej rozszerzy się strup na skórze po obejrzeniu go
przez kapłana dla oczyszczenia go, obejrzany będzie powtórnie przez kapłana.
8. Gdy obejrzy kapłan a oto rozszerzył się strup w skórze, tedy za nieczy-
stego uzna go kapłan; trąd to jest.

a cap. 9. Zakażenie trądu, gdy będzie na człowieku, przyprowadzony będzie przed kapłana,

10. I obejrzy kapłan, a oto nabrzmienie białe w skórze i zmieniły się włosy na biały, lub narośl mięsa żywego na nabrzmieniu (znajdzie się):

11. Trąd zastarzały to na skórze ciała jego i nieczystym uzna go kapłan; nie zamknie go, gdyż nieczystym jest on.

12. A jeśli wybuchnąc wybuchnie trąd na skórze i pokryje trąd całą skórę zakażonego od głowy jego i aż do nóg jego, gdziekolwiek spojrzą oczy kapłana,

13. I obejrzy kapłan, a oto okrył trąd całe ciało jego, tedy za czyste uzna strup; wszystko zmieniło się w białe, czystym jest on.

a cap. 14. Lecz w dniu ukazania się na nim mięsa żywego, nieczystym jest.

15. Gdy ujrzy kapłan mięso żywe, tedy nieczystym uzna go; mięso żywe nieczyste jest, trąd to jest;

16. Albo, a jeśli wróci mięso żywe i zmieni się w białe, tedy przybędzie do kapłana,

17. I obejrzy go kapłan a oto, zmieniło się zakażenie w białe, tedy za czyste uzna kapłan zakażenie to i; czystym jest on.

a cap. 18. A na ciele, gdy powstanie na skórze jego wrzód i zgoi się,

19. ale będzie na miejscu wrzodu nabrzmienie białe lub plama biało-zaczerwieniona, ukazana będzie kapłanowi;

20. I obejrzy kapłan, a oto z wyglądu głębsza, niż skóra a włos jego zmienił się w biały, tedy za nieczystego uzna go kapłan; zakażenie trądu to jest, na wrzodzie wybuchło.

21. A jeśli obejrzy ją Kapłan, a oto niema w niej włosu białego i głębsza nie jest niż skóra, ale jest mętna, tedy zamknie go Kapłan (na) siedem dni.

22. Lecz jeśli ona rozszerzy się po skórze, nieczystym uzna go Kapłan; zakażenie (trądu) to jest.

23. A jeśli na miejscu swem pozostała plama i nie rozszerzyła się, zgorzel wrzodu to jest i czystym uzna go Kapłan.

a cap. 24. Albo ciało, gdy jest na skórze jego oparzelizna z ognia (powstała) i stanie się trawiąca oparzelizna plamą białą-zaczerwienioną, albo białą;

25. i obejrzy ją Kapłan, a oto zmienił się włos na biało na plamie a wygląd jej jest głębszy od skóry: trąd to jest w oparzeliźnie wybuchły, i nieczystym uzna go Kapłan, zakażenie trądu to jest.

26. Lecz jeśli obejrzy ją Kapłan, i oto niema w plamie włosa białego i głębsza nie jest od skóry i że zmętniała, tedy zamknie go Kapłan (na) siedem dni.

27. I obejrzy go Kapłan w dniu siódmym, jeśli szeroko rozszerzyła się na skórze, nieczystym Kapłan uzna go, zakażenie trądu to jest.

28. A jeśli na miejscu zostala plama, nie rozszerzyła się (na skórze), i ona jest mętna, nabrzmienie oparzelizny to i za czystego uzna go Kapłan, gdyż blizna oparzelizny to jest.

a cap. 29. A mężczyzna lub niewiasta, jeśli będzie miał na sobie zakażenie na głowie lub na brodzie,

30. i obejrzy Kapłan zakażenie, a oto z wejrzenia jego głębsze od skóry a na niem włos pożółkły cienki, tedy nieczystym uzna go Kapłan, parch to, trąd głowy albo brody to jest.

31. A jeśli ujrzy Kapłan zakażenie ~~strupa~~ wyrzutu, a oto nie jest z wejrzenia głębsze od skóry a włosu czarnego niema na tem; tedy zamknie Kapłan zakażonego ~~strupem~~ (wyrzutem ~~parchem~~) (na) siedem dni.

32. I obejrzy Kapłan zakażenie w dniu siódmym a oto nie rozszerzył się (wyrzut ~~parch~~) ~~strup~~ i niema na nim włosu ~~żółtego~~ pożółkłego i z wejrzenia (wyrzut ~~parch~~) ~~strup~~ nie jest głębszy od skóry:*

33. Tedy ~~ostrzyże~~ ogoli się ~~XX~~, lecz ~~strupa~~ wyrzutu nie ~~ostrzyże~~ ogoli, i zamknie kapłan ostrego ~~piątego~~ (na) siedem dni wtórych.

34. I obejrzy Kapłan ~~strup~~ wyrzut w dniu siódmym a oto nie rozszerzył się ~~strup~~ wyrzut ~~na~~ w skórze a z wejrzenia nie jest głębszy od skóry, czystym uzna go kapłan; i wypierze on odzież swą i czystym będzie.

~~a strup~~ 35. A jeśli szerzej rozszerzy się ~~strup~~ wyrzut ~~na~~ w skórze po uznaniu go czystym;

36. I ujrzy go kapłan, że oto rozszerza się ~~strup~~ wyrzut ~~na~~ w skórze; nie będzie szukał kapłan za włosem ~~żółtym~~ pożółkłym; nieczystym jest.

37. A jeśli ~~podług~~ ~~wejrzenia~~ ~~jego~~ w zjawiskach swych pozostał ~~strup~~ i włos czarny wyrósł na nim, tedy ~~to~~ zagoił się ~~strup~~ wyrzut, czystym jest i czystym uzna go Kapłan.

38. A mężczyzna lub niewiasta, jeśli gdy będą na skórze ich plamy, plamy białe,

39. I obejrzy kapłan a oto ~~na~~ w skórze ciała ich są plamy ~~przyciemnione~~ ~~bladzymęłe~~ białe, — pryszcz ~~jest~~ to ~~wykwitły~~ wystąpiły na skórze, czysty jest.

a cap. 40. A człowiek, gdy ~~łysieje~~ ~~opadnie~~ głowa jego, łysy ~~Kiza~~ jest, czysty jest on.

41. A jeśli ~~w kierunku~~ od strony twarzy ~~łysieje~~ ~~opadnie~~ jego głowa ~~głowa~~ jego, łysym nad czołem on, czysty (jest on.

42. A gdyby było na tylnej łysinie lub na przedniej łysinie zakażenie białe ~~czer~~ zaczerwienione, trąd ~~wykwitły~~ wystąpił to na łysinie tylnej jego, lub na łysinie ~~tylnej~~ przedniej jego.

43. ~~I~~ [Gdy] obejrzy go kapłan, a oto nabrzmi~~enie~~ zakażenia biało-~~czerwone~~ [zaczerwienione] na łysinie tylnej lub na łysinie przedniej, jak ~~wygląda~~ [wygląd] trądu ~~na~~ [w] skórze ciała;

44. ~~Człowiek~~ [Człowiek] trędowaty to, nieczysty on, ~~jak~~ [za] nieczystego uzna go kapłan, na głowie jego [jest] zakażenie jego.

45. A trędowaty, na którym jest zakażenie, odzież jego rozdartą będzie ~~(ostrzyżona~~ ~~ostrzyżona)~~ obnażona i ~~po brodę~~ wąsy a głowa jego ~~odkryta~~ ~~i po uszy~~ (się okuli) i „nieczysty, nieczysty," wołać będzie.

46. Przez wszystkie dni, w których zakażenie na nim, nieczystym jest, nieczysty on, osamotniony przebywać ma, poza obozem ~~mieszkanie~~ [siedziba] jego.

47. A ~~ta~~ odzież, ~~ta~~ gdy będzie na niej zakażenie trądu, na odzieży wełnianej, lub na odzieży lnianej,

48. ~~Czy~~ [Czy] to na ~~osnowie~~ [tkaninie], czy na ~~wątku~~ [obrębieniu], z lnu lub z wełny, czy na skórze, czy na wszelkim wyrobie skórzanym,

49. ~~A~~ [a] będzie zaraza zielonawa lub czerwonawa na odzieży lub na skórze, albo na ~~osnowie~~ [tkaninie], lub na ~~wątku~~ [obrębieniu], albo na wszelakim przedmiocie skórzanym: zaraza trądu to jest i ~~obejrzana, ma być~~ [pokazany ma być] kapłanowi.

50. A obejrzy kapłan zakażenie i zamknie zaka~~żonego~~ [żenie] na siedem dni.

51. ~~I~~ [Gdy] obejrzy zakażenie w dniu siódmym, że rozszerza się zakażenie na odzieży, czy to na ~~osnowie~~ [tkaninie], czy na ~~wątku~~ [obrębieniu], czy na skórze, na cokolwiek przerobio na została skóra do ~~sprzętu~~ [przedmiotu], zaraza trądu żrącego, nieczysta ona.

52. ~~I~~ [Więc] spali ~~tę~~ odzież, lub ~~osnowę~~ [tkanina], albo ~~wątek~~ [obrąbek] we wełnie lub w lnie, ~~lub~~ [albo] wszelki ~~sprzęt~~ [przedmiot] ze skóry, na którym [jest] zakaże~~nie~~, gdyż trąd to żrący, w ogniu spalony będzie.

53. A jeśli ujrzy kapłan, że oto nie szerzy się zakażenie na odzieży, czy to na tkaninie, czy na wkładce, czy na wszelkim przedmiocie skórzanym:

54. Tedy wskaże kapłan, aby wyprano to, na czem jest zakażenie, i zamknie go (na) siedem dni wtórnych.

a cap. 55. I obejrzy kapłan po wypraniu to zakażenie a oto nie zmieniło zakażenie wyglądu swego, ani nie rozszerzyło się zakażenie, nieczyste ono jest; w ogniu spalisz je, (wyrzut) to (przeżarty) jest na przedniej lub na spodniejszej stronie.

56. A jeśli ujrzy kapłan, że oto zbladło zakażenie po wypraniu go, tedy oderwie je z odzieży, czy ze skóry, lub z tkaniny, czy z wkładki.

a cap. 57. A jeśli ukaże się znowu na odzieży, czy na tkaninie, czy na wkładce lub na jakimbądź przedmiocie skórzanym, wybuch (trądu) to; w ogniu spali się to, na czem zakażenie jest.

58. Zaś odzież, czy to tkanina, czy wkładka, albo wszelki przedmiot ze skóry, które wypierzesz, a ustąpi z nich zakażenie, wypierzesz powtórnie i czyste będzie.

59. Ta jest nauka o zarazie trądu na odzieży wełnianej albo lnianej, czy na tkaninie, czy na wkładce, lub na wszelkim przedmiocie skórzanym, by uznać je za czyste lub nieczyste.

F Środki zapobiegawcze wskazują, jak starannie należało przestrzegać przepisów hygieny (ze względów społecznych) przez izolację dotkniętego przypuszczalną chorobą zakaźną, czego (Pod pojęcie chorób zakaźnych podpadały także odra, ospa, szkarlatyna.) także najnowsze środki ochronne najsurowiej wymagają.

Do Mojż. i do Ar." ze względu na ważność przestrzegania przepisów, które Ar. miał przekazać następcom.

Rozd. 13." 1. Trąd, grasujący w Egipcie i w południ. Azji, był od najdawniejszych czasów uważany przez Izraelitów za najstraszliwszą chorobę, która jest nietylko nieuleczalną, ale przeważnie także dziedziczną do czwartego pokolenia. IV. 12; 10, V. 24; 8-9, II. Sam. 3; 29 i II. Król. 5; 27.

54

W rozdziale tym omówione są znamiona występującego trądu z ścisłą dokładnością i jak należy zapobiec rozszerzaniu się tej plagi.

2. Głównemi objawami zarazy tej są: Zbielenie włosów na dotkniętem miejscu (zd. 3), rozszerzenie się wyrzutu (zd. 8) i żywe czyli dzikie mięso (zd. 10). Kapłan, jako dokładnie poinformowany, miał stanowczo orzec, chociażby nawet inni także znali się na tej sprawie.

3. „Zakażenie" jest równoznaczne z „zakażony". (Metonymja).

4. Zamknie t. j. odosobni go Kapłan, aby w czasie obserwacji nie rozniosła się zaraza. 5. Obejrzenie miało nastąpić w jasnej porze dnia t. j. ani o świcie, ani o zmierzchu. „W oczach jego" t. j. według uznania jego.

7. Po 13 dniach odosobnienia obejrzy go ten sam Kapłan zasadniczo.

10. Mięso ~~świeże~~ „czyli zdrowe" t. „żywe"

11. W razie stwierdzenia trądu należy dotkniętego odrazu wysłać poza obóz.

12. „Od głowy do nóg" t. zn. dokładnie obejrzeć całe ciało.

13. Gdy trąd wystąpił na zewnątrz i zamienił się w martwy strup, który odpada, wtedy choroba ustaje.

14. Chociaż wydaje się zdrowe na jednem miejscu, należy uważać go za ~~ostatni objaw~~ ~~powrotny wybuch choroby~~ zaraźnego.

17. „Czyste", czyli nieszkodliwe.

20. „Z wyglądu", bo właściwie miejsce nie jest głębsze, tylko z powodu jaśniejszej barwy od otoczenia zdaje się być głębsze. 24. Jak zd. 18. 26. " " 21.

30. Izraelici, jak wogóle semici, mieli przeważnie włosy czarne na głowie i na brodzie, a te zmieniały się na żółte.

F 34. 35. A jeśli jak zd. 6. rozszerzy się w pierwszym lub w drugim tygodniu.

F 33. Koło wyrzutu nie ostrzyże włosów, aby można było zauważyć zmianę.

39. „Pryszcz" t. j. wyrzut nieszkodliwy, który po pewnym czasie sam znika.

Jak zd. 30." 40. O ile włos wypada z powodu osłabienia lub starości, jest to nieszkodliwe.

Jak zd. 42. i 43. 45. Rozdzieranie szat i zakrycie brody, jako ozdoby twarzy, były oznakami żałoby. Wołać miał, aby ostrzec przed zbliżeniem się i możliwością zarażenia. Raszi twierdzi, że trąd jest karą za bluźnierstwo lub oszczerstwo, a na dowód podaje karę, która spotkała Mirjam. IV. 17; 10.

48. „Osnowa" t. j. właściwa materja, z której zrobiona odzież a „wkładka" tj. jest pod szycie z innej materji, albo naszycie m. in. borty, frędzle, wstawka.

57. Całą odzież spalić należy, gdyż zaraza prawdopodobnie przeżarła ją całą i rozszerzyła się. Raszi.

Rozdział ~~XIII~~ 14.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, ~~i~~ rzekł:

2. Ta ~~niech~~ będzie ~~nauka~~ pouczenie o trędowatym w dniu oczyszczenia jego; ~~wtedy~~ tedy przywiedziony będzie ~~do~~ pod kapłana;

3. I ~~wyjdzie~~ A wyjdzie kapłan na zewnątrz poza obóz i obejrzy kapłan a ~~oto~~ zaraza trądu wyleczona jest ~~na~~ od trędowatego.

4. ~~I~~ Tedy rozkaże kapłan, aby wzięto dla oczyszczającego się dwóje ptaków żywych, czystych i drzewa cedrowego i ~~karmazynowej~~ szkarłatnej wełny i hyzop,

5. I rozkaże kapłan, by zarznięto ptaka jednego nad naczyniem glinianem, nad wodą żywą;

6. ptaka żywego weźmie, także i drzewo cedrowe i ~~karmazynową~~ ~~purpurową~~ karmazynową wełnę i hyzop i ~~zanurzy~~ umoczy je i ptaka żywego we krwi ptaka zarzniętego nad wodą żywą,

7. i skropi na oczyszczającego się z trądu siedem ~~razy~~ kroć i czystym go uzna i wypuści ptaka żywego na powierzchnię pola.

8. I wypierze ~~czystym uznany~~ oczyszczający się odzież swą, ostrzyże wszystkie włosy swe i umyje się wodą, i czystym będzie; a potem przybędzie do obozu i zamieszka poza namiotem swym ~~przez~~ siedem dni.

XXXI. 9. I stanie się w dniu siódmym, ~~że~~ ostrzyże wszystkie włosy swe, głowę swą i brodę swą i brwi oczu swych i wszystkie włosy swe ostrzyże i wypierze szaty swe i umyje ciało swe we wodzie i będzie czystym.

10. A w dniu ósmym weźmie dwa jagnięta ~~zdrowe~~ nieskażone i owcę jedną, roczną, ~~zdrową~~ nieskażoną, i trzy dziesiąte efy mąki przedniej ~~jako~~ jako ofiarę śnieżną, zaczynioną oliwą, i log jeden oliwy;

11. I postawi kapłan, oczyszczający tego człowieka, oczyszczającego się, z temiż wobec Wiekuistego u wejścia namiotu zgromadzenia.

12. I weźmie kapłan jagnię jedno i złoży je na pokutną i łog oliwy i rozkołysze je (jako przedstawienie) wobec Wiekuistego.

a cap. 13. Wtedy zarżnie jagnię na miejscu, gdzie zarzynają zagrzeszne i całopalenie, na miejscu uświęconem, gdyż jako zagrzeszna i pokutna jest kapłana; uświęconą świętością jest ona.

14. I weźmie kapłan z krwi pokutnej i da kapłan na chrząstkę (prawego) ucha oczyszczającego się i na (kciuk) ręki jego prawej i na (kciuk) nogi jego prawej.

15. I weźmie kapłan z łoga oliwy i naleje na dłoń kapłana lewą,

16. I zmoczy kapłan palec swój prawy w oliwie, która jest na dłoni jego lewej i skropi z oliwy palcem swoim (wskazującym) siedem razy wobec Wiekuistego.

17. A z reszty oliwy, która na dłoni jego, złoży kapłan na chrząstce ucha oczyszczającego się prawego i na (kciuku) ręki jego prawej i na (kciuku) nogi jego prawej, na krwi pokutnej.

18. A resztę z oliwy, która na dłoni kapłana, da na głowę oczyszczającego się i rozgrzeszy go kapłan wobec Wiekuistego.

19. I spełni kapłan zagrzeszną, i rozgrzeszy oczyszczającego się z nieczystości jego a potem zarżnie całopalenie.

20. I złoży kapłan całopalenie i śniedną na ołtarzu i rozgrzeszy go kapłan i czystym będzie.

a cap. 21. A jeśli biednym jest, a ręka nie osięgnie (więcej), to weźmie jagnię jedno jako pokutną na przedstawienie (ofiarę) dla rozgrzeszenia go i dziesiątą efy przaśnej, zaczynioną oliwą, na śniedną i łog oliwy,

22. I dwie synogarlice lub dwa młode gołąbki, o ile sięga ręka jego, i będzie jedno ~~jako~~ zagrzeszną a jedno ~~jako~~ całopaleniem,

23. I przyniesie je w dniu ósmym oczyszczenia swego do kapłana do wejścia namiotu ~~[illegible]~~ zgromadzenia, przed Wiekuistego.

24. I weźmie kapłan jagnię zagrzeszne i log oliwy i rozkołysze je kapłan jako ~~[illegible]~~ przedstawienie wobec Wiekuistego.

a cap. 25. I zarznie się jagnię na pokutne i weźmie kapłan z krwi pokutnej i da ~~kapłan~~ na ~~płatek~~ chrząstkę ucha ~~czystego wznawanego~~ oczyszczającego się prawego, i na kciuk ~~prawej~~ ręki jego i na kciuk nogi jego prawej,

26. I z oliwy naleje kapłan ~~na~~ dłoń kapłana lewą,

27. I skropi kapłan palcem swym prawym z oliwy, która na dłoni jego ~~[illegible]~~ lewej, siedem razy ~~przed~~ wobec Wiekuistego.

28. I złoży kapłan z oliwy, która na dłoni jego, na ~~płatku~~ chrząstce ucha ~~czystego wznawanego~~ oczyszczającego się i na kciuku ręki jego prawej i na kciuku nogi jego prawej, na ~~miejscu~~ miejscu krwi pokutnej,

29. A resztę z oliwy, która na dłoni kapłana, da na głowę ~~czystego wznawanego~~ oczyszczającego się, ~~aby~~ dla rozgrzeszenia go wobec Wiekuistego.

a cap. 30. I przysposobi jedną z synogarlic, lub ~~jednego~~ z młodych gołąbków, na co ~~dostępnie się do których sięga~~ ręka jego;

31. To, na które sięga ręka jego, jedno jako zagrzeszna, a jedno jako całopalenie ~~na~~ do śniednej, i rozgrzeszy kapłan oczyszczającego się wobec Wiekuistego ~~zdobycie się~~.

32. To jest nauka, ~~pomocnie~~ ~~[illegible]~~ dla tego, na którym zaraza trądu, którego ręka nie ~~zdoła~~ osiągnie ~~za~~ pójdzie do oczyszczania go

a cap. 33. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza i do Aarona, ~~przekłosy~~ słowy:

34. Gdy przybędziecie do kraju Kanaan, który ja oddaję wam na ~~własność~~ posiadłość ~~jedną~~ a ~~dopuszczę~~ ześlę zarazę trądu w domu kraju ~~własności~~ posiadłości waszej;

35. Tedy przybędzie, (ten) czyj ~~którego~~ dom jest, i opowie kapłanowi, ~~rzekłszy~~ mówiąc: jakby ~~zaraza~~ zakażenie ukazała się mi w domu.

36. ~~Tedy~~ Tedy rozkaże kapłan wyprzątnąć dom, zanim przybędzie kapłan, ~~aby~~ dla obejrzenia ~~zarazy~~ zakażenia, aby nie zanieczyściło się wszystko, które ~~jest~~ w domu, a potem przybędzie kapłan, ~~aby~~ dla obejrzenia domu.

37. I obejrzy ~~zarazę~~ zakażenie, a oto ~~zaraza~~ zakażenie na ścianach domu, wgłębienia zielonawe lub czerwonawe a ~~wejrzenie~~ wygląd ich głębszy, niż ściana;

38. ~~Tedy~~ więc wyjdzie kapłan z domu przed wejście domu i zamknie dom (na) siedem dni.

39. I wróci kapłan w dniu siódmym i obejrzy a oto rozszerzyła się ~~zaraza~~ zakażenie w ścianach domu:

40. Tedy rozkaże kapłan, by ~~wyciągnęli~~ ~~wydobyli~~ usunięto kamienie, na których ~~jest~~ ~~zaraza~~ zakażenie, i wyrzucą je poza miasto, na miejsce nieczyste.

41. A dom oskrobie się zewnątrz wokoło i wysypią proch, który zeskrobali, poza miasto, na miejsce nieczyste.

42. I wezmą kamienie inne i umieszczą na miejsce owych kamieni i ~~ziemię~~ glinę inną wezmą i otynkują dom.

a cap. 43. A jeśli wróci zakażenie (wybuchnie ~~rozszerzy się~~ ~~wybuchnie~~ w domu po ~~wyciągnięciu~~ ~~wydobyciu~~ usunięciu kamieni i po oskrobaniu domu i po otynkowaniu;

44. ~~I~~ Tedy przybędzie kapłan i obejrzy a oto rozszerzyło się zakażenie w domu: trąd żrący jest to, ~~w domu~~ nieczysty on jest.

59 55.

45. I zburzą ten dom, kamienie jego i drzewo jego i wszystek tynk ~~cały proch~~ (rumowisko) domu i wyniosą ~~wyprowadzą~~ ~~na zewnątrz~~ poza miasto, na miejsce nieczyste.

46. A kto wejdzie ~~przebywający~~ do domu ~~tego~~ przez wszystkie dni zamknięcia jego, nieczystym będzie;

47. I kto ~~prze~~spałby w domu ~~tym~~, wypierze odzież swą; a ktoby jadł w domu ~~tym~~, wypierze odzież swą.

a cap. 48. Lecz jeśli do niego przybędzie kapłan i obejrzy, a oto nie rozszerzyło się zakażenie w domu po otynkowaniu domu ~~jego~~, tedy czystym uzna kapłan ten dom, gdyż uleczone jest zakażenie.

49. I weźmie się dla oczyszczenia tego domu dwa ptaki i drzewo cedrowe i purpurową ~~karmazynową~~ wełnę i hyzop;

50. I zarżnie się ptaka jednego do ~~nad~~ naczynia glinianego, nad wodą żywą;

51. I weźmie drzewo cedrowe i hyzop i wełnę karmazynową ~~purpurową~~ ~~karmazynową~~ i ptaka żywego i zanurzy je we krwi ptaka zarżniętego i we wodzie żywej i skropi na dom siedem razy.

52. I oczyści ~~oczyszczą~~ dom krwią ~~tego~~ ptaka i wodą żywą i ptakiem żywym i drzewem cedrowym i hyzopem i (dwukrotnie karmazynową) ~~purpurową~~ wełną.

53. I wypuści ~~wyśle~~ ptaka żywego poza miasto na przestrzeń pola i oczyści dom i będzie czysty.

a cap. 54. Ta jest nauka o ~~dla~~ wszelkiej zarazy trądu i o wyrzuciu ~~dla parszywienia~~;

55. I o trądzie na odzieży i na domu,

56. I o nabrzmiałości i o wyrzucie i o strupie ~~plamie~~,

57.a Aby pouczyć w dniu ~~czasie~~ F, kiedy co nieczyste a kiedy co czyste. Ta jest nauka o trądzie.

F nieczystości i w dniu oczyszczania

acaf

Rozdz. 14. 2. Dalsze postępowanie z trędowatym, wydalonym z obozu

13; 46. „W dniu", kiedy miał być ogłoszonym za czystego. Raszi dodaje, że tylko we dnie a nie w nocy można było ogłosić. „Przed kapłana", który przybył poza obręb obozu, czy miasta.

4. Ptaków żywych, czystych" a więc nie zranione, ani żadne z tych, które wyliczone są 11; 13–19. Raszi, powołując się na (ad) 13; 43, twierdzi, że trąd był karą za oszczerstwo lub bluźnierstwo i że świergot ptaków podobny jest do plotkarstwa ludzi, dlatego musi się okupić przestępstwo ptakami. Ponieważ trąd jest także karą za pychę i zarozumiałość, więc bierze się gałązkę cedru, który jest symbolem wyniosłości i dumy.F Hyzop (niski krzew w połudn. Europie i w Azji (połudn.) jest symbolem uniżenia i pokory, przez które karany mógł uzyskać przebaczenie.P Purpurowa nić lub wstążka wełniana służyła do związania obu roślin symbolicznych.

F (Drzewo cedrowe jest trwałe i pachnące, a żywica cedrowa służyła do balsamowania ciał, chroniąc je od rozkładu). >xx

Abarbanel sądzi, że drzewo cedrowe (jako odporne na wpływy zewnętrzne) wskazuje na uzdrowienie trędowatego a hyzop (lub majeran) swoją balzamiczną wonią wskazuje na ożywienie i orzeźwienie chorego. II. 12; 22. xx Hyzop dotychczas używany jest na wschodzie jako środek leczniczy przeciw wyrzutom. I. Król. 5; 13.

P Saadja i Majmonides sądzą, że mowa jest o roślinie, zw. origanum czyli majoran, mającej (które) pachnące liście.

5. „Nad" naczyniem, aby krew spływała wprost do wody żywej" t.j. (świeżej) czerpanej ze źródła wzgl. z płynącej rzeki a nie ze stawu, lub z cysterny. I. 26; 19

6. Woda żywa, ptak żywy, krew, jako motor życia, purpura, barwa przypominająca krew, Jez. 1; 18 i Nach. 2; 4, drzewo cedrowe (obraz) siły i zdrowia, wszystko świadczy, że ceremonja oczyszczenia była aktem symbolicznym. Podobnie do fizycznej zarazy na wschodzie jeszcze wszędzie panuje zaraza moralna pychy i oszczerstwa, grzechu najrozmaitszego zabarwienia, żrącego i niszczącego wzdłuż i wszerz 13; 3 i n. Niechaj każdy zastanowi się, czy nie powinien wołać o sobie: „nieczysty, nieczysty!" 13; 45. więc niech spieszy, aby się oczyścić hyzopem pokory. Ps. 51; 9, II. 12; 22, IV. 19; 6 i 8. Herz.

acap.

F Gruntowne oczyszczenie się wzmacnia jego otuchę i dodaje od-
wagi do dalszej energii życiowej.

P Przywrócenie praw towarzyskich i godności ludzkiej wobec obowiązków
religijnych podnosi pozaciće godność osobistą. Przypomnienie warun-
ków dalszego powodzenia i dobrobytu „mąka, oliwa i wino" przyczynią
się do przestrzegania obowiązków ~~[illegible]~~ religijnych. Oliwa ma przypo-
mnieć uzdrowionemu, że zdrowie w przyszłości zależne będzie od ponowie-
nia jego przymierza z prawami i przykazaniami bożemi. Hirsch.

‡ Troska o własną osobę, dążenie do życia i zdrowia, łączą się z obowiąz-
kami żywotnemi, poświęconemi przepisom religijnym.

<< Doskonałe życie duchowe człowieka zależy tylko od nieskazitel-
nego, sprawiedliwego i humanitarnego postępowania w społeczeństwie.

7. Uwolniony ptak jest symbolem uzdrowionego, który po rytualnej ceremonii znów odzyskuje swobodę i już nie jest krępowany w życiu towarzyskiem, a zarzynanie drugiego ptaka oznacza ofiarę uzdrowionego za doznaną łaskę Boga. 13; 46.

8. Zd. 4–8 jest pierwszym aktem oczyszczenia, poczem wrócić może do obozu wzgl. do miasta; po drugim akcie zd. 9–32 (t. j. po tygodniu) może dopiero wrócić do namiotu, wzgl. do domu swego. 15; 13 i 18.

9. Włosy należy usunąć, aby nie gromadził się brud. IV. 8; 7. F

10. Log jest dwunastą częścią hinu. II. 16; 16 i 36, oraz 30; 24.

11. „Z temiż" przedmiotami, wyliczonemi jako ofiary. U bramy wschodniej zw. שַׁעַר נִקָנוֹר Do dworca nie mógł wejść przed spełnieniem ofiary. Przez zbliżenie go do miejsca uświęconego odzyskuje niejako prawo uczestniczenia w społeczności ludzkiej i korzystania ze stosunku teokratycznego, czyli z łaski Boga, którego ma przejednać.

12. Ofiarę pokutną ma złożyć, gdyż według przekonań ludu trąd był karą za tajne przewinienia. IV. 12; 10.

13. „Na miejscu" i t. d. to zn. na półn. str. od ołtarza ofiarnego. 1; 11; i 6; 18; i (7; 1)

14. „Naznaczenie chrząstki t. j. środkowej wystającej części małżowiny usznej tuż przy otworze przewodu ucha słuchowego, następnie kciuka u ręki i nogi, mają wyrazić symbolicznie, że rozgrzeszenie następuje za przestępstwo, popełnione przez nieposłuszeństwo, przez jakąś czynność, lub drogę zakazaną.

15. „Na rękę kapłana" t. j. na swoją własną, a nap. 16 (ku ołtarzowi) Kropienie następuje wskazującym palcem ręki prawej, jako wszechmiejtszej. 8; 23 i II. 29; 20 i 30; 30.

17. Powtórzenie tej czynności następuje, aby z poprzedniego namaszczenia znaku nie obetkły.

18. Namaszczenie głowy miało oznaczyć oczyszczenie od wszelkich zdrożnych myśli uzdrowionego. Fizyczne zdrowie zależne będzie tylko od zdrowia duchowego i moralnego.

20. Jako rozgrzeszony, oczyszczony od winy, może wejść do Świątyni. LL

21. „Ręka nie dosięgnie" t. zn. jeśli stan majątkowy nie dozwoli, nie starczy.

23. „W dniu ósmym" po rozgrzeszeniu.

34.–53. Pod mianem trądu w budowli rozumie Michaelis i inni u nas rdzę saletrzaną, pleśń i grzyb, które wżerają się w drzewo i w mury i są bardzo szkodliwe dla zdrowia ludzi.

35. Stanowczo orzec może tylko kapłan, jako znawca.

Przepisy o przepisy dla Ziemi Obiecanej nastąpią w osobnym rozdziale.

36. Dom ma być wyprzątnięty, nim kapłan przyjdzie, aby nie tracił czasu i aby mógł dokładnie obejrzeć wszystkie miejsca zagrożone. Rychłe usunięcie sprzętów ma także chronić od rozszerzenia zarazy.

37. Gdzie osiada rdza, pleśń, czy grzyb, tam powstaje wgłębienie, czyli wklęsłość.

41. „Wokoło” zarazy, aby nie pozostało nic z tego, co mogłoby gdzieindziej ~~w innem miejscu~~ wybuchnąć. Proch t.j. rumowisko. Na miejsce nieczyste t. zn. przeznaczone na gromadzenie wszelkich nieczystości zdaleka od miasta wzgl. od osady ludzkiej.

42. „Ziemię” t. zn. glinę, albo tynk, lub wreszcie szlam, których używają w gorących krajach do spajania cegieł i kamieni i do otynkowania ścian. 44. Przybycie kapłana po dalszych 7 dniach.

45. Dla radykalnego zniszczenia zarazka wskazanem było zburzenie i usunięcie całego domku, który w swych czasach był bardzo skromny, bo mały o jednej, lub dwóch ubikacjach niskich, prymitywnie wystawionych, dlatego nie wyrządzono ~~tem~~ przez to większej szkody i każdy mógł o własnych siłach łatwo inny dom sobie wystawić.

46. Kto wejdzie do domu w czasie zamknięcia tego domu przez 7 dni, p. 38. kiedy zaraza nie rozszerzyła się, wzgl. przez dalsze 7 dni, ten będzie nieczystym do wieczora tegoż dnia, w którym wszedł.

47. Jeżeli dłużej zabawił w tym domu, to musi także wyprać odzież, aby nie rozniósł zarazy. 48. Przy końcu drugiego tygodnia, wzgl. trzeciego tygodnia t.j. po odrestaurowaniu ~~przebudowie~~.

49. Jak przy oczyszczaniu ~~zarażonego~~ człowieka w. 4.

52. Jako grzech uważane też jest zaniedbanie czystości, co uważać należy za występek. 6; 19.

57. „W dniu” zn. we właściwym czasie, kiedy można osądzić co do istnienia zarazy.

— · —

Rozdział 15.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza i do Arona, rzekłszy:

2. Przemówcie do synów Izraela i powiedzcie im: - Człowiek, którykolwiek miałby upław z ciała swego, upław jego nieczysty jest.

3. A ta jest nieczystość jego podczas upławu jego: gdy cieknie z ciała jego upław jego, lub zatka się ciało jego od upławu jego, nieczystość jego jest to.

4. Każde łoże, na którem leży pławiący, nieczyste jest i każdy sprzęt, na którym siedzi, nieczysty jest.

5. A człowiek, który dotknie łoża jego, tedy wypierze odzież swą i ukąpie się we wodzie i nieczystym będzie do wieczora.

6. A siedzący na sprzęcie, na którym siedzi pławiący, tedy wypierze odzież swą i umyje się we wodzie i nieczystym będzie do wieczora.

7. A kto dotknie ciała pławiącego, tedy wypierze odzież swą i ukąpie się we wodzie i nieczystym będzie do wieczora.

a rap. 8. A jeśli splunie pławiący na czystego, tedy wypierze odzież swą i ukąpie się we wodzie i nieczystym będzie do wieczora.

9. I każdy sprzęt jezdny, na którym jeździ pławiący, nieczysty jest;

10. I każdy dotykający czegokolwiek, co było pod nim, nieczystym jest do wieczora; a kto niesie je, wypierze odzież swą, i ukąpie się we wodzie i nieczystym będzie do wieczora.

11. I każdy, kogo dotknie pławiący, a rąk swych nie opłukał we wodzie, wypierze odzież swą i ukąpie się we wodzie i nieczystym będzie do wieczora.

12. A naczynie gliniane, którego dotknie ~~upławowy~~ (pławiący ~~się dotknięty~~), ~~rozbite~~ stłuczone zostanie a każde naczynie drewniane wypłukane będzie we wodzie.

13. A gdy oczyszczony będzie ~~upławowy~~ (pławiący ~~się dotknięty~~) od upławu swego, tedy odliczy sobie siedm dni od oczyszczenia swego i wypierze odzież swą i umyje ciało swe we wodzie żywej i czysty ~~jest~~ będzie.

14. A w dniu ósmym weźmie sobie dwie synogarlice lub dwa młode gołąbki i przybędzie przed Wiekuistego do wejścia namiotu ~~zboru~~ zgromadzenia i odda je kapłanowi.

15. I ~~przysposobi~~ spełni je kapłan, jedno jako zagrzeszną a jedno jako całopalenie, i rozgrzeszy go kapłan wobec Wiekuistego z upławu jego.

16. A człowiek, ~~któremu~~ jeżeli uchodzi z niego nasienie, tedy ~~umyje~~ ukąpie ~~się~~ we wodzie całe ciało swe i nieczystym (~~jest~~ będzie) do wieczora.

17. I wszelka odzież i każda skóra, na czem byłby upław nasienia, wyprane będą w wodzie i nieczystą będzie do wieczora.

18. A niewiasta, przy której leżałby mężczyzna z upławem nasienia, umyć się mają w wodzie, i nieczystymi będą do wieczora.

19. I niewiasta, gdyby ~~będzie~~ miała upław a krew ~~będzie w~~ upływałaby jej z ciała jej, siedem dni zostanie w wydzielaniu swem, a każdy dotykający jej nieczystym będzie do wieczora.

20. A wszystko, na czem leży w wydzielaniu swem, nieczyste będzie, i wszystko, na czem siedzi, nieczyste będzie.

21. A ~~kto~~ każdy dotykający łoża jej, wypierze odzież swą i ~~umyje~~ ukąpie się w wodzie i nieczysty będzie do wieczora.

22. A ~~kto~~ każdy dotykający ~~jakiego~~ wszelkiego sprzętu, na którym siedziała ~~ona~~ słaby, wypierze odzież swą, i ~~umyje~~ ukąpie się w wodzie i nieczysty będzie do wieczora.

23. A jeśli na łożu jej będzie coś, lub na sprzęcie, na którym siedzi, dotykający tego, nieczystym będzie do wieczora.

24. A gdyby leżał ~~kto~~ mężczyzna przy niej i ~~przejdzie~~ będzie ~~nieczystość~~ wydzielina jej na ~~niego~~ nim, tedy nieczysty będzie siedem dni i każde łoże, na którem leży, nieczyste będzie.

25. A niewiasta, ~~gdy upływa(jej)~~ jeśli uchodzić [?] upływ krwi jej (wiele dni) ~~poza~~ ~~czasem~~ [?] nie w czasie ~~słabości~~ słabo nieczystości wydzieliny ~~się~~ jej, lub gdy upływa poza czasem ~~słabo~~ ~~nieczystością~~ wydzieliny jej; przez wszystkie dni ~~się~~ upływu nieczystości ~~wydzieliny~~ (wydzieliny) ~~nieczystości~~ [?] jej, jak za dni ~~słabości~~, nieczysta ~~jest~~ będzie ona.

26. Każde ~~łóżeczko~~ łoże, na którem leżała, by w którymbądź ~~wszystkie~~ dni upławu jej, będzie dla niej, jak łoże (jej ~~słabości~~ wydzieliny), i każdy sprzęt, na którym siedziała, nieczysty będzie, jak nieczystość ~~słabości~~ upływu jej.

27. A każdy dotykający tego nieczystym będzie i wypierze odzież swą i ~~umyje~~ ukąpie się we wodzie i nieczysty będzie do wieczora.

28. A jeśli oczyści się z upławu swego, tedy odliczy sobie siedem dni, a potem czysta będzie.

a cap. 29. A w dniu ósmym weźmie sobie dwie synogarlice, lub dwa młode gołąbki i przyniesie je do kapłana do wejścia namiotu ~~zboru~~ (zgromadzenia).

30. I ~~sprawi~~ ~~przysposobi~~ kapłan jedno jako zagrzeszną a jedno jako całopalenie i rozgrzeszy ją kapłan wobec Wiekuistego z upławu nieczystości jej.

31. I ~~usuwacie~~ ~~powstrzymacie~~ ~~odstręczcie~~ Więc synów Izraela od nieczystości ich, aby nie zmarli w nieczystości swej, zanieczyszczając przybytek ~~Mój~~ mój, który jest wpośród nich.

15/1 ... upławu ...

P 4. Nietylko łóżko, ale każdy sprzęt, na którym się leży, stoi, siedzi, opiera ~~się~~, dotyka się.

Γ wehikuł 9. Wszelki ~~sprzęt~~, służący do jazdy; wóz, powóz, rydwan, sanie, nosze, siodło

<< zupełnie umyć się, czyli wykąpać się. Ręce wymienione jako szczególne części ciała, służące do wykonania czynności przenoszenia.
12. Sprzęt drewniany ma być wewnątrz i zewnątrz oczyszczony.
13. Nietylko siedem dni oczyszczania, ale jeszcze siedem dni czystości.

Ł ~~Wieża~~ Nikanora była granicą między przestrzenią, przeznaczoną dla mężczyzn a przestrzenią dla kobiet.

Ŧ 25. Po ukończeniu 7 dni nieczystości, upłynąć ma dalszych 7 dni w stanie czystości.
Γ Mojż. i Ar. mieli obowiązek pouczyć cały lud o ważności i koniecznych warunkach utrzymania ciała w nieskalanej higienicznej czystości.

32. Ta jest nauka o ~~upławowych~~ (pławiącym ~~em dotkniętym~~) i z którego uchodzi upław nasienia, zanieczyszczając go,

33. i o cierpiącej w ~~słabości~~ wydzielinie swej i o ~~upławiającym~~ pławiącym ~~em dotkniętym~~, ~~wylewającym~~ wydzielającym (upławy swe, dla mężczyzny i dla niewiasty i dla mężczyzny, który leży przy nieczystej.

Rozdz. 15. ~~Rozdział ten~~ odnosi się do wszelkiego rodzaju zanieczyszczania, czy zakażenia się od osób drugich w jakikolwiek sposób, i ~~o~~ podaje środki ~~środkach~~ ostrożności, jakich przestrzegać należy. Dawniej tylko kapłani umieli rozpoznawać, zapobiegać i leczyć wszelkie zaraźliwe przypadki a przedewszystkiem zarządzali odosobnienie dotkniętej osoby. Przepisy te hygieniczne są dotychczas przestrzegane jako zapobiegawcze i dlatego w każdym przypadku należy zwrócić się do lekarza, który przy obecnym postępie wiedzy medycznej zdoła uchronić od zakażenia i skutecznie wyleczyć w razie zarażenia przez nieostrożność lub nieświadomość. Stwierdza to zarazem, jak dokładnie już wtedy kapłani znali przyczyny rozmaitych zakaźnych ~~fizycznych~~ niedomagań i jak starali się je usunąć, chociaż nie są podane szczegóły zabiegów.

P F11. 14. Choroby zakaźne uważano jako następstwo grzechu, popełnionego przez nieuwagę, nieświadomie, lub przez przekroczenie zakazu świadomie, lekkomyślnie, albo przez zuchwalstwo.

15. Dlatego wymagane jest rozgrzeszenie. F11 Pławiący = dotknięty upławami, zanim zupełnie się wykąpał. <<

19. Także Indowie i Rzymianie (Plin. 7; 13) uważali ten stan kobiet jako zaraźliwy i szkodliwy dla otoczenia, co też nowsza medycyna potwierdza.

F25. 31. „Aby nie zmarli", gdyby w nieczystości swej weszli do Świątyni.

Rozdział ~~XVI~~ 16

Roz. 16. Czynności arcykapłana w Dniu Pojednania. Roz. 17. Tylko na jednem miejscu wolno zarzynać i ofiarować. Żadnej krwi ani padliny jeść nie wolno. 18. Zakaz kazirodztwa i innych zbrodni.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza po śmierci ~~dwóch~~ obu synów Arona, przez ~~(swem)~~ ~~przed~~ zbliżenie ich przed oblicze Wiekuistego, że zmarli;

2. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza: – Przemów do Arona, brata twego, aby nie ~~przybywał~~ wchodził każdego czasu do Świątyni ~~(poza~~ we wnętrzu) za kotarę przed wieko, które na arce, ażeby nie umarł; gdyż w obłoku spo~~glądać~~ ~~wystąpię~~ należy ku mnie nad wiekiem.

a rap. 3. Z tem ~~przybędzie~~ wejdzie Aron do Świątyni: z bykiem młodym na zagrzeszną, a z baranem na całopalenie.

4. W ~~chatanę~~ lnianą poświęconą w odzieje ~~się~~ i spodnie lniane niech będą na ciele jego i pasem lnianym ~~niech się~~ opasze się i zawojem lnianym owinie się, szaty uświęcone są one; i ~~umyje~~ wykąpie we wodzie ciało swe, a (potem) ~~włoży~~ wdzieje je.

5. Stąd ~~gminy~~ zboru synów Izraela weźmie dwa kozły na zagrzeszną a ~~jagnię~~ barana jednego na całopalenie.

a rap. 6. I ~~przy~~ wprowadzi Aron byka na zagrzeszną, który jego jest, aby wzyskać ~~który jego należy~~ i kozł, grzeszenie ~~za~~ za siebie i dom swój.

7. I weźmie oba kozły i postawi je przed Wiekuistego u wejścia namiotu ~~zboru~~ zgromadzenia,

8. a położy Aron na oba kozły losy; los jeden „dla Wiekuistego" a los jeden „dla Azazel".

9. I przywiedzie Aron kozła, na którego przy padł los „dla Wiekuistego", aby spełnić ~~na nim~~ nim zagrzeszną,

10. A kozioł, na którego padł los „dla Azazel", pozostanie żywy przed Wiekuistym, aby rozgrzeszyć nad nim, żeby wysłać go jako „Azazel" na pustynię.

11. I przyprowadzi Aron byka na zagrzeszną, który jest jego, i wszystka rozgrzeszenie za siebie i za dom swój, i zarznie byka zagrzesznego, który jest jego.

a cap. 12. A weźmie pełną patelnię węgla rozżarzonego z ołtarza, zwróconego ku Wiekuistemu i pełne garści swe kadzidła wonnego miałkiego i wniesie wewnątrz za kotarę,

13. I złoży kadzidło na ogień, przed Wiekuistym, aby okrył obłok kadzidła wieko, które na (arce) świadectwa, a nie umarł.

14. I weźmie z krwi byka i skropi palcem swym na powierzchnię wieka ku przodowi i przed wiekiem skropi siedem razy z krwi palcem swym.

a cap. 15. Potem zarznie kozła zagrzesznego, który za lud jest, i przyniesie krew jego na wewnątrz za kotarę i uczyni z krwią jego, jak uczynił z krwią byka, i skropi nią wieko i przed wiekiem.

16. I rozgrzeszy Świątynię z nieczystości synów Izraela i z przestępstw ich we wszystkich grzechach ich. A tak uczyni z namiotem zgromadzenia, który znajduje się z nimi pośród nieczystości ich.

17. A żaden człowiek nie będzie w namiocie zgromadzenia, gdy wchodzić będzie dla rozgrzeszenia w Świątyni, aż do wyjścia jego, i wszystka rozgrzeszenie za siebie, i za dom swój i za cały zbór Izraela.

a cap. 18. I niech wyjdzie do ołtarza, który przed Wiekuistym, i rozgrzeszy nad nim, i weźmie z krwi byka i z krwi kozła i da na narożniki ołtarza wokoło,

19. I skropi na niego z tej krwi palcem swoim siedem razy i oczyści go i poświęci go z nieczystości synów Izraela.

20. A gdy dokończy poświęcenia Świątyni i namiotu zgromadzenia i ołtarza, sprowadzi się kozła żywego;

21. tedy po którym Aron obie ręce swe na głowę kozła żywego i wyzna nad nim wszystkie winy dzieci Izraela i wszystkie przestępstwa ich z powodu wszystkich grzechów ich i położy je na głowę kozła i wyśle go przez człowieka (ustanowionego) na czas na pustynię;

22. więc uniesie kozioł na sobie wszystkie winy ich na krainę odosobnioną i puści kozła na pustynię.

23. Potem wejdzie Aron do namiotu zgromadzenia i zdejmie szaty lniane, które wdział, gdy wchodził do Świątyni i zostawi je tam,

24. i ukąpie ciało swe we wodzie na miejscu świętem i wdzieje odzież swą i wyjdzie i spełni całopalenie swe i całopalenie ludu i wyjednie za siebie i za lud.

a cap. 25. A tłuszcz zagrzesznej spali na ołtarzu.

26. A kto wypuścił kozła jako „Azazel", wypierze odzież swą i wykąpie ciało swe we wodzie a po tem wejść może do obozu.

27. A byka zagrzesznego i kozła zagrzesznego, których wniesiona została krew ich dla rozgrzeszenia w Świątyni, wyniosą na zewnątrz poza obóz i spalą w ogniu skóry ich i mięso ich i nieczystości ich.

28. A kto spali je, wypierze odzież swą i wykąpie ciało swe we wodzie a po tem wejść może do obozu.

prawa moralnego i straszne skutki lekceważenia tychże, miały oddziaływać ostrzegająco na etyczną wolność sumienia ludu.

F Określenie „brata twego" rozciąga się na cały ród kapłański

a cap. 29. I ~~niech~~ będzie wam ~~jako~~ ustawą wieczystą: w miesiącu siódmym, ~~w~~ w dziesiątym (dniu) miesiąca umartwicie ~~dusze~~ wasze i żadnej pracy nie wykonacie, krajowiec i obcy, przebywający wpośród was;

30. Gdyż w dniu tym rozgrzeszy (kapłan) was, aby oczyścić was, z wszystkich grzechów waszych wobec Wiekuistego ~~czystymi~~ oczyścić być macie się.

31. Sobotą sobót niech będzie wam i umartwicie dusze wasze; Ustawa to wieczysta.

32. A rozgrzeszy kapłan, którego namaszczą i którego upełnomocnią ~~na~~ ~~(do pełnienia kapłaństwa)~~ ręce jego, jako kapłana zamiast ojca jego, a wdzieje ~~ubranie~~ odzież z lnu, ubranie (uświęcone) ~~z lnu~~,

33. I ~~niech~~ oczyści ~~rozgrzeszy~~ Świątynię świętości i namiot zgromadzenia ~~zboru~~ i ołtarz rozgrzeszy i kapłanów i wszystek lud ~~zgromadzenia~~ zboru ~~gminy~~ rozgrzeszy.

34. I ~~niech~~ będzie to wam ~~jako~~ ustawą wieczystą dla rozgrzeszenia synów Izraela ze wszystkich grzechów ich raz w roku. I u. czynił, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

Rozdz. 16. 1. Na wyjaśnienie określenia „po śmierci dwóch synów Ar." (10:1) podaje Raszi następujące porównanie ~~objaśnienie~~ R. Eliezera b. Azarji. Lekarz ostrzega chorego, aby nie jadł zimnych potraw i nie spał w wilgotnem mieszkaniu. Inny lekarz ostrzega chorego ~~przed~~ tak samo, ale dodaje: „abyś nie umarł, jak ów umarł." Drugi lekarz, uzasadniając ostrzeżenie, wywołuje silniejsze wrażenie, niż pierwszy. Przestroga, powołująca się na śmierć synów Arona ma powstrzymać od lekceważenia świętości i od lekkomyślnego przekraczania zakazów, a zarazem żądanie bezwzględnego posłuszeństwa dla przepisów.

2. הקדש nazywa się cała Świątynia, określenie zaś „~~do~~ we świątnicy, poza kotarę" oznacza miejsce przenajświętsze, gdzie stała arka przymierza. II. 40. 34-38. „Gdyż ~~w~~ przez obłok" tłumaczą Midrasz, Ibn Ezra, Michaelis i in. „tylko ~~w~~ w obłoku powstałym z kadzidła ofiarnego a nie bez powodu obrządku religijnego.

ᵾ Obecność osób z pospólstwa miała uchronić od możliwej profanacji miejsca.

F Praktyczne wykonanie przepisów religijnych ma nastąpić wspólnie i zgodnie przez lud i kapłanów.

(67) 79

3. Ofiary dla rozgrzeszenia siebie samego miał złożyć z własnego mienia.
4. ~~Odzież~~ biała, jako symbol czystości i niewinności, skromna, jako symbol pokory i skruchy, miały zastąpić kosztowne i ~~drogie~~ ozdobne szaty, w których występował wobec ludu.
F Gdy arcykapłan miał ubłagać u B~~oga~~ odpuszczenie grzechów, wtedy >
Trakt. Joma str. 30 podaje, że w Dniu Pojedn. arcykapłan 5-krotnie zmieniał szaty ~~ozdobne~~ białe na ozdobne i naodwrót i każdym razem ukąpał się.
a rap. ~~Rabinowie w tem miejscu wypowiedzi~~ I ty w Dniu Pojednania zdejm wytworną odzież, która, jak drogocenne, ~~złotem~~ przetkane szaty arcykapłana przypomina ~~ci~~ ubóstwianie ~~złota~~ i przepychu ~~w postaci cielca~~ ~~a przybądź~~, do świątyni ~~jak arcykapłan do miejsca przenajświętszego~~, w odzieży białej i skromnej, abyś sobie uprzytomnił, że B~~óg~~ żąda niewinności i skromności (Micha 6;8). Ukorz się i oczyść się nietylko zewnętrznie, ale niechaj יום כפור będzie dla siebie oczyszczeniem całej twojej wewnętrznej istoty, poczem dusza twoja mogłaby się czuć, jak nowona rodzona, nieskalana, bez winy. Jez. 1;16. Jech. 36;25. Herz.
6. Dom swój t. j. rodzinę. Niektórzy sądzą „stan kapłański" t. j. wszystkich kapłanów, בית אהרן Ps. 135; 19.
8. Według Miszn. Joma 3;9 i 4;1 jednego kozła ustawił po prawej a drugiego po lewej stronie, wyjął z urny znajdujące się tam losy z drzewa bukszpanowego (później ze złota zrobione). Na jednym był napis לה' a na drugim לעזאזל Azazel jest nazwą dzikiej, stromej skały niedaleko Synaju, znajdującej się na brzegu pustyni ~~Arabskiej, skąd strącono kozła~~.
9. Patrz IV. 19;2
10. „ II. 30;10 i 29;36. Ma być żywy ~~dostawiony~~ ~~żywy~~ przez innych.
~~11. „ בית הלוי Ps. 135; 19.~~
12. „ 6;2 i II. 25;6 i 38. Raszi wyjaśnia, że w Dn. Poj. musiał aryk. ~~ponownie~~ utłuc kadzidło. II. 30;36.
13. „ II. 25;22. „Aby nie umarł," jeżeli pełnić będzie czynności nie według przepisu.
14. „ I. 25;18. licząc אחת, אחות אחת i t. d.
15. Po powtórnem opuszczeniu przenajświętszego. Cel ofiary za arcykapłana i ród jego jest ten sam, co za lud cały.
16. I rozgrzeszy wszystkich, którzy świadomie, czy nieświadomie obarczeni przewinami lub grzechami, przybyli do Świątyni. 5;2 i II. 28;38. P
17. Do przenajświętszego mógł wejść tylko arcyk. a na dworcu znajdował ~~się~~ kapłan, który mieszał krew, aby nie skrzepła. Miszna Tamid 6;3 F
18. „Wyjdzie" z miejsca przenajśw. do kadzielnicy. II. 30;10, III. 4;7 i 18 i 9;15.
19. „Oczyści" go za przeszłe i „poświęci" go na przyszłość. Czy bożej
P Rozgrzeszenie i oczyszczenie miejsca świętego jako widomej siedziby ~~mieszk~~ Stw. ma to samo znaczenie, co oczyszczenie i rozgrzeszenie całego ludu.

21. Złożywszy ręce na głowę drugiego kozła, wyznał grzechy całego ludu, potem 3-krotnie wzywał imienia ד' 'יה' według przepisowego brzmienia a kapłani i lud odpowiadali: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

22. „Krainę odciętą", skąd żadna droga nie prowadzi do osad ludzkich. Miało to uzmysłowić ludowi, że przebaczone grzechy już nie wrócą, jak ptak, puszczony na wolność 14;7, który uniósł grzech ze sobą.

23. Tej odzieży lnianej już nigdy nie wdziewał.

24. Wykąpał się w jednej z 6 ubikacji, przeznaczonej na kąpiel rytualną. ~~Inne były przeznaczone~~ na przechowanie soli (לשכת המלח) ~~żywności~~ na skóry z ofiarowanych zwierząt לשכת הפרוה i t. d. „Odzież swą", w której codziennie pełnił służbę kapłańską;

25. Jak 4; 8-10 i 19.

27. " 4; 11 i 21.

26. " 14; 8.

28. " 6; 23.

29. Dziesiąty dzień miesiąca siódmego uświęcony został II. 12;3 i III. 23;27-32. „Umartwienie duszy" polega nietylko na zwykłym poście, צום ale na powstrzymaniu się od wszelkich zmysłowych pożądań, uciech, zabaw i rozkoszy. V. 23;25, Ps. 35;13. Ezr. 9;5, Jez. 58; 3,5 i 10. Jedyny to w Pięcio-księgu nakazany post, w którym lud ma okazać żal, skruchę i pokorę, rozpamiętywać swoje postępowanie i szczerze postanowić poprawę. IV. 29;7. גר znaczy tu w całym rozdz. גר צדק przybysz cnotliwy, prozelita pobożny. II. 12;49.

30. „Rozgrzeszy was" tylko za występki i przewiny religijne wobec Boga, ale grzechy, popełnione wobec ludzi, musi się okupić u pokrzywdzonych przez ~~naprawienie i~~ zaspokojenie poszkodowanych i uzyskanie przebaczenia. Talm. Joma 85.

31. שבת שבתון t. j. najuroczystsze święto, najściślej przestrzegane. II. 31; 15.

32. Ustanowione obrzędki i ceremonie religijne mają być niezmiennie przestrzegane także przez następców w arcykapłaństwie.

34. Ostatnie zdanie stwierdza bezwzględne posłuszeństwo Arona w wykonywaniu wszelkich nakazów Boga.

Rozdział ~~XVIII~~, 17.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

2. Przemów do Arona i do synów jego i do wszystkich synów Izraela i powiedz im: – To jest słowo ~~Oto sprawa~~, które ~~która~~ rozkazał Wiekuisty, rzekłszy:

3. Każdy człowiek z domu Izraela, który zarżnie wołu, lub owcę, lub kozę w obozie, albo który zarżnie zewnątrz, poza obozem;

4. a ~~A~~ do wejścia namiotu zgromadzenia ~~obozu~~ nie przyniesie tego, aby złożyć ofiarę Wiekuistemu przed przybytkiem Wiekuistego: jako wina ~~krew~~ policzone będzie to ~~człowiekowi~~ temu, ~~jako~~ krew przelał, wytępiony ~~odcięty~~ zostanie człowiek ten spośród ludu swego.

5. Aby przynieśli ~~przywiedli~~ synowie Izraela bite ofiary swe, które oni zarzynają ~~zabiją~~ na otwartem polu i przywiedli je dla Wiekuistego, do wejścia namiotu zgromadzenia ~~obozu~~ do kapłana i ofiarowali jako ofiary pochwalne ~~dziękczynne~~ Wiekuistemu je.

6. Niech skropi kapłan krew na ołtarz Wiekuistego u wejścia namiotu zgromadzenia ~~obozu~~ i spali ~~ofiaruje~~ tłuszcz na ~~jako~~ woń miłą ~~przyjemną~~, dla Wiekuistego.

7. I niechaj nie ofiarują nadal swych ofiar bitych kosmaczom, do których oni umizgają się. Ustawą wieczystą niechaj będzie to im dla potomków ich.

a cap. 8. Także im powiesz: Każdy człowiek z domu Izraela i z obcych ~~przybyszy~~, który przebywa wśród nich, który przyniesie całopalenie lub ofiarę bitą,

9. a ~~A~~ do wejścia namiotu zgromadzenia ~~obozu~~ nie przywiedzie jej, aby spełnić ją dla Wiekuistego, tedy ~~to~~ wytępiony ~~odcięty~~ ma być człowiek ten z ~~od~~ ludu swego.

10. I każdy człowiek z domu Izraela i z obcych ~~z przybyszów~~, przebywających

V 3. Przepis ten odnosi się do zarzynania ofiar, gdy lud obejmie kraj Kanaan w posiadanie. V. M. 12; 20 i 21.

P 9. Wspólność i jednolitość ~~[illegible]~~ nabożeństwa powinny istnieć w każdej gminie, jako środowisko religijnej kultury, ~~nauki i~~ etycznego pouczenia i zbudowania. Wszelkie wyłączenie i odosobnienie się prowadzi do zboczeń, nadużyć i rozłamów. Herz.
16. Kąpiele hygieniczne chronią od wielu przypadków zarazy.

wśród nich, któryby spożywał jakąkolwiek krew, – tedy zwrócę (gniewne) spojrzenie oblicze moje ku osobie, która spożywa krew, i wytępię ją z pośród ludu jej.

11. Albowiem życie ciała we krwi jest a Ja przeznaczyłem ją wam na ołtarz dla rozgrzeszenia dusz waszych; gdyż krew duszę rozgrzesza.

12. Dlatego rzekłem synom Izraela: – żadna osoba z was nie będzie spożywała krwi, także obcy, przebywający wśród was, nie będzie spożywał krwi.

a rzp. 13. A każdy człowiek z dzieci Izraela i z obcych, przebywających wśród nich, który upoluje żywą zwierzynę lub ptaka, który bywa jadany, wypuści krew jego i nakryje ją ziemią.

14. Albowiem życie wszelkiego ciała, to krew jego w duszy (życiu) jego, więc rzekłem dzieciom Izraela: krwi żadnego ciała nie spożywajcie, gdyż duch wszelkiego ciała, to krew jego, każdy spożywający ją, wytępiony będzie.

15. A każda osoba, która spożywa padlinę lub rozszarpane, z krajowców lub z obcych, wypierze odzież swą i umyje się w wodzie, i nieczystym będzie do wieczora – (potem) czystym będzie.

16. Lecz jeśli nie wypierze i ciała nie wykąpie, tedy poniesie przewinę swą.

Rozdz. 17. 1–7. Zawiera przepis o zarzynaniu bydła na ofiarę, które miało odbyć się na (dziedzińcu przybytku). O zarzynaniu bydła do spożycia następuje V. 12; 20 i 22. Treść tego rozdziału zwrócona jest do ogółu, aby przestrzegał godności ludzkiej w wykonywaniu przepisów religijnych.

√3. 4. Jak gdyby morderca przelał krew ludzką. II. 30; 33.

5. Na otwartem polu do zwykłego użytku. IV. 14; 7 do 53 oraz 11 i 20. IV. 19; 16. F

6. Jak 1; 5 i 3; 3. IV. 18; 17.

7. Włochaczom, czyli kosmaczom t. j. urojonym w wyobraźni Egipcjan (demonicznym) postaciom, jak fauny, satyry (Herodot). Uwierzają się cz. korzą się przed niemi;

F Świątynia ma być wyłącznem miejscem kultu religijnego dla jedynego Boga. Wszelkie odosobnianie się prowadzi na bezdroża, do nadużyć i zabobonu. Hertz.

P 9...

hołdują im, oddają im cześć. Ezech. 20; 7 Jez. 13; 21 i 34; 14. oraz II. Kron. 11; 15.

8. Jeżeli kto poza Świątynią zarzyna i ofiaruje, albo kto inny z takiego bydła przynosi do Świątyni na ofiarę, to obaj są zarówno karygodni.

9. Potomkowie zostają wykluczeni ze społeczności religijnej a jego dni życia skrócone.

10. Jest to uzasadnienie zakazu, zawartego I. 9; 4, III. 3; 17 i 7; 26 i 27. oraz później V. 12; 23–25. Oblicze „moje" czyli uwaga moja, wymiar sprawiedliwości. Z naciskiem jest zakazane, że wogóle żadnej krwi spożywać nie wolno.

11. Zakaz uzasadniony jest tem, że krew jest siedliskiem i roznosicielem sił żywotnych po całym organizmie, czyli jest ową duszą animalną, która stanowi źródło istnienia ducha intelektualnego. Dlatego krew zwierzęca zastępuje przy ofiarach krew ludzką, którą okupuje się popełniony grzech. Ofiarą świętości życia, która krwi we krwi, grzesznik pokrywa swoją niegodność i ochrania ją wobec niepokalanej bezwzględnej czystości B.

13. Nie mogąc ofiarować krwi w łaźni lub na polu, należy ją zwrócić ziemi, którą B. stworzył. Jako upolowane zwierzęta i ptaki należy rozumieć tylko rytualnie dozwolone, bo niedozwolone są wogóle wykluczone do spożycia. Talm. Cholin 87, że zaznacza חיה i עוף wyklucza wszędzie בהמה, dlatego krwi bydła domowego nie pokrywa się ziemią.

14. Ponownie stanowczo zakazane spożywanie wszelkiej krwi.

15. Padlina cz. zdechlina, a ścierwo, czyli żywcem poszarpane, zakazane są, jako roznoszące zarazę i wzbudzające wstręt.

16. „Poniesie winę" t. zn. obarczy się grzechem i nie ujdzie bezkarnie, jeżeli w tym stanie nieczystym odważy się wejść do Świątyni, albo spożyje co z ofiar uświęconych.

Rozdział 18.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:
2. Przemów do synów Izraela i powiedz im: - Jam Wiekuisty, Bóg wasz!
3. Według czynów kraju Micraim, w którym mieszkaliście tam, nie czyńcie, ani według czynów kraju Kanaan, do którego
wiodę was tam, nie czyńcie i według ustaw ich nie postępujcie.
4. Prawa moje wykonujcie i ustaw moich przestrzegajcie, abyście postępowali podług nich, - Jam Wiekuisty, Bóg wasz!
5. Więc przestrzegajcie ustaw moich i praw moich, które wykonywać ma człowiek i żyć przez nie. Jam Wiekuisty!
a cap. 6. Żaden człowiek do jakiejkolwiek krewnej swego nie zbliży się, aby odsłonić nagość jego. Jam Wiekuisty!
a cap. 7. Nagości ojca twego lub nagości matki twej nie odsłaniaj; matką twoją ona jest, nie odsłaniaj nagości jej.
a cap. 8. Nagości żony ojca twego nie odsłaniaj, nagość to ojca twego.
a cap. 9. Nagości siostry twej, córki ojca twego, lub córki matki twej, urodzonej w domu, albo urodzonej poza nim, nie odsłaniaj nagości ich.
a cap. 10. Nagości córki syna twego, lub córki córki twej, nie odsłaniaj nagości ich; gdyż nagość twoja to jest.
a cap. 11. Nagości córki żony ojca twego, urodzonej z ojca twego, siostrą twoją ona, nie odsłaniaj nagości jej.
a cap. 12. Nagości siostry ojca twego nie odsłaniaj; krewną ojca twego jest ona.
13. Nagości siostry matki twej nie odsłaniaj, gdyż krewną matki twej jest ona.

14. Nagości brata ojca twego nie odsłaniaj; do żony jego nie zbliżaj się, stryjenką twoją jest ona.

a cap. 15. Nagości synowej twej nie odsłaniaj; żoną ~~to~~ syna twego jest ona, nie odsłaniaj nagości jej.

16. Nagości żony brata twego nie odsłaniaj, nagością brata twego jest ona.

a cap. 17. Nagości niewiasty i córki jej nie odsłaniaj; ~~(ani)~~ córki syna jej, ani córki córki jej nie pojmiesz, aby odsłonić nagość jej, krewne one są; ~~sprośność~~ nierząd to!

18. A niewiasty wraz z siostrą jej nie pojmiesz na współzawodniczkę (ich), aby odsłonić nagość jej przy niej za życia jej.

19. A do niewiasty podczas wydzielania nieczystości jej nie zbliżaj się, aby odsłonić nagość jej.

20. A ~~do~~ żonie ~~przyjaciela~~ bliźniego twego nie ~~pojmuj~~ daj łoża twego dla ~~zapłodnienia~~ obcowania, abyś ~~splamił~~ zanieczyścił się nią.

~~a cap.~~ 21. A z potomstwa twego nie oddawaj, ~~aby~~ go ~~doprowadzić dla~~ ~~ofiarą oddać~~ do Molocha, żebyś nie zbezcześcił imienia Boga twego; Jam Wiekuisty!

a cap. 22. A przy mężczyźnie nie leż, jak leży się przy niewieście; zgroza to jest!

23. I przy żadnem ~~zwierzęciem~~ bydlęciem nie ~~weźmiesz~~ leżyska, aby splugawić się niem, a niewiasta niech nie stanie przed zwierzęciem dla ~~obcowania~~ zapłodnienia; potworne ~~to~~ jest!

24. Nie kalajcie ~~się~~ niczem tem, gdyż wszystkiem tem splugawiły się ludy, które wypędzam przed wami.

25. I skalał się ~~ziemia~~ kraj, więc karzę winę jego na nim i wypluł kraj mieszkańców swoich.

<< Nawet u zwierząt popęd ~~płciowy~~ zmysłowy ogranicza się do „swego rodzaju".

a cap. 26. Więc przestrzegajcie wy ustaw Moich i praw Moich a nie czyńcie żadnej ze wstrętności tych, ani krajowiec, ani obcy, bywający wśród was.

27. Gdyż wszystkie wstrętności te czynili ludzie kraju, którzy przed wami byli i splugawiony był kraj.

28. Aby nie wyparł kraj (także) was, za splugawienie się was niemi, jak wyparł te ludy, które przed wami były.

29. Gdyż każdy, który czyni jakąkolwiek wstrętność tę, wytracone będą istoty czyniące to z pośród narodu swego.

30. Więc przestrzegajcie przestróg Moich, aby nie czynić nic z ustaw wstrętności, które czynili przed wami i nie splugawicie się niemi. Jam Wiekuisty, Bóg wasz!

Rozdz. 18. 1. Po ustawach o zachowaniu czystości zewnętrznej następują przepisy o życiu etycznem rodzinnem, które jest podstawą moralności społecznej.
2. „Jam Wiekuisty, Bóg wasz" zwykle rozpoczyna lub kończy przepisy, ustawy i prawa dla przypomnienia, że najsprawiedliwszy Bóg żąda bezwzględnego posłuszeństwa i stosownie do tego nagrodzi lub ukarze.
3. Strzeżcie się tych wstrętnych ohyd, które spowodowały wytępienie poprzedników waszych. Nie postępujcie ohydnie, jak oni postępują w do zwyczajowych wstrętności.
5. Żyć przez nie „szczęśliwie a nie w utrapieniu. V. 8;1.
7. Zakaz pożycia małżeńskiego z matką wzgl. z ojcem, 8. z macochą,
9. z przyrodnią siostrą, 10. z wnuczką, 12. z siostrą ojca, 13. z siostrą matki;
14. z żoną brata ojca, czyli ze stryjenką, 15. z synową, 16. z bratową, wyjąwszy małżeństwa lewiratów 20;21. 17. z pasierbicą lub z wnuczką pasierbicą, 18. z siostrą żony za życia żony, co wszystko uważane za kazirodztwo.
21. Moloch = król cz. władca ognia, któremu ofiarowano dzieci na spalenie. Barbarzyński ten kult ofiarny w zupełności zniósł dopiero król Jozjasz II. Król. 23;10. „Doprowadzić" do ognia dla „czci" Molocha. Żebyś nie czynił tego, jakoby to było wolą Bożą. Ezech. 16;20, Ps. 106;37. Jez. 57;5.
23. תבל = wyuzdanie, wstrętne, nierząd potworny, co było powszechne u Egipcjan i u pierwotnych ludów w Palestynie.
F 29. Uzasadnienie odnosi się do zd. 26.
30. Jak 8;35. Przestrogi prawem przyrody wskazane.

F 25. „Wypluwa" t.j. wypiera jak przedmiot, którego nigdy nie podejmie powrotnie, którego kraj Kanaan rozumiał nigdy nie mógłby znieść.

Rozdział ~~XIX~~ 19.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

2. Przemów do całej ~~zgromadzenia~~ gminy ~~synów~~ synów Israela i powiedz im: Świętymi będźcie, ~~gdyż~~ bo święty jestem Ja, Wiekuisty, Bóg wasz.*

3. Każdy niechaj matkę swą i ojca swego czci, a sobót moich przestrzegajcie; Jam Wiekuisty, Bóg wasz.*

4. Nie zwracajcie się ~~ku~~ ~~bożyszczom~~ bałwanom a bożków litych nie czyńcie sobie. Jam Wiekuisty, Bóg wasz!

a cap. 5. A jeśli ofiarować będziecie ofiarę pochwalną ~~dziękczynną~~ ~~opłatną~~ Wiekuistemu, ku łasce ~~dla siebie~~ ofiarujcie ją.

6. W dniu ofiarowania waszego spożyta będzie i nazajutrz, a pozostałe do dnia trzeciego w ogniu spalone zostanie.

7. A gdyby spożyć ~~(koniecznie)~~ spożyte miało być ~~zostało~~ w dniu trzecim, wstrętne to, nie zyska ~~łaski~~ woli (Boga).

8. A spożywający ją winę swoją poniesie, bo ~~gdyż~~ świętość Wiekuistego ~~znieważył~~ ~~zbezcześcił~~; tedy ~~więc~~ wytraconą będzie dusza ta z narodu swego.

a cap. 9. A gdy żynać będziecie użątek ~~żniwo~~ ziemi waszej, nie dokończ wyżynania ~~(żęcia)~~ do skraju pola twego ~~...~~ i pokłosia żniwa twego nie zbieraj.

10. I winnicy twej nie obieraj doszczętnie a poszczególnych ~~rozrzuconych~~ (gron) winnicy twej nie gromadź ~~zbieraj~~; dla biednego i dla cudzoziemca zostaw je. Jam Wiekuisty, Bóg wasz.*

a cap. 11. Nie kradnijcie i nie zapierajcie ~~się~~, ani nie ~~okłamujcie~~ ~~oszukujcie~~ człowiek ~~inny~~ innego ~~bliźniego swego~~.

12. I nie przysięgajcie w imieniu mojem do kłamstwa, boś zbezcześciłbyś imię Boga twego. Jam Wiekuisty.*

13. Nie krzywdź bliźniego twego i nie obrabuj; niech nie pranocuje zapłata najemnika u ciebie do rana.

14. Nie przeklinaj głuchego a przed ślepym nie kładź zawady, a bój się Boga twego: Jam Wiekuisty.

a cap. 15. Nie czyńcie oszustwa w sądzie! Nie sprzyjaj osoby zubożałego, ani nie sprzyjaj osobie możnego; w sprawiedliwości sądź bliźniego twego.

16. Nie chodź jako oszczerca w narodzie twoim; nie nastawaj na krew bliźniego twego: Jam Wiekuisty.

17. Nie nienawidź brata twego w sercu twem; karcąc, karć bliźniego twego, a nie poniesiesz grzechu (z powodu niego).

18. Nie mścij się i nie zachowuj (gniewu) przeciw synom narodu twego; ale kochaj bliźniego twego, jak siebie samego: Jam Wiekuisty.

a cap. 19. Ustaw moich przestrzegajcie; bydła twego nie dopuszczaj mieszanie; pola twego nie obsiewaj mieszanie i odzieży mieszanej tkaniny ~~niech~~ nie wkładaj na siebie.

a cap. 20. A mężczyzna, gdyby leżał obok niewiasty, obcując dla potomstwa, a ona jest służącą, zaręczoną z mężczyzną (innym), lecz wykupioną zupełnie nie została, albo list rozwodowy (jeszcze) nie jest wydany jej; śledztwo niech nastąpi; nie będą zabici, gdyż nie była wyzwolona.

21. A on przyniesie swą pokutną przed Wiekuistego, przed wejście namiotu zgromadzenia, barana jako pokutną (ofiarę).

22. I rozgrzeszy go kapłan baranem pokutnym przed Wiekuistym od grzechu jego, który zgrzeszył, a przebaczone mu będzie z grzechu jego, który zgrzeszył.

a cap. 23. A gdy przybędziecie do kraju i zasadzicie jakie drzewo spożywcze, obrzezanie naskórek jego z owocu jego, trzy lata będzie wam jako nieobrzezane; nie będą jadane.

24. A w roku czwartym będzie wszelki owoc jego poświęcony na chwałę dla Wiekuistego.

25. A w roku piątym jeść będziecie owoc jego, aby pomnożył wam plon swój: Jam Wiekuisty, Bóg wasz.

a cap. 26. Nie jadajcie z krwią; nie wróżcie (przez węże), ani czarujcie (przez obłoki).

27. Nie strzyżcie kolisto boków głowy waszej i nie psujcie końców brody twej.

28. A nacięcia z powodu zmarłego nie róbcie na ciele waszem i napisów nakłutych nie czyńcie sobie: Jam Wiekuisty.

29. Nie bezcześć córki twej (dopuszczając ją do nierządu), aby nie uprawiał nierządu kraj i nie zapełnił się kraj nierządem.

a cap. 30. Sobót moich przestrzegajcie a świątynię moją czcijcie: Jam Wiekuisty.

31. Nie zwracajcie się do zaklinaczy duchów i do (wróżbitów), nie pragnijcie kalać się przez nich: Jam Wiekuisty, Bóg wasz!

32. Przed sędziwym powstań i uszanuj oblicze starca a obawiaj się Boga twego: Jam Wiekuisty.

a cap. 33. A gdy przebywać będzie u ciebie obcy w kraju waszym, nie martwcie go!

34. Jak krajowiec między wami niech będzie wam obcy, przebywający z wami i kochaj go, jak siebie samego; gdyż obcymi byliście w kraju Micraim: Jam Wiekuisty, Bóg wasz!

F Przestrzeganie przepisów moralnych jest podstawą życia religijnego i społecznego. Uznanie i stosowanie się do przepisów prawa, bezinteresowność i miłość bliźniego stanowią fundament życia etycznego narodów

P „Świętymi bądźcie" t.j. wolni od błędów i wad, od przewinień i grzechów, a czystymi w sumieniu i w postępowaniu wobec B. i ludzi, pełniąc ściśle obowiązki swe a unikając złego.

x x Cześć okazują dzieci rodzicom głównie, gdy przejmują się ich zasadami, gdy szanują ich zdania i przekonania, gdy posłuszni są ich woli i zarządzeniom.

‡ Soboty przestrzegać należy jako symbolu doskonałości stworzenia świata i wyzwolenia Izraelitów
x pod jarzma niewoli egipskiej.

√ Bóstwa bałwochwalcze stanowiły pojęcie duchów szkodliwych, mocy złych, wrogich sił, których wpływów obawiano się na losy ludzkie, dlatego obrzędami ~~modlitwami~~ i ofiarami starano się je ubłagać i unieszkodliwić.

a cap. 35. Nie czyńcie krzywdy w sądzie, na wadze, ani na objętości.

36. Wagi rzetelne, ciężarki rzetelne, efę rzetelną i hin rzetelny niech będą u was: Jam Wiekuisty, Bóg wasz, który wyprowadziłem was z kraju Micraim.*

37. Więc przestrzegajcie wszystkich ustaw Moich i wszystkich sądów Moich i wykonywajcie je: Jam Wiekuisty.*

Rozdz. 19.F 2. Bóg, jako ideał świętości i doskonałości, ma być wzorem życia i postępowania Jego wyznawców. Ta zasada jest podstawą całego Zakonu, jest źródłem wszystkich poszczególnych przepisów. III. 11; 44, 20; 7 i 26. V. 7; 6, 14; 2 i 21, 26; 19, 28; 9. Ezech. 19; 6 i 22; 30.
„Do całego gminy", gdyż prawa moralne obowiązują wszystkich bez wyjątku. Są one wyjaśnieniem 10 przykazań. V. 28; 9. * P
3. Jest to krótkie streszczenie pierwszych 5 przykazań. II. 20; 2–14 i 31; 13–17. Dokładne objaśnienie patrz „Zdrój życia" w Cz. I. i II. Spitzer.) Wyraz [illegible] odpowiada znaczeniu [illegible] × ‡
4. Nie zwracajcie się (myślą ani z prośbami) (darami, z oznakami czci. II, 20; 3–6.=
{ * „Według objaśnienia tradycji w tem przykazaniu wymieniona jest naprzód matka a potem ojciec, nie jak w przyk. V., aby w ten sposób zaznaczyć zupełną ich równość. L. m. [illegible] wskazuje, że to odnosi się zarówno do mężczyzn, jak i kobiet. ××
= Wyraz [illegible] znaczy marność, nicość. Hiob 13; 4.
5. Kult religijny ma być wykonany, z własnej nieprzymuszonej woli i z głębokiego przekonania, aby odpowiadać celowi, aby mógł zjednać łaskę i upodobanie R. (1; 3. zd. 6. i 7.) który jest wszechmocnym i najdobrotliwszym Kierownikiem losów świata.
6. Jak 7; 15–18.
8. Spożywając ofiarę uświęconą wbrew przepisom jako pokarm powszedni, popełnia się zniewagę. 22; 15 i IV. 18; 32.
9. Do uświęcenia siebie należy także postępowanie wobec bliźnich a przedewszystkiem w najszerszem znaczeniu okazanie miłosierdzia wobec biednych. Przepis powtórzony 23; 22 i V. 24; 19–21. Dobroczynność nie może być ściśle wymierzona, gdyż to zależy od popędu serca, ale jako najmniejsza miara oznaczona jest 1/60 część pola. Miszna Pea 1; 2. —

P Nakazy od zd. 11–16 zawierają zasady postępowania wobec bliźnich bez samolubstwa, obojętności lub chęci szkodzenia mową lub czynem, a wymagają szczerości, życzliwości, sumienności i braterstwa.

F „Nie nienawidź brata twego", a więc każdego bliźniego uważać należy za brata, najbliższego krewnego, jest to określenie w najszerszem pojęciu. „Nie ukrywaj urazy."
≠ Otwarcie przedstaw sprawę, aby mógł się wytłumaczyć i usprawiedliwić a w ten sposób usunąć powód do urazy.

10. Nakaz ten odnosi się nie tylko do winnicy, ale do owoców sadu wogóle. Sędz. 15; 5

11. רֵעֲךָ od רָעָה = łączyć się, towarzyszyć się, sojusznik, przyjaciel, kolega, bliźni wogóle. II. 20; 15 i 5; 21. Zach. 13; 7.

12. Jak II. 20; 7 i 16. III. 18; 21.

13. " 5; 21 i V. 24; 14 i 15.

14. Głuchy i ślepy, jako przykłady nieszczęśliwych i bezbronnych, których krzywdzić nie wolno. (Dokładne objaśn. Spitzer: Zdrój życia. Cz. I i II.) Ślepy jest każdy nieświadomy sprawy, II. 22; 29 w głuchy każdy, w którego nieobecności się mówi. V. 27; 18. Ps. 38; 15. Obawiaj się Boga, który widzi i słyszy także twoje czyny i zamiary. II. 22; 22.

15. Sędzia, który wydaje wyrok niesprawiedliwy, jest znienawidzony i wzgardzony. I. 19; 21 i 32; 21. (Jez. 3; 3. II. 23; 3)

16. Raszi wyjaśnia, że wyrażenia הוֹלֵךְ רָכִיל oszczerca i הוֹלֵךְ רֹגֵל szpieg są w znaczeniu pokrewne, a nawet identyczne, gdyż jeden i drugi obchodzi domy, aby podpatrzeć i podsłuchać a potem wywołać (potwarzą) swary, zawiść, nienawiść i kłótnie i stwierdza, że często litery, wymawiane tym samym organem mowy, wymieniają się i zastępują się wzajemnie. (II. 23; 1. Jer. 6; 28. Ps. 101; 5 i 120; 3. i 12; 3 wyrażenia stwierdzają, (często) przy innych obcych mowach nie ma רָכִיל, co) II. Sam. 19; 28. Ps. 15; 3. Dan. 3; 8. „Jam Wiekuisty", który niezawodnie cnotę nagrodzi a zbrodnię ukarze.

P

17. Nie ukrywaj niechęci (urazy, gniewu) w sercu swojem z powodu obrazy (przewinienia) lub uchybienia czyjego, ale postępuj otwarcie, jeżeli czujesz się urażony. Jeżeli nie starasz się bezpośrednio o usunięcie złego, albo pozwalasz bliźnie go nieslusznie, to sam ponosisz winę i karę. Raszb. (albo wyjawiasz przed innymi podejrzenie, przez co zawstydzasz go wobec innych,)

„Niechaj sąd twój o każdym człowieku będzie z korzystnej strony." Joz. b. Perach. Pir. Ab. 1; 6.

18. Zemsta, czyli odwet złym czynem za doznaną krzywdę, jest dowodem złośliwości i niegodziwości, powoduje nienawiść, burzy szczęście rodzin i społeczeństw, jest źródłem nieobliczalnego pasma klęsk najstraszliwszych. Że przepis ten odnosi się do bliźnich wogóle, stwierdza to zd. 34, gdzie wyraźnie opiewa, że stosować należy również do obcych", czyli każdego bez względu na jakąkolwiek przynależność. R. Akiba uważa ten przepis za jeden z najważniejszych. Hillel stawia zasadę: „Nie czyń drugiemu, co tobie niemiło." Ibn Ezra: „Czyń drugiemu tak, jak pragniesz, aby tobie czyniono." (Zasadę tę głosi także Kant w swojej filozofji.) Mendelssohn: „Staraj się o dobro bliźniego, jak o swoje własne." „Niechaj cześć bliźniego twego będzie ci tak cenną, jak twoja własna". Pir. Ab. 2; 15. R. Eliezer. R. Jose: „Niechaj pieniądz bliźniego twego będzie ci tak cenny, jak twój własny." Pir. Ab. 2; 17. I M. 4; 15. i 27; 41.

F Zasada szacunku i miłości bliźniego ma się ujawnić we wszystkich stosunkach społecznych i towarzyskich, moralnych i humanitarnych, sprawie dłużności i kupieckich bez jakiejkolwiek różnicy narodowości lub wyznania.

19. „Ustaw Moich przestrzegajcie“ bezwzględnie i bezwarunkowo, czy znacie dokładnie uzasadnienie, czyli też nie. Każde dzieło Boże, każdy twór przyrody, ma swoje przeznaczenie według właściwości naturalnych i człowiek nie powinien lekceważyć, ani przekornie spaczyć lub wykoszlawić przyrodą wskazanego celu. Majmon. More Neb. 3; 37. F כִּלְאַיִם = mieszanina dwóch różnorodnych gatunków. שַׁעַטְנֵז rozkłada Rasze na שׁוּעַ = gręblowane, טָווּי = przędzone i נוּז = kręcone, czyli niejednorodne. Może wzgląd na dobre i złe przewodniki ciepła.

F Tego samego zdania są Raszbam, Nachmanides, Michaelis.

Mieszane ziarna tamują prawidłowy rozwój roślin i t. p.

20. בִּקֹּרֶת = śledztwo, kto właściwie winien, i kara stosowna do wykazanej winy.

23. „Będzie“ owoc dla was niejadalny (jakby zasłonięty), gdyż jest nierozwinięty i cierpki. I. 6; 14 i 11; 3. V. 20; 6 i 28; 30.

24. Pierwszy owoc ma być poświęcony jako ofiara dziękczynna za użyczoną siłę rozrodczą. V. 14; 23. Sędz. 9; 27.

25. W nagrodę przestrzegania przepisu i wstrzemięźliwości nastąpi pomnożenie plonów.

26. Zakaz spożywania jakiejkolwiek krwi (I. Sam. 14; 32 Ezech. 33; 25. wróżenia z ruchów węży, jak to czynili Egipcjanie, lub czarowania z układu chmur. X Rasze tłumaczy תְעוֹנֵנוּ od עוֹנָה wybór czasu, czyli dnia lub godziny, jako szczęśliwej lub nieszczęśliwej.

27. Był to zwyczaj pogański, którego Izraelici nie powinni naśladować. 21; 5, Jer. 9; 25, 25; 23, 48; 37 i 49; 32. Jez. 15; 2. Herod. 3; 8, Józ. c. Ap. 1; 22 i Majmon. „O bałwochwalstwie“ 12; 7. Obcięcie brody uważano za obelgę. II. Sam. 10; 4 i 5.

28. Zwyczaj pogański tatuowania ciała przez wkłuwanie imienia bożka, Jer. 47; 5, Herod. 4, 7, Quintil. 10; 8, był dla Izraelitów zakazany.

29. Zakaz zbrodni przeciw moralności, powtórzony V. 23; 18. Jer. 3; 3.

30. Święcenie soboty i świąt uroczystych ma także odróżnić Izraelitów od bałwochwalczych obrzędów ludów pogańskich. Miejsce uświęcone, przeznaczone do uroczystych zebrań religijnych, należy uszanować przez staranną odzież, przyzwoite zachowanie się i nastrój uroczysty (poważny).

31. Wszelkie wywoływanie duchów, wróżenie ze znaków, wiara w osobliwy wpływ ciał niebieskich na bieg losów człowieka i t. p. są tylko oznaką pogańskich przesądów.

32. „Cześć“ dla starszych, którzy godni są tego ze względu na ich wiedzę i żywot nieskazitelny, łączy się z czcią dla Boga, który pozostawia to sumieniu każdego człowieka. Hiob 29; 8. Prz. S. 16; 31 i 20; 29.

33. Ani materjalnie, ani moralnie (II. 22; 20 (nie gnębcie, nie dręczcie, nie uciskajcie go.

34. Jak II. 23; 9 i V. 10; 19.

35. „ V. 25; 13, Am. 8; 5, Mich. 6; 10, Prz. S. 11; 1, 16; 11, 20; 10

36. Efa do rzeczy sypkich a hin do płynnych II. 16; 36, 29; 40 i 30; 24.

II. 20; 2. 37. Wyjście z Egiptu zobowiązuje Izraelitów do ścisłego przestrzegania przykazań

Rozdział 20.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

2. A do synów Izraela przemów: — Każdy człowiek ze synów Izraela
i z obcych, przebywających w Izraelu, który odda z potomstwa
swego Molochowi, na śmierć uśmiercony będzie, lud kraju zabije go kamieniami.

3. A Ja zwrócę gniew Mój przeciw człowiekowi temu i wytępię go z pośród ludu jego,
gdyż z potomstwa swego dał (ofiarę) dla Molocha, aby zanieczyścić świątynię Mą,
i splugawić imię świętości Mojej.

4. A jeśli zakryje zawiże lud kraju oczy swoje przed człowiekiem
tym, gdy odda z potomstwa swego dla Molocha, aby go nie uśmiercić,

5. Tedy zwrócę Ja gniew Mój przeciw człowiekowi temu i przeciw rodowi jego i wytępię
go i wszystkich umizgających się za nim, aby umizgać się za Molochem
z pośród ludu ich.

a rap. 6. A osoba, która zwraca się do czarowników do znachorów,
aby umizgać się do nich, tedy zwrócę gniew Mój na osobę tę i
wytępię ją z pośród ludu jej.

7. Więc uświęcajcie się i będźcie świętymi, bo Ja, Wiekuisty, Bóg wasz!

a rap. 8. I przestrzegajcie ustaw Moich i wykonywajcie je, Jam Wiekuisty, uświęcający was!

a rap. 9. Albowiem każdy człowiek, który przeklnie ojca swego lub matkę
swą, śmiercią uśmiercony będzie; ojca swego lub matkę swą przeklinał,
wina jego na nim.

a rap. 10. A człowiek, który nierząd popełni z żoną męża (innego), który nierząd po-
pełni z żoną bliźniego swego, uśmierceni będą nierządnik i nierządnica.

a cap. 11. A człowiek, który ~~leżałby przy~~ obcowałby z żoną ojca swego, nagość ojca swego odsłonił, na śmierć zabici będą oboje, ~~krew~~ wina ich ~~będzie~~ na nich.

12. A człowiek, który leżałby przy synowej swej, na śmierć zabici będą oboje, ~~kazirodztwo~~ ~~sprosność~~ sromotę popełnili; ~~krew~~ wina ich ~~będzie~~ na nich.

13. A człowiek, który leżałby przy mężczyźnie, jakby leżał przy kobiecie, ~~sromotę~~ ~~ohydę~~ ~~zgrozę~~ popełnili, oboje na śmierć zabici będą, ~~krew~~ wina ich ~~będzie~~ na (nich.

14. A człowiek, który pojmie żonę i matkę jej, nierząd to, w ogniu spalić należy jego i ~~ją~~ one, aby nie było ~~sprośności~~ ~~sromoty~~ nierządu wśród nich.

15. A człowiek, któryby ~~leżał przy~~ obcował z bydlęciem, na śmierć zabity będzie i bydlę zabijecie.

a cap. 16. A kobieta, która ~~przyjdzie~~ zbliży się do jakiegokolwiek bydlęcia, aby obcować z niem, to za-bijecie tową kobietę i bydlę to na ~~śmierć~~ uśmiercicie ~~zabijecie~~, ~~krew~~ wina ich ~~będzie~~ na nich.

17. A człowiek, który pojmie siostrę swą, córkę ojca swego lub córkę matki swej, i ujrzy nagość jej a ona ujrzy nagość jego, + ohyda to jest, więc ~~zgładzeni~~ ~~odcięci~~ wytępieni zostaną przed oczami synów ludu swego; nagość siostry swej odsłonił, ~~przestępek~~ występek swój niech poniesie!

18. A człowiek, który leżałby przy niewieście podczas słabości jej i odsłoni nagość jej, źródło krwi jej ~~odkrył~~ obnażył i ona ~~odsłoniła~~ ~~upływ~~ źródło krwi swej, więc ~~zgładzeni~~ ~~odcięci~~ wytępieni będą oboje z pośród ludu ich.

19. ~~Ani~~ nagości ~~brata~~ siostry matki twej, ~~ani~~ a siostry ojca twego nie odsłoń, gdyż ~~po~~krewną swą obnażył, występek ich niech poniosą!

20. A człowiek, któryby ~~leżałby przy~~ obcował ze stryjenką swoją, nagość stryja swego odsło-nił, grzech ~~ich~~ swój poniosą, ~~osamotnieni~~ ~~bezdzietni~~ pomrą.

21. A człowiek, który pojmie żonę brata swego, – ohyda to; nagość brata swego odsłonił; osamotnieni zostaną.

22. Więc przestrzegajcie wszystkich ustaw Moich i wszystkich praw Moich i spełniajcie je, aby nie wyparła was ziemia, do której Ja wiodę was dla zamieszkania w niej.

a rap. 23. A nie postępujcie według ustaw narodu, który Ja wypędzam przed wami, gdyż wszystko to czynili, więc wzgardziłem nimi.

24. I rzekłem wam: – Wy odziedziczycie ziemię ich, a Ja nadam ją wam, abyście dziedziczyli ją, ziemię, opływającą mlekiem i miodem. Jam Wiekuisty, Bóg wasz, który wyłączyłem was między ludami.

a rap. 25. Więc odróżniajcie między bydłem czystem a nieczystem i między ptactwem nieczystem a czystem i nie splugawcie dusz waszych przez bydło i przez ptactwo i przez wszystko, które pełza po ziemi, które wyłączyłem dla was jako nieczyste.

26. I będziecie Mi świętymi, gdyż święty jestem Ja, Wiekuisty, i wyłączyłem was z pośród ludów, abyście byli moimi.

27. A mężczyzna lub niewiasta, jeśli znajdzie się u nich czarownik lub znachor, na śmierć uśmierceni zostaną, kamieniami ukamienują ich, wina ich na nich.

— . —

Rozdz. 20. wymienia kary za zbrodnie, wyliczone w rozdz. 18 i 19.

2. § Lud okoliczny, a nie kapłani, ani lewici lub starszyzna narodu, wykonają wyrok, ogłoszony przez sąd prawomocny.

3. Kogo nie dosięgnie ręka sprawiedliwości ziemskiej, tego nie minie sąd Boży. „Zwrócę oblicze Moje" t. zn. skupię oko sprawiedliwości. „Świątynię" t. zn. nietylko w ścisłem znaczeniu, ale i ziemię świętą i uświęcony naród Izraela. ǂ

4. „Zawrzeć oczy" t. zn. być pobłażliwym, odwrócić wzrok.

5. „Rodzina staje się współwinną, o ile nie doniesie władzy i postępuje za śladem winowajcy.

6. * Jak 19; 31. * Jez. 4; 13.

7. Więc stroniće od bałwochwalstwa 11; 44.

8. Który ustawami i prawami prowadzi was do uświęcenia.

9. ≤ „Krew jego na nim" zaciąży (lub na niego spłynie) t. zn. sam winien śmierci swej przez ukamienowanie. II. 21; 17. Joz. 2; 19.

10. Jak 18; 20 i V. 20; 22. Zdrada małżeńska jest zbrodnią, która podważa najświętsze prawa porządku (społecznego) rodzinnego i

12. * (18; 23) Jest to zbrodnia przeciw naturze ustroju ludzkiego.

14. Po ukamienowaniu zostaną spaleni. Joz. 7; 25.

15. Wszystkie, co staje się powodem zbrodni, ma zginąć. IV. 12; 2.

16. Jak 18; 23. II. 21; 28 i 22; 18.

17. * (18; 9 Prz. S. 14; 34) Zbrodnia zaciąży na grzeszniku, którego jawnym skutkiem będzie haniebna śmierć w oczach społeczeństwa.

18. * (18; 19) Stosunek małżeński polega nie tylko na zmysłowości, ale i na współczuciu ze stanem cierpienia,

19. * 18; 12 i 13. „Występek poniosą" t. zn. stosowną karę poniosą, co pociąga uczucie przywiązania.

20. „Samotnie" t. zn. bezdzietnie i wyzuci ze społeczności, odosobnieni. 18; 29.

21. Jak 18; 16. V. 25; 5 mówi o bezdzietnej wdowie po bracie.

24. Ustawami i prawami Moimi staniecie się godni dziedzictwa błogostanu ziemi, do której was prowadzę, o ile nie będziecie naśladowali w bałwochwalstwie i w karczownictwie pierwotnych mieszkańców. Warunkiem powodzenia w kraju obiecanym jest nieskazitelne, świątobliwe życie według przykazań B.

27. Zabobony, gusła, przesądy i bałwochwalstwo są głównemi przyczynami występków i zbrodni.

ǂ aby potomstwo Izraela, wolne od grzechów zmysłowych, mogło stać się ludem uświęconym.

§ Rozkaz ma być zwrócony do całego ogółu ludu izraelsk. mianowicie do mężczyzn, którzy są głowami rodzin, mających kierować tak potomstwem męskiem jak i żeńskiem co do stosowania i wykonywania nakazów, i którzy jako członkowie sądów mają wydawać i wykonywać wyroki. (jako sąd)

* Szczytem bałwochwalczych orgii kultu religijnego było ofiarowanie niewinnych dzieci Molochowi, co stanowiło zbrodnię przeciw naturze ludzkiej.

× Wiara w czarowników i znachorów i w ich zmyślone moce zaprzecza wszechmocy B.

≤ Rodzice ustanowieni są bezpośrednimi stróżami praw i przykazań B., więc są też wykonawcami sędziowskimi, jako zastępcy B. na ziemi.

Roz. 21. Ustawy dla kapłanów.

Rozdział 21.

Roz. 22. Właściwości zwierząt ofiarnych. Roz. 23. Soboty i święta. Roz. 24. Codzienne świecenie światła i układanie chlebów wystawnych. Ukaranie bluźniercy. Prawa karne.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza: – Mów do kapłanów, synów Arona,
i powiedz im: Przy osobie zmarłej niech nie zanieczyści się nikt w ludzie swym.

2. Tylko przy najbliższej krewnej swej jego, przy matce i przy ojcu i przy synie jego i przy córce jego i przy bracie jego;

3. I przy siostrze jego, dziewicy najbliższej mu, która nie należała do męża, przy niej zanieczyścić się może.

a. cap. 4. Niech nie zanieczyści się jako przełożony w ludzie swoim, aby się znieważyć.

5. Niech nie wygolą golizny na głowie swej i kończyn brody swej niech nie obstrzygą, a na ciele swem niech nie nacinają nacięć.

6. Świętymi niech będą Bogu swemu a nie znieważą imienia Boga swego, gdyż pokutne (ofiary) Wiekuistego, jako chleb Boga swego, oni przynoszą, więc świętymi niech będą.

a. cap. 7. Kobiety nierządnej ani zniesławionej niechaj nie pojmą, ani kobiety wygnanej od męża, niechaj nie pojmą, gdyż świętym być ma Bogu swemu.

8. I uświęć go, gdyż pokarm Bogu swemu on przynosi; świętym będzie tobie, gdyż święty jestem Ja, Wiekuisty, uświęcający was.

9. A córka jakiegoś kapłana, gdyby shańbiła się nierządem, ojca swego ona shańbiła, w ogniu spalona zostanie.

a. cap. 10. A kapłan najwyższy wśród braci swych, któremu wylano na głowę jego olej namaszczenia i upełnomocniono rękę jego, aby wdział szaty owe, – niechaj głowy swej nie obnaży i szat swoich nie rozedrze,

11. A do żadnych osób zmarłych nie dostąpi; przy ojcu swym, ani przy matce swej niech nie zanieczyści się,

12. Ze Świątyni niech nie wyjdzie, aby nie znieważyć Świątyni Boga swego, gdyż wyświęcenie, olej namaszczenia Boga jego na nim jest, Jam Wiekuisty.

13. A on żonę w dziewictwie jej pojmie;

14. Wdowy, lub rozwódki, lub zniesławionej nierządnicy, takiej niech nie pojmie, lecz tylko dziewicę z ludu swego pojmie za żonę.

15. I nie znieważy potomstwa swego wśród ludu swego, gdyż Ja, Wiekuisty, uświęcam go.

a cap. 16. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

17. Przemów do Arona, mówiąc: – Mąż z potomstwa twego w pokoleniach ich, na którym byłaby ułomność, niechaj nie zbliży się, aby złożyć pokarm Boga swego.

18. Bowiem żaden człowiek, na którym ułomność, nie może zbliżyć się; człowiek ślepy, lub kulawy, czy płaskonosy, czy z wydłużonych członków;

19. Ani człowiek, na którym byłoby złamanie nogi, lub złamanie ręki;

20. Ani garbaty, albo niedołężny, albo z bielmem na oku jego, lub świerzbowaty, lub strupowaty, lub z uszkodzonem jądrem;

21. Żaden człowiek, na którym ułomność, z potomków Arona, kapłana, niechaj nie przystąpi, aby przynieść (ofiary) pokutne Wiekuistemu, ułomność na nim, z pokarmem Bożym swoim niech nie przystąpi, aby przynieść.

22. Pokarm Boga swego z najświętszych rzeczy i z uświęconych jeść może.

23. Ale poza kotarę nie wejdzie i do ołtarza nie przystąpi, gdyż ułomność na nim, więc niech nie znieważy świętości mojej, bo Ja, Wiekuisty, uświęcam (ich).

24. Mówił to Mojżesz Aronowi i synom jego i wszystkim synom Izraela.

Od rozdz. 11. dotąd określono warunki czystości, nieskazitelności i świątobliwości ludu. Następują warunki świątobliwości kapłanów.

Rozdz. 21. 1. Kapłani, jako reprezentanci narodu, powinni wystrzegać się wszelkiej możliwości zakażania się, zwłaszcza przy trupach. Synowie mianowicie, przeznaczeni do służby kapłańskiej, a nie ułomni, ani córki.

P Następują więc do 22; 16. przepisy zachowania czystości w stosunkach pozarzędowych co do trupów, zaślubin, wad cielesnych i pokarmów.

2. O ile nikt z ludu nie może zająć się pogrzebem, to tylko przy wyłącznych najbliższych krewnych może to kapłan uczynić. 11, Ezech. 44; 25. (i przy żonie.)

3. Siostra niezamężna w bracie swoim ma głównego opiekuna. II. 24; 29. (więc ma zająć się jej pogrzebem)

4. „Przełożony" domu, czyli mąż. W razie śmierci żony, o ile znajdują się niekapłani, którzy zajmą się pogrzebem..

5. Tonzura i tatuowanie ciała było zwyczajem pogan, dlatego jest to Izraelitom zakazane. 19; 27 i 28. V. 14; 1. Jer. 3; 24 i 22; 12. Ezech. 7; 18. (Odnosi się do wszystkich bez wyjątku a nie tylko do kapłanów.)

6. Szczególnie kapłani powinni czuwać nad czystością, jako przykład dla ludu, „Pokarm Boży" 3; 11. Każdy Izr. ma czuwać nad czystością.

7. Jak Ezech. 44; 22. Wszelki nierząd napiętnowany jest jako hańba, więc kap. 19; 2.

8. Kapłan musi się wystrzegać nie tylko w Świątyni, ale w całem swojem wystąpieniu. Sam kapłan ma czuwać nad godnością swoją. Tak i lud ma go uważać jako uświęconą osobę do służby Bożej.

9. Niemoralność (jako hańba) w rodzinie kapłana była najsurowiej karana dla odstraszającego przykładu. 20; 14. Córka kapłana, która wyszła za niekapłana, należy już do ludu pospolitego.

10. Kapłan najwyższy czyli najdostojniejszy t. j. arcykapłan nie powinien okazywać żałoby w sposób, praktykowany przez bałwochwalców. 10; 6 i 13; 45.

12. Dla uczestniczenia w pogrzebie nie powinien przerywać służby, gdyby opuścił Świątynię, którą mógłby zanieczyścić, wracając z pogrzebu. (10; 7.) Przez namaszczenie został oddzielony od ludu a przeznaczony tylko dla służby w Świątyni.

14. Zwykły kapłan mógł poślubić wdowę. 7.

17. Ułomność fizyczna mogłaby obniżyć powagę osoby wobec ludu prostego. II. M. 15; 26. Jako reprezentanci ludu mają być także zewnętrznie bez wady i zarzutu.

18. Wogóle zeszpecony zewnętrznie n. p. jedno większe a drugie mniejsze oko lub ucho, jedna dłuższa a jedna krótsza ręka lub noga i t. p.

22. Udział w spożywaniu chlebów pokładnych, ofiar zagrzesznych, pokutnych, ostatnich, w dziesięcinach i pierwocinach był im dozwolony.

23. Do Świątyni był im wstęp wzbroniony, aby nie ubliżyć miejscu świętemu przez możliwe ujemne lub złośliwe uwagi ludu.

24. Świątynia nie miała być przytułkiem dla ułomnych, kalek i zniedołężniałych starców, czego przestrzegać mieli urzędujący kapłani.

Lud powinien w kapłanie uznać ideał godności i świętości. Godność i działalność w urzędzie nie zależą od zewnętrznych i błahych rzeczy, od pychy i zarozumiałości, lecz od sumiennego wykonywania obowiązków służbowych, od utrzymania wewnętrznej powagi urzędu i od poczucia ważności tegoż, od ścisłej bezstronności, nieskazitelnego postępowania i prawdziwego humanizmu. W tem szukać należy godności urzędu! Herz.

P „Przemów" do wiadomości, przekonania i uznania.

Rozdział 22.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy;

2. Przemów do Arona i do synów jego, żeby powstrzymywali się od świętości (w okresach) dzieci Izraela a nie znieważali świętego imienia Mojego tem, co oni poświęcają Mnie; Jam Wiekuisty.

3. Powiedz im: — W pokoleniach waszych każdy człowiek, który zbliży się z wszystkich potomków waszych do świętości, które poświęcają synowie Izraela dla Wiekuistego, a nieczystość swą ma na sobie, wytępiona będzie osoba ta z przed oblicza Mego: Jam Wiekuisty.

4. Każdy człowiek z potomstwa Arona, gdy jest trędowaty, lub upławowy, do świętości nie będzie spożywał, aż gdy oczyści się; a kto dotknie czegokolwiek, zanieczyszczonego na trupie, lub człowieka, z którego upływa nasienie;

5. Lub człowiek, który dotyka z wszelkiego gadu, na którym zanieczyści się, lub człowieka, na którym zanieczyści się jakąkolwiek nieczystością jego;

6. Osoba, która dotknie tego, będzie nieczystą do wieczora i jeść nie będzie z świętości, aż gdy umyje ciało swe we wodzie;

7. A gdy zajdzie słońce, czysty będzie, a potem jeść może z świętości, gdyż pożywienie jego to jest.

a cap. 8. Padliny ani poszarpanego jeść nie wolno, aby zanieczyścić się tem; Jam Wiekuisty.

9. I niech przestrzegają przestrzeń Moich, aby nie ponieśli na sobie grzechu i zmarli w nim, gdyby zbezcześcili to: Ja, Wiekuisty, uświęcam ich.

10. Żaden obcy nie będzie jadł świętości; zamieszkały u Kapłana lub najemnik nie będzie jadł świętości.

a cap. 11. A Kapłan, gdyby nabył osobę ~~nabywając~~ za pieniądz swój, ~~ta~~ jeść może z tego; i urodzeni w domu jego, ci jeść mogą z ~~chleba~~ pokarmu jego.

12. A córka Kapłana, gdy będzie za mężem ~~prostakiem~~ zwykłym, ta z danin uświęcanych nie będzie jadła.

13. Zaś córka Kapłana, gdy będzie wdową, lub rozwódką, a potomstwa nie ma i wraca do domu ojca swego, jak w młodości swej, z ~~chleba~~ żywności ojca swego jeść może; ale żaden (obcy ~~zwykły~~) ~~prostak~~ nie będzie jadł z niego.

14. A człowiek, gdyby jadł uświęcone przez pomyłkę, tedy nada piątą część do tego i który dla ~~odda~~ Kapłanowi uświęcone.

15. Ale niech nie znieważą świętości ~~synów~~ synowie Izraela, które ~~przynoszą~~ wnoszą dla Wiekuistego;

16. (nie ~~wkładają~~ ~~obciążą~~) i sprowadzą sami na siebie winy przestępstwa jadając ~~w jedzeniu~~ świętości ich, bo ~~gdyż~~ Ja, Wiekuisty, uświęcam ich.*

a cap. 17. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

18. Przemów do Arona i do synów jego i do wszystkich synów Izraela i powiedz im: ~~Którykolwiek~~ ~~Jakikolwiek~~ Każdy człowiek z domu Izraela i z obcych w Izraelu, który przyniósłby ofiarę swą, z wszelkich ślubowań i ~~z~~ wszelkich dobrowolnych, które przynoszą dla Wiekuistego na całopalenie;

19. dla ~~uzyskania~~ okazania woli ~~łaski~~ ~~upodobania~~ waszej, będzie bez wady ~~czysty~~, samiec z rogacizny, z owiec i z kóz.

20. Żadnego, na którem jest ułomność, ~~wada~~ niech nie przyniosą, aby ~~gdyż~~ nie stwierdzało ~~jako~~ jako dowód ~~łaski~~ woli ~~upodobania~~ wam.

a cap. 21. A człowiek, który przyniesie ofiarę (pochwalną, ~~dziękczynną~~ ofiarną) ~~dobrowolną~~ dla Wiekuistego, poświęcając ~~przeznacza~~, jaką ślubowanie ~~jako ślubną~~, lub na dobrowolną z rogacizny lub z trzody, bez wady ~~czyste~~ niech będzie dla ~~upodobania~~ ~~łaski~~ okazania woli; żadna ułomność nie ma ~~może~~ ~~będzie~~ być na niej.

22. Ślepego, lub ułomnego, lub okaleczałego, lub owrzodzonego, lub świerzbowatego, lub strupieszałego, nie przynoście takich dla Wiekuistego, i ofiary pokutnej nie składajcie z nich na ołtarzu dla Wiekuistego.

23. Wołu i jagnięcia o wydłużonych członkach lub karłowatego, na dobrowolną przynieście; jeszcze możecie, ale jako ślubna nie okaże dobrej woli.

24. A zgniecionego, lub rozbitego, lub zerwanego, lub wyciętego (jądra), nie przynoście dla Wiekuistego i w kraju waszym nie uczynicie tego.

25. Ani z ręki cudzoziemca nie przyniesiecie jako ofiary Bogu waszemu z wszystkiego tego, gdyż uszkodzenie dla nich jest, ułomność dla nich, nie okażą dobrej woli waszej.

a cap. 26. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, mówiąc:

27. Wół lub jagnię, lub koźlę, gdy urodzi się, niech zostanie siedem dni przy matce swej a od dnia ósmego i nadal jako wola wasza przyjęte na ofiarę ogniową dla Wiekuistego.

28. A wołu lub owcy, tych z młodem ich nie zarzynajcie w dniu jednym.

29. A gdy ofiarujecie ofiarę pochwalną dla Wiekuistego, z woli waszej ofiarujcie ją.

30. W dniu tymże spożyte ma być, nie zostawcie z niej (nic) do rana. Jam Wiekuisty.

31. Więc przestrzegajcie przykazań moich i wypełniajcie je. Jam Wiekuisty.

32. A nie zbezcześcicie imienia świętości mojej, abym uświęcony był wpośród synów Izraela, Jam Wiekuisty, uświęcający was,

33. Który wyprowadził was z kraju Micraim, aby być wam Bogiem. Jam Wiekuisty.

Rozd. 22. O postępowaniu kapłanów z daninami, z których część jest przeznaczona na ich użytek.

2. W razie zanieczyszczenia (jako nieupoważnieni, niepowołani) mają trzymać się zdala od przyjmowania i składania ofiar cudzych i własnych, jakoteż od spożywania tychże. 12, 4. W stanie nieczystym nie mogą pełnić służby religijnej.

3. Teraz i w przyszłości.

4. Jak 14; 2 i 15; 13. IV. 19; 11 i 15; 16. II. 12; 43. Kto bezpośrednio dotyka się trupa, ten przez 7 dni jest nieczysty.

8. " 17; 15 i Ezech. 44; 31.

10. Wyraz זר = obcy, tu w znaczeniu niekapłan 12. IV. 3; 10, lewita zd. wobec nielewity IV. 1; 51, nienależący do rodziny V. 25; 5, obcy ogień, względnie nie sporządzone według przepisu nie z ołtarza 16; 12, IV. 17; 11, obce kadzidło, II. 30; 9 i 35

תושב = sługa hebrejski, któremu przekłuto ucho II. 21; 6 i który należy do właściciela do roku jubileuszowego. שכיר = sługa hebr., najemnik nabyty na pewien okres czasu, najdalej do końca szóstego roku przed rokiem sobotnim. II. 21; 21. Majm.

11. Osoba kupiona, czyli nabyta na własność, niehebrejska.

12. Córka, wychodząc za niekapłana, t.j. za lewitę lub zwykłego Izraelitę, traci prawo członka rodziny kapłańskiej. 13. Nietylko syn lub córka, ale i wnuk lub wnuczka.

14. Jak 4; 2 i 5; 16.

15. Odnosi się tylko do owoców i płodów rolnych, które mają być złożone na ofiarę.

16. Kapłani sami na siebie ściągną grzech i natłęstwa. Onk. przez lekceważenie przepisów

√ 23. Jak 7; 16. i 21; 18.

24. Kastrowanie zwierząt wogóle zakazane, gdziekolwiek Izraelici zamieszkają, jako wykroczenie przeciw naturze.

25. Wolno było także od nieizraelitów przyjmować ofiary, ale nie okaleczałe, ułomne lub zniekształcone.

27. Przynajmniej 7 dni. Majm. dodaje „gdyby nawet matka przedtem padła". II. 22; 29.

28. Byłoby to okrucieństwem. Filo V. 22; 6.

29. Zamiar ofiarowania, wolna, nieprzymuszona wola, rozstrzyga o wartości ofiary. 7; 15 i 19; 5.

32. Obojętność lub lekkomyślność przy ofiarowaniu stanowiłoby ubliżenie czci ~~imienia~~ Bożej.

33. Przypomnienie, że celem wyprowadzenia Izraelitów z Egiptu było uświęcenie ich, a przestrzeganie przykazań stanowić będzie uświęcenie imienia Boga wobec ludów ~~bałwochwalczych~~ pogańskich.

√ 17.–24. Przepisy co do fizycznych właściwości kapłanów „bez wady", bez ułomności, bez niedomagań, bez błędów organicznych. 1; 3.

18. Wymogi te odnoszą się także do pogan, którzy chcieliby złożyć ofiarę dobrowolną lub dziękczynną w Świątyni Pańskiej.

19. Przy ofiarach z ptaków nie obowiązuje różnica rodzaju.

21. Przepisy 18–20 co do całopalnych obecnie odnoszą się do pochwalnych. Ofiara ma być wolna od jakiegokolwiek braku, bo ma wyrazić pełną nieuszczuplona wolę człowieka ofiarującego.

Rozdział ~~XXIII~~ 23.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

2. Przemów do synów Izraela i powiedz im: — Uroczystości Wiekuistego, które obwieszczać im macie jako obwieszczenia święteczne, te są uroczystości moje:

3. Sześć dni wykonywana będzie praca a w dniu siódmym sobota wszystkiego spoczniemia, zgromadzenie święteczne; żadnej pracy nie wykonywajcie; spoczynek to dla Wiekuistego (poświęcony) we wszystkich siedzibach waszych.

4. Te są uroczystości Wiekuistego jako zgromadzenia święteczne, które obwieszczać będziecie w porze ich.

5. W miesiącu pierwszym, w czternastym (dniu) miesiąca między wieczorami — Pesach Wiekuistemu (poświęcony),

6. a w piętnastym dniu miesiąca tegoż święto przaśników Wiekuistemu. Siedem dni przaśniki jadać będziecie.

7. W dniu pierwszym zgromadzenie święteczne będzie u was, żadnej pracy służebnej nie wykonywajcie.

8. I składać będziecie ogniowe Wiekuistemu siedem dni; w dniu siódmym zgromadzenie święteczne, żadnej pracy służebnej nie wykonywajcie.

a cap. 9. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

10. Przemów do synów Izraela i powiedz im: — Gdy przybędziecie do kraju, który Ja oddaję wam, i żynąć będziecie wątek jego, tedy przyniesiecie omer pierwocin wątku waszego do kapłana.

11. I przedstawi on ten omer przed Wiekuistym jako wolę waszą, dla upodobania waszego; nazajutrz po spoczynku (świątecznym) przedstawi kapłan.

12. I wykonacie w dniu przedstawienia waszego tego omeru – jagnię niezkażone
w wieku rocznym na całopalenie Wiekuistemu.

13. A śniedną do tego, dwie dziesiąte (efy) mąki przedniej, zaczynionej oliwą
na ogniową dla Wiekuistego, na woń miłą, i zalewkę do tego, wina ćwierć hin.

14. A chleba, i ziarn prażonych (ziarn) i [illegible] (świeżych), nie będziecie jedli aż
do samego dnia tegoż, aż przyniesiecie ofiarę Bogu waszemu. Ustawą to wieczystą dla
pokoleń waszych we wszystkich siedzibach waszych.

a. cap. 15. I liczyć po sobie od nazajutrz (po) uroczystości, od dnia przyniesienia
waszego omeru przedstawienia, siedm sobót pełnych być ma;
16. do nazajutrz po sobocie siódmej, po liczycie pięćdziesiąt dni i
złożycie śniedną nową dla Wiekuistego.

17. Z siedzib waszych przyniesiecie chleby przedstawienia dwa, dwie dziesiąte
(efy) przedniej mąki niech będą [illegible]; kiszone będą upieczone, jako pierwociny dla Wiekuistego.
18. I przyniesiecie do chlebach siedm owiec niezkażonych, rocznych, i bydlęcia
z bydła jednego i barany dwa; będą całopaleniem dla Wiekui-
stego i śniedną ich i zalewkami ich, jako ogniowe, woń miła,
dla Wiekuistego.

19. I przysposobicie kozła jednego na zagrzeszną i dwie owce wieku
rocznego na ofiarę pochwalną.

20. I przedstawi kapłan je wraz z chlebami pierwocin jako przed-
stawienie przed Wiekuistym wraz z dwiema owcami; poświęcone
będą Wiekuistemu dla kapłana.
21. I obwieścicie w dniu samym tym, że świąteczne będzie wam;

żadnej pracy ~~służbowej~~ służebnej nie wykonywajcie; ustawa wieczysta to we wszyst-
kich siedzibach waszych w pokoleniach waszych.

22. A gdy żynać będziecie ~~żniwo~~ wrątek ziemi waszej, tedy nie zupełnie
kończyn pola twego żynaj, a pokłosia żniwa twego nie zgarniaj;
dla biednego i dla obcego zostaw je: Jam Wiekuisty, Bóg wasz.

a cap. 23. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

24. Przemów do synów Izraela, mówiąc: – W miesiącu siódmym,
w pierwszym (dniu) miesiąca ~~niech~~ będzie u was spoczynek (uroczysty),
przypomnienie (głosu surmy) ~~uroczyste~~ ~~zwołanie~~ zgromadzenie świąteczne.

25. Żadnej pracy służebnej nie wykonywajcie i przynieście ogniowe Wiekuistemu.

a cap. 26. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

~~a cap.~~ 27. ~~Zaś~~ Lecz w dziesiątym (dniu) miesiąca siódmego tegoż – Dzień Przeba-
czenia to, ~~zwołanie~~ zgromadzenie świąteczne będzie dla was i umartwicie dusze
wasze i ~~przyniesiecie~~ ogniowe dla Wiekuistego.

28. Żadnej pracy nie wykonywajcie ~~właśnie~~ w (samym) dniu tym, gdyż Dzień
Przebaczenia to, aby przebaczyć wam wobec Wiekuistego, Boga waszego.

29. Gdyż każda osoba, która nie umartwiłaby się ~~właśnie~~ w (samym) dniu
tym, ~~odcięta~~ wytępiona będzie od ludu swego.

30. I każda osoba, ~~ja~~ która wykonałaby jakąbądź pracę właśnie
w dniu tymże, wytępię osobę tę z pośród ludu jej.

31. Żadnej pracy nie wykonywajcie; ustawa to wieczysta dla pokoleń
waszych, we wszystkich siedzibach waszych.

32. ~~Sobota sobót~~ ~~Święto uroczyste~~ to wam i umartwicie dusze wasze; w dziewiątym (dniu)
miesiąca ku wieczorowi, od wieczora do wieczora święcić będziecie ~~Sobotę~~ uroczystość waszą.

a cap. 33. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:
34. Przemów do synów Izraela ~~i powiedz~~ mówiąc: – W piętnastym dniu miesiąca siódmego tegoż: święto Szałasów sześć dni Wiekuistemu.
35. W dniu pierwszym ~~wołanie~~ zgromadzenie świąteczne; żadnej pracy służbowej nie wykonacie.
36. Siedm dni ~~zwoić~~ składać będziecie ogniową ~~dla~~ Wiekuistemu, w dniu ósmym – ~~zebra~~ zwołanie ~~zgromadzenie~~ świąteczne będzie dla was i złożycie ogniową Wiekuistemu; uroczystość ~~święto~~ ~~zaiste~~ to, żadnej pracy służebnej nie wykonacie.*
37. Te są uroczystości Wiekuistego, w których ~~zwołacie~~ ~~zwołania~~ ogłosicie zgromadzenia świąteczne, by złożyć ogniową Wiekuistemu: całopalenie i śniedną, bitą i zalewkę, codzienną, w dniu ~~swoim~~ (właściwym).
38. Oprócz ~~sobót~~ świąt Wiekuistego i oprócz darów waszych i oprócz ~~ślubnych~~ ~~darów~~ waszych i oprócz wszelkich dobrowolnych waszych, które złożycie ~~dla~~ Wiekuistemu.
39. ~~Zaś~~ Lecz w piętnastym dniu miesiąca siódmego, gdy zbierzecie plon ziemi, świętować będziecie uroczystość Wiekuistego siedem dni; w dniu pierwszym ~~spoczynek~~ święto i w dniu ósmym ~~spoczynek~~ święto.
a cap. 40. I weźmiecie sobie w dniu pierwszym owoc drzewa wspaniałego, gałązki palmowe i gałąź drzewa ~~gałęzistego~~ myrtowego i wierzby ~~rzeczne~~ z nad rzeki i radujcie się wobec Wiekuistego, Boga waszego, siedem dni.
41. I świętować będziecie je jako uroczystość dla Wiekuistego siedem dni w roku; ustawa to wieczysta dla pokoleń waszych; w miesiącu siódmym świętować je będziecie.
42. W szałasach mieszkać będziecie siedem dni; każdy rodak w Izraelu ~~~~ niech mieszka w szałasach.
43. Aby wiedziały pokolenia wasze, że w szałasach ~~~~ mieszkać ~~kazałem~~ kazałem synom Izraela, gdy wyprowadziłem ich z kraju Micraim: Jam Wiekuisty, Bóg wasz!
44. I ~~wy~~powiedział Mojżesz o uroczystościach Wiekuistego ~~do synów~~ synom dzieciom Izraela.

F i co do pełnienia służby kapłanów w Świątyni. Wymienione uroczystości łączą się ściśle z zajęciem rolniczem mieszkańców kraju

P Sobota przypomina 1) stworzenie świata I. M. 2; 1. 2) staranie o żywność na pustyni II. M. 16; 22 i nast. 3) sobotę wśród przykazań jako podstawę życia religijnego. II. M. 20, 8. 4) jako zasadę życia humanitarnego i społecznego, 5) znaczenie soboty w stosunku do Świątyni II. M. 31; 13. i nast. 35; 2. i nast. 6) w znaczeniu wychowawczem III. M. 19; 3.

Mentik 7) w stosunku do pogańskich obrzędków 19; 30. ~~Hinduk.~~

V Liczba 7 × 7 ~~znaczy~~ ma przypomnieć okres zupełnego wyzwolenia narodu w znaczeniu moralnem i religijnem, zaco wyrażamy B. wdzięczność.

V Przedstawienie we formie pokołyszenia na wszystkie strony świata ma wyrazić prośbę i życzenie uchronienia od szkodliwych wiatrów i opadów dla zasiewów i plonów.

L Ofiara „ogółu" wskazuje, że ma być złożona nietylko przez zamożnych posiadaczy, ~~ale~~ także w imię niezamożnych, biednych i nędzarzy.
Także bezrolny i obcy są współwłaścicielami plonów, więc z obowiązku należy pozostawić dla nich udział w darach B.

Rozdz. 23. obejmuje dokładne określenie, kiedy należy obchodzić wszystkie święta, które należy obwołać po całym kraju, aby wszyscy zgromadzili się na dane święto, oznaczone według nowiu księżyca.
Sobota, Pesach i Dzień Odpuszczenia już poprzednio były dokładnie omówione a obecnie następuje szczegółowe objaśnienie święta Tygodni i Szałasów.
מקרא קדש = ~~zwołanie~~, lub obwieszczenie świąteczne, ogłoszone po kraju,
מועדים = święta ustalone według obrotu księżyca. Raszi, Mendels. i t.d.
I. 1; 14 i 2; 3. II. 12; 15 i 16, 16; 23, 20; 8, 23; 14, 31; 15, 34; 18. III. 16; 29. V. 16. Ps. 104. 19.
Uzupełniają one przepisy co do znaczenia i przeznaczenia świąt.
3. Sobota zajmuje pierwsze miejsce, jako święto, bezwzględny spoczynek, stale następuje po 6 dniach powszednich pracy. P.
4. Z powodu braku stałego kalendarza musiały być ogłaszane. (II. M. 12; 2.
5. Pesach jako święto na pamiątkę ominięcia domów Izraelitów w czasie śmierci pierworodnych w Egipcie ze względu na historyczne znaczenie zajmuje drugie miejsce. II. M. 12; 2. 3. – 11. 14. 27. i 28.
6. Jak II. M. 5; 1. 12; 8. 15. 18. 39. II. M. 12; 16. IV. M. 28 i 29;
7. 8. ~~Sposób obchodzenia~~ Praca służebna t. j. ciężka, codzienna, przymusowa.
8. Ofiary podane IV. M. 28 i 29. Zmiany światła i ciemności księżyca są symbolem opromieniania nas łaską światłości B. Hirsch.
10. W święto Pesach składano jako ofiary dziękczynne z okazji rozpoczęcia żniwa, zbierając jęczmień, który najwcześniej dojrzewa w Palestynie.
11. Sobotą tu nazwany pierwszy dzień święta Pesach. V. 16; 9.
12. Ofiara błagalna dla uproszenia błogosławieństwa na czas żniw.
13. W czasie żniwa składano większe ofiary, niż zwykle.
14. Przed złożeniem ofiar nie należało spożywać z nowych plonów. Pierwociny należało ofiarować Bogu, jako dawcy wszelkich dóbr doczesnych.
F II. M. 34; 22
15. Święto Tygodni חג השבעות V. M. 16; 9 i 10, także świętem Żniwa, חג הקציר II. M. 23; 16 i świętem Pierwocin יום הבכורים IV. M. 28; 26 zwane, obchodzono jako uroczystość dziękczynną przy końcu 7 tygodni trwającego pierwszego żniwa.
16. P. Ofiarę nową" t. zn. z nowej pszenicy. II. M. 34; 22. P. Dnia 50. V
17. „Z siedzib waszych" t. zn. palestyńskich, jako ofiara dziękczynna za chleb codzienny, który spożywa się kiszony. IV. M. 15; 2. 28; i 29.
18. Oprócz ofiar świątecznych. IV. 28; 27. Liczba 7 znowu przypominająca okres stworzenia świata jako zupełność całość.
20. Jako ofiara ogółu należą w całości do kapłanów. V
Przestroga, aby nie przeniesiono tej uroczystości na wcześniej lub później.
21. W późniejszych czasach zwane świętem Nadania Zakonu II. (M. 19 i 20. które piętnuje naszą godność jako odbiorcy najwyższego dobra moralnego.
22. Jak 19; 9. i 10. Pierwociny należy ofiarować Bogu a ostatki plonów biednym. t.
24. xx Znaczenie dmienia w surmy według Saadji patrz: S. Spitzer „Zdrój życia" Cz. I. także II. M. 28; 12. 12; 2. IV. M. 10; 10.
25. Przepisana ofiara IV. M. 29; 2 i nast. (nie tylko służebna xxx)
27. ++ „Wszakże" w dniu tym jest wszelka praca wogóle zakazana. W.
xx „Dzień surmy" ++ Dzień Przebaczenia.

P Święto Szałasów ma przypomnieć całą drogę Izraela od (chwili) wyzwolenia przez morze i pustynię przez 40 lat, aż do kraju Kanaan, kiedy wystawiony był na rozliczne trudy i niedole, ale pod opieką B., aby poznał cuda i niewyczerpane dobrodziejstwa opatrzności Stwórcy.

święta natomiast wolno n.p. przyrządzać i gotować potrawy. II. M. 12; 15 i 16,
III. M. rozdz. 16. IV. M. 1; 49 i 29; 7
34. Święto Szałasów lub namiotów, zwane także חג האסיף świętem zbioru,
gdyż przypada po zbiorach wszystkich płodów polnych z całego roku.
II. M. 23; 15 i 34; 22. (סכה) Szałas posiada ściany z kości, desek lub belek,
a pokryty jest liśćmi, a (אהל) namiot lub szałas jest pokryty płótnem lub
skórą, albo cały z płótna lub ze skóry. Nech. 8; 16.
Święto Szałasów ma więc podwójne znaczenie: 1) jako przypomnienie po-
bytu Izraelitów na pustyni po wyjściu z Egiptu, 2) jako święto zbioru,
czyli dożynek. V. M. 16; 13.
Jak Święto Tygodni przypa w 7 tygodni po pierwszym dniu Pesach,
tak święto Szałasów przypada 7 miesięcy po Pesach.
36. Wyraz עצרת tłumaczy Ibn Ezra i inni „wstrzymanie się od pracy", opie-
rając się na IV. M. 29; 35 i V. M. 16; 8 albo ściśle świętowanie lub odpoczywanie.
Joel 1; 14, II. Król. 10; 20, Am. 5; 21, Jez. 1; 13, Jer. 9; 1, II Kron. 7; 9, Nech. 8; 18.
Dzień ten stanowi więc osobne święto.
38. Jeżeli święto przypadało na sobotę, to oprócz ofiar świątecznych
składano także zwykłe ofiary sobotnie. IV. 28; 11 i 29.
39. „Zaś" lub „wszakże" jest przeciwstawieniem świętowania Szałasów
w „nastroju radosnym", gdy poprzednie dwa święta N. Roku i Dn. Odpuszczenia
obchodzono w nastroju poważnym. Ibn Ezra i Rasbam.
40. Owoc ~~drzewa~~ wspaniałego wytłumacza Talmud jako אתרוג zwany rajskiem jabłkiem,
~~gałązki~~ palmowe, t.j. לולב, gałązki drzewa gęstolistnego t.j. הדסים mirt,
wierzba wierzbna ערבי נחל Miszna Sukka 3, 4. Nech. 8; 15.
Symboliczne znaczenie tych 4 gatunków roślin patrz: S. Spitzer „Zdrój życia" Cz. I.
~~Cz. II.~~
Według Majmonidesa stanowią te 4 rośliny symbol radości, wybrane w Ziemi
Świętej, ponieważ są one najwonniejsze i najpiękniejsze i znajdują się w ca-
łym kraju a przytem przez całe święto utrzymują się zielono i świeżo. (More Neb. 3; 43.
Talmud podaje, że na święto Szałasów przypadła „niezrównana
radość" (czerpania wody przy towarzyszeniu muzyki) w złotym dzbanie
ze zdroju Szyloach, którą wraz z winem wylano w 2 miednicach
na ołtarz ofiarny. Odbyła się też wielka iluminacja na dworcu
Świątyni, gdzie przy świetle pochodni mężowie produkowali się w śpie-
wach i pląsach. Sukka 4; 9 i nast. 5; 1 i nast.
P Święta uroczyste są wzniosłemi wyżynami życia, na których spoglądamy
w głębie naszych codziennych zajęć, zabaw, trosk i grzechów, naprzód wstecz
i w górę z wdzięcznością, radością i ufnością (Pesach, Szewuot, Sukot) a w po-
kornej kontemplacji i w skrusze (N. Rok i Dzień Pojedn.) wznosimy ducha naszego
do Boga, i powinniśmy siebie i dzieci nasze skierować w nabożności i pocześnie
ku wyżynom przeznaczenia i uświęcenia życia naszego. Hertz

Rozdział ~~XXIV~~ 24.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

2. Przykaż synom Izraela, aby przynosili sobie oliwę z oliwek, (wyciśniętej) ~~jasnej~~, wytłoczonej, dla oświetlenia, dla (zapalania) ~~podnoszenia~~ podtrzymania światła (wieczystego) ~~ustawicznego~~.

3. Zewnątrz kotary (arki) świadectwa w namiocie (zgromadzenia) ~~stanu~~ przyrządzi je Aron od wieczora do rana przed Wiekuistym (wieczyście) ~~ustawicznie~~; ustawa to wieczysta dla pokoleń waszych.

4. Na świeczniku czystym przyrządzi lampy przed Wiekuistym (wieczyście) ~~ustawicznie~~.

a cap. 5. I weźmiesz mąki przedniej i upieczesz z niej dwanaście (kołaczy) ~~bułek~~, dwie dziesiąte (efy) będzie na kołacz jeden.

6. I (ułożysz) ~~Nawnętrzni~~ je w dwa (stosy) rzędy, sześć w (stosie) rzędzie na stole czystym przed Wiekuistym.

7. I dasz na (stos) rząd (Każdy) ~~Każdy~~ kadzidło (jasne) ~~czyste~~, a będzie to do chleba jako przypomnienie, ogniowa dla Wiekuistego.

8. W dniu soboty, do dnia soboty (następnej, przy) ~~każdej~~, przyrządzi je wobec ~~na~~ ~~przed~~ Wiekuistego zawsze; od synów Izraela jako przymierze wieczne.

9. I będzie dla Arona i dla synów jego i spożyją je na miejscu uświęconem, gdyż uświęconą świętością to dla niego z ogniowych Wiekuistego, jako ustawa wieczysta.

a cap. 10. I wyszedł syn niewiasty izraelskiej, a (ten) był synem (męża) ~~...~~ (Micrejczyka), ~~...~~ (między) ~~wśród~~ synów Izraela i swarzyli się w obozie syn tej Izraelitki i mąż izraelski.

11. I (zbezcześcił) ~~Bluźnił~~ syn tej niewiasty izraelskiej Imię ~~...~~ (Boga) ~~bluźnił~~ i klął; tedy przywiedli go przed Mojżesza. A imię matki jego Szulamit, córka Dibri'ego, z pokolenia Dan.

12. (Więc) ~~Tedy~~ ~~I~~ (osadzili) ~~umieścili~~ go (w więzieniu) ~~pod strażą~~, do rozstrzygnięcia im według (~~rozkazu~~) orzeczenia Wiekuistego.

13. (Tedy) ~~I~~ przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

14. – Wyprowadź bluźniercę poza obóz i niech ~~po~~łożą wszyscy, którzy sły-
szeli, ręce swe na głowę jego i ukamienuje go cała ~~zbór~~ gmina.

15. A do ~~dzieci~~ ~~synów~~ synów Izraela przemów, ~~mówiąc~~ rzekąc: – Każdy człowiek, gdy ~~bluźni~~ złorzeczy
Bogu swemu, tedy poniesie grzech swój.

16. A ~~bezczeszczący~~ ~~złorzeczący~~ bluźniący ~~imię~~ imieniu Wiekuistego, ma być na śmierć zabity, u-
kamieniować ukamienuje go cała ~~zbór~~ gmina, obcy jak rodak, jeśli ~~złorzeczy~~ bluźni
imieniu, (B.) ~~zawsze~~ uśmiercony będzie.

a cap. 17. A człowiek, ~~który~~ gdyby zabił jakąkolwiek istotę ludzką, uśmiercony będzie.

18. A zabijający stworzenie bydlęce, zapłaci istotę za istotę.

19. A człowiek, ~~który~~ gdyby zadał kalectwo bliźniemu swemu, jak
on ~~popełnił~~ uczynił, tak uczyni się jemu.

20. Złamanie – za złamanie, oko – za oko, ząb – za ząb; jak on
zadał kalectwo człowiekowi, tak jemu niech będzie zadane.

a cap. 21. Więc kto zabije bydlę, zapłaci za nie; a kto zabije człowieka,
uśmiercony zostanie.

22. Prawo jednakie ma być ~~u~~ wasze, jak obcy, tak rodak będzie ~~ma być~~
(sądzony); ~~gdyż~~ bo Ja ~~m~~ Wiekuisty, ~~jestem~~ Bóg wasz!

23. I wypowiedział to Mojżesz do synów Izraela, tedy wyprowadzili
bluźniercę po za obóz i ~~uśmiercili~~ ~~zabili~~ ~~ukamienowali~~ zabili go kamieniami, a synowie
Izraela uczynili, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

przedewszystkiem pielęgnowane wśród ludu, a to nieustannie, jako naj-
cenniejszy dar B.

Rozdz. 24. 2. Przepis powtórzony z II. 27; 20 i 21, aby nieustannie był wykonany. „Ustawicznego" t. zn. codziennie, regularnie, bez przerwy. Dla podtrzymania światła wystarczającego przez całą noc. „Światło" Izraela i dbałość o nie zajmuje pierwsze miejsce w Świątyni i ma być =

3. W przenajświętszem miejscu poza Kotarą światło nie było potrzebne.

4. Świecznik „czysty" t. zw. szczerozłoty. II. 25; 39. Nauka wiary ma być także czysta bez ubocznych celów.

5. Chleby wystawne, czyli kładzione, II. 25; 30. wystawione przed obliczem Wiekuistego, jako symbol wdzięczności za użyczony ludowi chleb powszedni a zarazem błagania, aby go Bóg nadal nie odmawiał. II. 25; 29, 35; 13, 39; 36, 40; 23 (IV. 4; 7 chleb wieczysty) I. Kron. 9; 32, I. Sam. 21; 5.

6. Liczba 12 stosownie do liczby pokoleń. II. 28. 10. Jest to także symbol jedności i łączności całego ludu w służbie i wyraz wdzięczności całego ludu.

7. Kadzidło znajdowało się w 2 złotych czarach a po usunięciu chlebów co sobotę palono kadzidło z poprzedniego tygodnia. II. 25; 30. Kadzidło jest wyrazem dążenia do uzyskania upodobania i łaski B.

8. W sobotę jako w dniu, ustanowionym na znak przymierza Boga z ludem izraelskim. W sobotę, gdy lud wstrzymuje się od pracy, składa Bogu swój chleb jako symbol dobytku i kadzidło, jako symbol dostatku, które zawdzięcza tylko B.

9. Każda ofiara, sporządzona ze zboża, nazywała się מנחה Spożyje, na dziedzińcu Świątyni.

10. Tradycja podaje, że to był syn dozorcy egipskiego, którego Mojżesz zabił, i że po śmierci ojca przyłączył się wraz z matką do ludu izraelskiego. Jako nawpół obcy lekceważył niektóre przepisy a nawet szydził z niektórych, n. p. z chlebów.

11. Aby uniknąć zestawienia imienia Boga z bezczeszczeniem i bluźnierstwem, wspomniane jest tylko „Imię", przez które należy domyślać się „Boga". Przyprowadzili go do Mojżesza, gdyż starsi ludu nie mogli rozstrzygnąć, jak należy z nim postąpić. V. 28; 58.

14. Miejsce sądzenia znajdowało się poza obozem. Świadkowie, kładąc ręce swoje na głowę skazanego, stwierdzali zgodność swoich słów, biorąc na siebie odpowiedzialność za śmierć jego. V. 17, 7.

15. Kto bluźni Bogu z אלהיו a nie 'ה' ponosi grzech wobec Boga, gdyż aniołowie i sędziowie też nazywani są אלהים i nie wiadomo, komu bluźnili. Ibn Ezra. II. 22;

16. Jak II. 12; 49 IV. 23; 8. i 25.

17. Ponieważ opiewa: „Kto zabije istotę ludzką" II. 21; 12, czyli człowieka 23.-25., więc tu wyraźnie powiedziane, że niema różnicy ani co do płci, ani co przynależności t. j. czy to kobieta, czy dziecko, wolny, czy niewolnik, rodak, czy obcy, a więc „jakąkolwiek istotę ludzką". zd. 17-22.

18. Takie same bydlę, albo wartość za nie, aby wynagrodzić szkodę bez krzywdy.

19. Powtórzenie II. 21; 23 i 24.

21. Chociażby nie odrazu uśmiercił, ale spowodował kalectwo lub chorobę, które sprowadziłyby przedwczesną śmierć, ulega karze. Jest to zasadnicze pojęcie prawa i słuszności, równości wobec prawa

22. Który nie zna różnicy między obcym a rodakiem. Ibn Ezra. i sprawiedliwości.

XXXII — בהר — כ״ה Rozdział ~~XXV~~ 25. Roz. 25. Rok sobotni i jubileuszowy. 121. Humanitarne postępowanie wobec biednych i służby. 105

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza na górze Synaj, rzekłszy:
2. Przemów do synów Izraela i powiedz im: — Gdy przybędziecie do kraju, który ja oddaję wam, tedy świętować ma ziemia sobotę dla Wiekuistego.
3. Sześć lat obsiewaj ziemię twoją i sześć lat obcinaj winnicę twą i zbieraj plon jej,
4. a w roku siódmym wypoczynek ~~świąteczny~~ niech będzie dla ziemi, sobota zaś dla Wiekuistego; pola twego nie obsiewaj i winnicy twej nie obcinaj;
5. Samorostu żniwa twego nie zżynaj a gron nieobciętej winnicy (ogrodu) nie zbieraj; rokiem wypoczynku niechaj będzie dla ziemi.
6. A będzie wypoczynek ziemi wam na pożywienie, dla ciebie i dla sługi twego i dla służebnicy twej i dla najemnika twego i dla osiedleńca twego, przebywających u ciebie,
7. a dla bydła twego i dla zwierzyny, które w kraju twoim, niech będzie cały plon jego do jedzenia.
8. I policzysz sobie siedem sobotnich lat, siedem lat siedem razy, i będą ci czas siedmiu sobotnich lat: czterdzieści dziewięć (49) lat. a cap.
9. Wtedy rozejdzie się surmy odgłos w miesiącu siódmym, w dziesiątym (dniu) miesiąca, w Dniu Odpuszczenia, niechaj rozejdzie się odgłos po całym kraju waszym.
10. I święcić będziecie rok pięćdziesiąty i obwołacie wolność w kraju dla wszystkich mieszkańców jego; jubileuszem będzie on dla was.
I wrócicie każdy do posiadłości swej i każdy do rodziny swej wróci.
11. Jubileuszem (niech będzie) rok pięćdziesiąty wam. Nie zasiejecie i nie zbierzecie samorostu jego, i nie zbierajcie nieobciętych winogradu jego.

12. Gdyż jubileuszem jest, uświęcony będzie wam; z pola wprost spożywać możecie plon jego.

13. W roku jubileuszowym tym wrócicie każdy do posiadłości swej.

a cap. 14. A jeśli sprzedacie jakiś przedmiot bliźniemu swemu, lub jeżeli kupicie od bliźniego swego, nie krzywdźcie brata swego.

15. Według liczby lat po jubileuszu kupisz od bliźniego swego; według liczby lat plonu sprzeda tobie.

16. W miarę ilości lat zwiększysz cenę kupna jego i w miarę zmniejszenia lat umniejszysz cenę kupna jego, gdyż ilość plonów on sprzedaje tobie.

17. I niech nie krzywdzi człowiek bliźniego swego, a bój się Boga twego, gdyż Jam Wiekuisty, Bóg wasz.

18. A wypełniajcie ustawy moje i prawa moje przestrzegajcie i wykonujcie je a zamieszkacie w kraju bezpiecznie.

a cap. 19. I wyda ziemia owoc swój i spożywać będziecie do syta i zamieszkacie bezpiecznie na niej.

20. A jeśli zagadniecie: – Cóż jeść będziemy w roku siódmym, że nie zasiejemy i nie zbierzemy plonów naszych?

21. Tedy przekażę błogosławieństwo moje wam w roku szóstym, a wyda plon na trzy lata.

22. A gdy zasiejecie w roku ósmym, będziecie spożywać z plonu dawnego (zeszłorocznego) do roku dziewiątego, aż przyjdzie plon jego, jeść będziecie dawne.

23. A ziemia nie będzie sprzedawana na zawsze, gdyż moją jest ziemia a obcymi i osiedleńcami jesteście u mnie.

24. I w całej kraju posiadłości waszej prawo wykupu dacie ziemi.

a zap. 25. Jeśli zubożeje brat twój i sprzeda z posiadłości swej, tedy niech przyjdzie wykupiciel (najbliższy) i wykupi co sprzedał brat jego.

26. A człowiek, któryby nie miał wykupiciela, ale jeśli osiągnie ręka jego własna i osiągnie (dość) dla wykupu swego;

27. tedy niech odliczy lata od sprzedaży swej i zwróci pozostałość człowiekowi, któremu sprzedał, i wróci do posiadłości swej.

28. A jeśli nie osiągnie ręka jego dość, aby zwrócić mu: to zostanie sprzeda jego w ręce kupującego je do roku jubileuszowego, i wyjdzie w roku jubile, u wróci do posiadłości swej.

a zap. 29. A człowiek, jeśli sprzeda dom mieszkalny w mieście obmurowanem, to trwa prawo wykupu jego, aż przejdzie rok od sprzedaży jego; (upłynie) do roku trwa prawo wykupu jego.

30. A jeśli nie będzie wykupiony do wypełnienia roku całego, tedy zostanie dom, który w mieście, które ma mur (okalający) na zawsze dla kupującego go dla potomków jego, nie wyjdzie (z posiadania) w jubileuszu.

a zap. 31. A domy po wsiach, które nie mają murów dokoła, pola kraju uważane będą; wykup przysługuje im, i w jubileuszu wyjdą (wolności) na

32. A miasta Lewitów, domy miast posiadłości ich, prawem wykupu wieczne będą dla lewitów.

33. A któryby odkupił z pomiędzy lewitów, to wyjdzie sprzedany dom lub miasto posiadłości jego w jubileuszu, gdyż domy miast lewitów to posiadłość ich pośród synów Izraela.

34. I pole ~~wygonu~~ obwodu miast ich nie będzie sprzedawane, ~~gdyż~~ bo posiadłością wieczną ~~jest~~ ono im.

a cap. 35. A jeśli zubożeje brat twój i zachwieje się dłoń jego przy tobie, ~~tedy~~ wesprzyj go, czy obcy, czy ~~zamieszkały~~ osiedleniec, niech żyje ~~z tobą~~ przy tobie.

36. Nie bierz od niego lichwy, ani ~~nadwyżki~~ przyrostu, a bój się Boga twego i niech żyje brat twój ~~z tobą~~ przy tobie.

37. Pieniędzy ~~srebra twego~~ twoich nie dawaj mu na lichwę, ~~albo~~ ani na przy- ~~rost~~ mnożenie nie dawaj żywności twej.

38. Jam Wiekuisty, Bóg wasz, który wyprowadziłem was z kraju Micraim, aby oddać wam ~~ziemię~~ kraj Kanaan, aby być wam Bogiem.

a cap. 39. A jeśli zubożałby brat twój przy tobie i zaprzedał się tobie, nie ~~zmuszaj~~ obarczaj go służbą niewolniczą.

40. Jako najemnik, jako ~~przysiedleniec~~ ~~zamieszkały~~ osiedleniec niech będzie przy tobie; do roku jubileuszowego niech służy u ciebie;

41. A potem ~~wyjdzie~~ odejdzie od ciebie on i ~~synowie~~ dzieci jego z nim i wróci do rodziny swej i do posiadłości ojców jego powróci.

42. ~~Albowiem~~ Gdyż sługami Moimi są oni, których wyprowadziłem z kraju Micraim; nie będą sprzedawani, jak sprzedaje się niewolnika.

43. Nie gnęb go w srogości a bój się Boga twego.

a cap. 44. A niewolnik twój i służebnica twoja, których mieć będziesz ~~mogą być twoi~~, z narodów, które ~~są wkoło~~ otaczają was, od nich kupować możecie niewolnika lub służebnicę.

45. A także ze synów ~~zamieszkałych~~ osiedleńców, ~~obcych~~ mieszkających przy was, kupować możecie i z rodów ich, które przy was, które zrodzili w kraju waszym, i mogą być wam własnością.

46. I w posiadanie oddać ~~przekazać~~ (ich) możecie) dzieciom ~~synom~~ waszym po was ~~na~~ dziedziczn~~ej~~ego 105.
posiadłości, na zawsze możecie nimi ~~wam~~ posługiwać się; ale w braci~~ą~~ waszej, dzieci ~~synów~~
Izraela, człowiek brata swego niech nie gnębi go w srogości. 109
a cap. 47. A gdy ~~jeśli~~ wzmoże się ręka obcego lub osiedleńca ~~osiad samoistnego~~ przy tobie,
a zubożeje brat twój przy nim i zaprzeda się obcemu, osiedleńcowi ~~samoistnemu~~
przy tobie, lub potomkowi rodziny obcego.
48. Po zaprzedaniu się wykup przysługuje mu, jeden z braci jego wykupi go,
49. Czy stryj jego, czy syn stryja jego wykupi go, lub z krewnych, z rodziny
jego, wykupi go, lub jeśli sięgnie ręka jego, sam wykupi się.
50. I policzy z kupującym swoim od roku zaprzedania się go jemu do roku
jubileuszowego, a niech będzie pieniądz kupna jego według liczby
lat, jakby dni najemnika przebył u niego.
51. Gdyby jeszcze dużo lat było, w stosunku do nich niech zwróci okup swój z pie-
niędzy zakupu jego.
52. A gdyby mało pozostawało z lat do roku jubileuszowego, tedy niech
policzy mu, w stosunku do lat swoich (mających odsłużyć) ~~jego~~ zwróci okup swój.
53. Jak najemnik z roku na rok, niech będzie u niego; niech
nie gnębi go w srogości w oczach twoich.
54. A gdyby nie był wykupiony w ten sposób, tedy odejdzie w roku
jubileuszowym on i dzieci ~~synowie~~ jego z nim.
55. Gdyż moimi są dzieci ~~synowie~~ Izraela jako sługi, sługami moimi
są oni, których wyprowadziłem z krainy Micraim, Jam Wiekuisty, Bóg
wasz.

tyckże pochodzą wprost od B.

F8. Rok jubileuszu stwierdza doniosłą zasadę, że lud izraela ma uznać B. jako wyłącznego właściciela i pana wszelkiego plonu na roli i na polu, w sadach i ogrodach, w winnicach i na pastwiskach. Hirsch.

Rozdz. 25. 1. „U góry" t.zn. u stóp góry, jak 7; 38. Dodatek ten ma z naszej
Kiemy stwierdzić, że także przykazy co do ziemi t.j. gruntów, domów, dóbr i właściciel.
2. Jak odpoczynek sobotni co 7 dni wyraża uznanie Boga jako Stwórcę świata, tak co 7 lat i okres 7 razy 7 lat ma przypomnieć Izraelitom, że jedynym władcą i panem ziemi jest jedyny Stwórca, Wiekuisty. Wyrażenie „לה'" znaczy więc dla czci Wiekuistego.

Przepisy te odnoszą się do czasu gdy Izr. otrzymają z woli B. kraj Kan. w posiadanie.
3. Jak B II. 23; 10. Przepis ten odnosi się do wszelkich czynności i zabiegów uprawy ziemi
4. Ziemia po 6 latach rodzenia wyczerpana ma nabrać świeżych sił.
5. Ziarno, z kłosów zeszłorocznych pozostałe, wydaje plon, niezasiany przez właściciela. נזיר = nieobcięte, jak włosy nazarejczyka. II. 23; 11, IV. 6; 5, Jez. 37; 30. W roku sobotnim ustaje prawo właściciela do plonów polnych.
6. Samorośl (w siódmym roku) jest wspólną własnością posiadacza i wszystkich ludzi (stan i) zarówno bez względu na przynależność wyznaniową lub rodową. II. 23; 11. Dozwolone są płody tylko spożywanie we formie pokarmu, napoju lub do ofiar.
7. Nawet co do zwierząt domowych i polnych nie należy czynić różnicy.
8. 9. ~~Jak~~ II. 36; 6, Ezr. 1; 1 i 10; 7 Najwyższy trybunał miał obowiązek obwieścić nadejście roku jubileuszowego.
10. Rok jubileuszowy rozpoczyna się z Dniem Odpuszczenia a głównym celem jego jest możliwe wyrównanie mienia i wyswobodzenie wszystkich mieszkańców ze służbowej zależności. Ziemia była własnością Boga a Izraelici byli tylko dożywotnie obdzieleni posiadłością, dlatego nie wolno im było ani dokupować, ani sprzedawać gruntu na wieczne czasy. Najpóźniej co 50 lat własność wracała do pierwotnej rodziny we właściwym wymiarze. W ten sposób kwestja agrarna była uregulowana i nie dała powodu do wyzysku ani do walki klasowej. Nazwa jubileusz pochodzi od nazwy rogu barana, za pośrednictwem którego ogłaszano przypadające uroczystości święta. II. 19; 13; 16, ~~III 21~~ Joz. 6; 5 III. 27; 18, IV. 36; 4 V. 15; 4, Rut 3. f Jer. 32; 7, Ez. 7; 12, 46; 16-18. f Jez. 61; 1.
11. Obchodzono więc dwa po sobie następujące lata wolności t.j. rok 49. jako rok sobotni i rok 50. jako jubileuszowy.
F 12. O ile kto wyczerpał swoje zapasy, to mógł zbierać plony ze swego odłogiem leżącego pola na zaspokojenie potrzeb, ale zapasów na przyszłość nie mógł czynić.
13. Posiadłość dziedziczna nie ulega ani sprzedaży ani kupnu.
14. ~~Jak~~ I. 41; 43, II. 8; 11, V. 14; 21. Wszyscy ludzie są równi wobec Boga, jak bracia.
15. Ponieważ tylko plon mógł być sprzedany a nie grunt, który w roku jubileuszowym wracał do pierwotnej rodziny, więc wartość plonu obliczyć należało w stosunku do liczby lat od minionego jubileuszu do następnego jubileuszu, aby ani kupujący, ani sprzedający nie był pokrzywdzony.
F Każdy dłuższy okres czasu w naszej pracy zawodowej, życiu jak lub w pożyciu rodzinnem, powinniśmy święcić uroczyście z wdzięcznością i radośnie spoglądając w przeszłość a z ufnością w przyszłość i w podniosłej myśli ślubując święte

postanowienia na dalszą drogę życia. [illegible]

P 20-22. Przypomina to sobotę w czasie pobytu na pustyni, kiedy w szóstym dniu tygodnia manna była tak obfita, że można było zbierać na 6-ty i 7-my dzień tygodnia, aby w sobotę nie potrzeba było zbierać.

17. Krzywdząc bliźniego swego, pamiętaj, że Bogu są jawne nietylko nasze czyny, ale także nasze myśli i zamiary. Jeżeli więc wobec bliźnich możesz je zataić, to nie wobec Boga, który żadnej krzywdy bliźniego nie przepuści bezkarnie. Dlatego wystrzegaj się, abyś nie skrzywdził kogokolwiek złym czynem na wadze lub na mierze, przy kupnie lub sprzedaży, przy zapłacie lub złą radą, lub zamianie, i t. przy wynagrodzeniu lub przyrzeczeniu.

P 21. „Na trzy lata" t. j. na rok sobotni (siódmy), na jubileuszowy (ósmy) i „po jubileuszu następujący (dziewiąty) rok aż do pierwszego zbioru.

23. Jest to uzupełnienie ad. 16. F

24. Prawo odkupu własności gruntowej dozwolone jest każdego czasu a nie musi się czekać na bezpłatny zwrot w roku jubileuszowym.

25. Sprzedaż (do roku jubileuszowego) jest dozwolona tylko w razie konieczności i to tylko częściowo „z posiadłości" a nie całą posiadłość. Najbliższy krewny z pokolenia ma pierwszeństwo wykupu, potem następują dalsi krewni.

F Człowiek w ciałocie jest tylko „obcym i przybyszem", gdyż tylko krótkotrwały jest żywot jego na ziemi i wraca do wieczności. Przypomina nam to czas, który szybko przemija, ubytek sił naszych, znikanie jednego pokolenia za drugiem. Dlatego serce nasze nie powinno zbytnio przywiązywać się do dóbr ziemskich, ale bez zbytecznych trosk materjalnych spoglądać w szczęśliwość wieczną. I. Kron. 29; 15. Ps. 39; 13 i 119; 19. Hertz ~~heimer~~.

26. i 27. (Niekoniecznie musi czekać, aż który z najbliższych krewnych lub aż nadejdzie rok jubileuszowy wykupi sprzedany grunt i zwróci go właścicielowi, ale jeżeli sam właściciel po upływie jakiegoś czasu uzyska środki po temu, „sięga ręka jego własna i osiągnie", to przed terminem wykupu może odpłacić nabywcy w stosunku do złożonej kwoty i do upłyniętego czasu.

28. I wyjdzie „na pole, aby je objąć z powrotem w posiadanie a nie czekając ani dnia dłużej.

29. i 30. (Dom mieszkalny jako dzieło ludzkie, może być sprzedany na zawsze, o ile znajduje się w mieście i nie jest związany z gruntem rodzinnym, a prawo wykupu trwa tylko do upływu roku od sprzedaży, ale tylko dla pierwszego właściciela.

31. Na wsi dom jest nierozłączną przynależnością do gruntu, więc niesprzedalny na zawsze. II. Sam. 4; 2.

F 34. Obszar ziemi około miast na 2000 łokci w każdym kierunku. Instytucja roku jubileuszowego miała znaczenie odrestaurowania i regenerowania życia socjalnego i politycznego narodu, wpajała w cały lud przekonanie o wszechwładzy B. nad krajem i ludźmi, oraz w konsekwencji żądała sumienności i poszanowania prawa wobec bliźnich, jakoteż uszanowania dobra i słuszności bliźniego w mowach i czynach. Hirsch.

V Dochód dla wierzyciela od pożyczki może być tylko cząstką zarobku, która przypada dłużnikowi z pożyczonego kapitału, ale nie może go obciążyć.

F 37. Pożyczanie żywności lub innych przedmiotów w celu odebrania z nadwyżką, t. j. celem przyrostu, naddatku, ilości danych jednostek na wadze lub miarze jest również rodzajem lichwy.

P Obowiązkiem waszym jest więc, abyście zachowali i wykonywali ściśle wszystkie nakazy Pana, władcy, żywiciela i dawcy wszelkich dóbr doczesnych.

F Odtąd rozpoczynają się ustawy ochronne dla ubogich, którzy z powodu choroby, kalectwa, ubytku sił i t. p. lub przez nieszczęścia popadli w biedę przez katastrofy żywiołowe, n. p. przez ciężkie posuchy, pożaru, szarańczy i t. p.

L Obowiązkiem pracodawcy jest żywienie żony i dzieci przez czas służby najemnika.

L Nie może też być wystawiony na sprzedaż publiczną.

ΓΓ Tak więc stosunki społeczne i socjalne uregulowane zostały, aby się nie mnożyło ubóstwo i nędza, a aby co pewien okres czasu wróciły normalne warunki i względne wyrównanie stosunków materjalnych.

32 i 33. Domy lewitów w ich 48 miastach dziedzicznych IV. 35; 1-8 są nieodprzedawalne na zawsze, choćby inny z rodu lewitów go kupił, ale wraca do pierwotnej rodziny w roku jubileuszowym. „To posiadłość ich" t. zn. lewici nie posiadali obszernych gruntów tylko domy w miastach i małe kawałki pola jako wygony dla wypasania bydła, więc nie należało pozbawić ich lub uszczuplić ich pierwotnej własności. Raszi.

F 34. „obcego czy osiedlońca"

35. Obowiązkiem każdego najbliższego krewnego „przy tobie" jest, aby odrazu wesprzeć ubożejącego a nie czekać, aż zupełnie zbiednieje.

36. Nietylko lichwa w znaczeniu prawnem, ale wszelka nadmierna nadwyżka w jakiejkolwiek formie pobrana jawnie, czy podstępnie przez obejście przepisów, wprost, czy za pośrednictwem innej osoby, ma być wzbroniona, więc należy pamiętać o najwyższej sprawiedliwości. Talm. B. Mec. 62, Przyp. S. 28; 8, Ezech. 18; 8, II. 28; 24, V. 23; 20, Ps. 15; 5 i 22; 12.

F 38. Skoro sami byliście obcymi, powinniście wiedzieć, jak należy postępować wobec cudzoziemców, aby ich nie gnębić. Ibn Ezra. P

39 i 40 F. Sprzedaje tylko siłę roboczą a nie swoją osobę, więc należy go traktować jak najemnika. II. 21; 2 i 6. (ściśle i nie należy ubliżać mu z tego powodu. Raszi.)

41. Po wyzwoleniu wraca wraz z rodziną do wszelkich praw i swobód obywatela.

42. Izraelita nie może sam siebie sprzedawać w niewolę, ani nikt nie ma prawa sprzedać go, II. 21; 2, II. Król. 4; 1, Am 2; 6 i 8; 6 Jez. 50; 1, Nech. 5; 5. (gdyż Ja mam wyłączne prawo do niego. Raszi.)

43. (Jak II. 1; 14, Ezech. 34; 4.) Żadną nadmierną ani zbyteczną pracą nie należy go gnębić. Jeżeli masz władzę nad słabszym i nie obawiasz się go a przed ludźmi możesz się tłumaczyć z tego;

44. O ile koniecznie potrzebny jest do pracy niewolnik, należy go nabyć od tych ludów, u których to jest prawem, ale przemocą zabrać go nie wolno. V. 15; 12, II. M. 12; 44.

45. Jak II. 12; 45.

46. IV. 32; 18, 33; 54 i 34; 13. Ezech. 47; 13. Pogańscy niewolnicy nie korzystają z roku jubileuszowego.

47 i 48. Jeżeli Izraelita z powodu zubożenia sprzedany zostaje obcemu, należy go odrazu wykupić, nie czekając na rok jubileuszowy.

50. W razie śmierci właściciela, który go kupił, zostaje zwolniony a nie przechodzi na własność spadkobierców.

F 54. Gdyby nie był wykupiony w sposób, podany w zd. 48 i 49, wychodzi w roku jubileuszowym bez okupu.

55. Gdyby kto wbrew zakazowi chciał ich gnębić jako niewolników, tego Ja ostrzegam przed nadużyciem.

F 52. Także wobec przybysza-innowiercy w państwie izraelickiem należy postępować rzetelnie a nie krzywdzić go, żądając uwolnienia Izraelity bez należnego okupu.

Jego postępowanie, to jednak pamiętaj, że Bóg, który zna twoje myśli i zamysły, jest obrońcą słabych i pokrzywdzonych.

×× Wobec każdego obowiązuje bezwzględna sprawiedliwość.

F XXXIII. – בחקתי – 33   Rozdział ~~XXVI~~ 26.   109

Roz. 26. Zapowiedź błogosławieństwa, jeśli Izraelici przestrzegać będą przykazań B. i groźba przekleństwa jeśli im się sprzeniewierzą. Roz. 27. O ślubowaniach i ich rozwiązaniu.

1. Nie róbcie sobie bożków, a rzeźby i posągów nie stawiajcie sobie, ani kamienia z postaciami nie umieszczajcie w kraju waszym, aby kłaniać się im, gdyż Ja, Wiekuisty, Bogiem waszym.

2. Sobót Moich przestrzegajcie i świątynię Moją czcijcie, Jam Wiekuisty."

F – 3. Jeśli podług praw Moich postępować będziecie i przykazań Moich przestrzegać będziecie i pełnić je będziecie;

4. Tedy dam deszcz wam w czasie swym i wyda ziemia plon swój a drzewo pola wyda owoc swój.

5. I potrwa wam młocka do winobrania a winobranie potrwa do wysiewu i spożywać będziecie chleb wasz do syta i mieszkać będziecie bezpiecznie w kraju swoim.

a cap. 6. I dam pokój w kraju waszym i spoczywać będziecie a nikt nie wystraszy, i wytępię zwierzęta drapieżne z kraju a miecz nie przejdzie przez kraj wasz.

7. I ścigać będziecie wrogów waszych i padną przed wami od miecza.

8. I ścigać będzie z was pięciu – stu, a stu z was – dziesięć tysięcy ścigać będzie, i padną wrogowie (wasze) przed wami od miecza.

9. I zwrócę się ku wam i rozpłodzę was i rozmnożę was i utwierdzę przymierze Moje z wami.

a cap. 10. I spożywać będziecie zeszłoroczne (zboże) zeszłoroczne a przed nowem usuniecie.

11. I umieszczę przybytek Mój wśród was i nie odtrąci duch Mój was.

12. I będę postępował wśród was i będę wam Bogiem a wy będziecie
Mi narodem.

13. Jam Wiekuisty, Bóg wasz, który wyprowadził was z kraju Micraim, aby-
ście nie byli im niewolnikami; i złamałem drążki jarzma waszego
i prowadziłem was wyniośle.

a cap. 14. A jeśli nie usłuchacie Mnie i nie będziecie spełniali wszystkich tych przykazań;
15. I jeśli ustawami Mojemi wzgardzicie i jeśli prawa Moje dusza wasza
odrzuci, abyście nie wykonywali wszystkich przykazań Moich, aby zła-
mać przymierze Moje;

16. Także ja uczynię to wam: ustanowię nad wami przerażenie,
suchoty i febrę pożerającą oczy i omdlewającą duszę, i siać
będziecie daremnie nasiona wasze a zjedzą je wrogowie wasi.

17. I zwrócę oblicze Moje przeciw wam i zostaniecie pobici przed wro-
gami waszymi i ujarzmią was nieprzyjaciele wasi i pierzchać będziecie,
chociaż nikt was ścigać nie będzie.

a cap. 18. A jeśli przy tem nie usłuchacie Mnie, tedy pomnożę karcenie
was siedmiokroć za grzechy wasze.

19. I złamię pychę potęgi waszej i uczynię niebo wasze jak żelazo,
a ziemię waszą jak miedź.

20. I strawi się daremnie siła wasza i nie wyda ziemia wasza
plonu swego a drzewo kraju nie wyda owocu swego.

21. Więc jeśli postąpicie wobec mnie przekornie i nie słuchacie
Mnie, tedy pomnożę wam klęski siedmiokroć podług grzechów waszych.

22. I ześlę ~~przeciw~~ na ~~wam~~ was zwierzęta ~~dzikie~~ polne i bezdzietnymi uczynią was i wytępią bydło wasze i ~~zmniejszą~~ uszczuplą was i opustoszeją drogi wasze.

23. A jeśli przy tem nie ~~poprawicie~~ ~~nawrócicie~~ się ku Mnie i postąpicie wobec Mnie przekornie,

24. Tedy postąpię ~~także~~ również Ja ~~z wami~~ przeciw wam na przekór i porażę was także Ja siedmkroć za grzechy wasze.

25. I ~~przywiodę~~ sprowadzę na was miecz, mszczący ~~pomstę~~ przymierza i ~~zgromadzicie~~ skupicie się w miastach waszych a ześlę zarazę wśród was i oddani będziecie w ręce wrogów.*

26. Gdy złamię wam podporę chleba, będzie piekło dziesięć niewiast chleb wasz w piecu jednym i oddadzą chleb wasz podług wagi a będziecie jedli i nie nasycicie się.

a cap. 27. A jeśli ~~przy tem~~ mimo to nie usłuchacie Mnie i postąpicie wobec Mnie ~~na przekór~~ przekornie,

28. Tedy postąpię ~~wobec~~ z wami ~~w gniewie~~ ~~z gniewem~~ na przekór i skarcę was także Ja siedmkroć za grzechy wasze.

29. I zjadać będziecie ciało ~~dzieci~~ synów waszych i ciało córek waszych zjadać będziecie.

30. I zniszczę wyżyny wasze i zdruzgocę słoneczne słupy wasze i rzucę trupy wasze na ~~trupy~~ gruzy bałwanów waszych i ~~wzgardzi~~ odtrąci duch Mój was.

31. I uczynię miasta wasze ~~opustoszałe~~ pustkowiem i zniszczę świątynie wasze i nie przyjmę ~~miłe~~ ~~zapachu~~ (znaku) woli ~~uznam~~ ~~wam~~ ~~kadzideł~~ wonności waszych.

32. I ~~spustoszę~~ zniszczę Ja ~~ziemię~~ kraj, że przerażą się nad ~~nią~~ nim wrogowie wasi, którzy zamieszkają ~~na niej~~ w nim.

33. A was ~~rozsypię~~ rozproszę między ~~ludy~~ narody i dobędę ~~rozprzestrzenię~~ ~~nad~~ za wami miecza i ~~będzie~~ ~~ziemia~~ kraj wasz stanie się pustynią a miasta wasze ~~będą~~ ~~gruzy~~ ~~pustkowiem~~ staną się gruzami.

a cap. 34. Wtedy nagrodzi ziemia soboty swe przez wszystkie dni zniszczenia jej, gdy będziecie w kraju wrogów waszych; wtedy spoczywać będzie ziemia i nagrodzi sobotnie lata swoje.

35. Przez wszystkie dni zniszczenia swego wypocznie, to, czego nie spoczywała w sobotach waszych, gdy mieszkaliście na niej.

36. A pozostałym z was — nawiodę strach w serca ich, w krajach wrogów ich i ścigać ich będzie szelest listka zawianego i uciekać będą, jak w ucieczce przed mieczem, i padną, choć nikt nie ściga;

37. I potykać się będzie człowiek na bliźnim, jak mieczem, choć nie ściga nikt, i nie będziecie mieli ostoja przed wrogami waszymi.

38. I zginiecie między ludami i pożre was ziemia wrogów waszych.

39. A pozostali między wami zanikną w przestępstwach swych w krajach wrogów ich, a także w przestępstwach ojców ich z nimi zanikną.

a cap. 40. I wyznają przestępstwa swoje i przestępstwo ojców ich w przeniewierstwie, które popełnili wobec mnie, a także za to, że postępowali wobec mnie na przekór.

41. Także Ja postąpię przeciw nim na przekór i zawiodę ich do kraju wrogów ich; może wtedy ukorzy się serce ich nieobrzezane i wtedy odpokutują przestępstwa swoje.

42. Wtedy wspomnę przymierze moje z Jakóbem a także przymierze z Izakiem i także przymierze z Abrahamem wspomnę i kraj wspomnę.

43. A ziemia opuszczona będzie przez nich i odpłaci lata sobotnie swoje w opustoszeniu po nich a sami odpokutują przestępstwa.

ich dlatego i tylko dlatego, że prawami mojemi wzgardzili a ustawy moje zarzuciła dusza ich.

44. A jednak także wtedy, gdy będą w kraju wrogów ich, nie wzgardzę nimi i nie odtrącę ich, aby wytępić ich, aby złamać przymierze moje z nimi, gdyż Jam Wiekuisty, Bóg ich.

45. I wspomnę im przymierze z przodkami, których wyprowadziłem z kraju Micraim przed oczyma ludów, aby być im Bogiem, Jam Wiekuisty."

46. Te są ustawy i prawa i nauki, które nadał Wiekuisty między sobą a między dziećmi Izraela u góry Synaj za pośrednictwem Mojżesza.

Rozdz. 26. 1. Krótkie napomnienia mają utrwalić cześć dla jedynego Boga i uszanowanie dla ustanowionych symbolów, jak rok szabatni i jubileuszowy, oraz świętości religijnych. Następują obietnice za spełnianie przykazań i groźby za ich przekroczenie. Wszelkie pogańskie bożki, bałwany i posągi, obeliski, piramidy z hieroglifami lub wycinanymi napisami, poświęconemi bożyszczom, jako przeciwieństwo do B. wszechmocnego i wszechobecnego, są zakazane nietylko w świątyni lub w domu, ale także w miejscach publicznych, w mieście lub na polu. 19;16, II. 20;4 i 23;24. Majmon. Hilch. 3;6.
W rozdziale tym jest wyliczone stopniowanie następstwa, wynikającego z chciwości. Kto dla zysku nie przestrzega roku szabatniego, ten zmuszony będzie sprzedać swoje ruchomości (zd. 14), swoje grunta, swój dom, swoją siłę roboczą nietylko współwiercy, ale innowiercy. Raszi.
2. Jam Wiekuisty, który niezawodnie nagrodzi ściste przestrzeganie przykazań.
3.–13 obejmuje wyjaśnienie przepisów z 25;18. II. 23;20–30 i V. 28.
Prorocy często przypominają ludowi, że klęski, których świadkami byli, są tylko zapowiedzianemi następstwami przekroczeń przykazań.

4. Naprzód wymienione są błogosławieństwa materjalne, potem (ad. 11) następują ~~duchowe~~ moralne, odnoszące się do całego ludu, aby w ten sposób zachęcić do przestrzegania przykazań te jednostki, które jeszcze nie zdołają ocenić etycznej wartości przepisów.

Obfity deszcz we właściwym czasie t.j. między październikiem a kwietniem jest głównym warunkiem urodzaju w Palestynie. V. 11; 14.

5. Żniwo kwietniowe będzie tak obfite, że młócba potrwa do winobrania we wrześniu a winobranie do nowego zasiewu w październiku. 23; 9, 15 i 39. Nie zaznacie głodu, ani wróg wam nie zagrozi.

6. Błogosławieństwo pokoju uchroni od drapieżnych zwierząt i wrogów. Nawet nie przejdzie przez kraj wasz uzbrojona armia przeciw innym ludom. Raszi. II. 21; 18. Jez. 11; 16–19.

8. Hyperbolicznie wyrażone szczęście na wypadek narzuconej wojny przez napastliwego wroga. V. 32; 30, Joz. 23; 10 i Jer. 30; 17.
(~~ma~~ ma określić ~~ślubne~~ zwycięstwo małej garstki nad niestosunkowo przeważającą siłą zbrojnej armji, która polegnie w sposób niezwykły.)

9. Zwrócę się ku wam ze szczególnem błogosławieństwem i ponownie ustwalę przymierze, które swojem postępowaniem zachwialiście.
I. M. 1; 28. Jer. 31; 31, II. Król. 13; 23. Ps. 25; 16.

10. Obfitość plonów będzie wymagała usunięcia zapasów dawnych, aby można było nagromadzić ze świeżych zbiorów.

11. Widomym znakiem mojej opieki nad wami będzie Świątynia i nie opuszczę was bez ważnej przyczyny. II. 25; 8 i 29; 45. IV. M. 10; 36.

12. Będę opiekował się wami jako wszechmocny Władca świata. II. M. 6; 7.

13. Dzieło wyprowadzenia z Egiptu jest wystarczającem świadectwem wszechpotęgi i najdobrotliwszej łaski Boga. Drzewo t.j. kabłąk w jarzmie, przylegający do karku zwierzęcia. Gesenius. Jer. 27; 2.

F 16. Stopniowaniu nieposłuszeństwa odpowiada stopniowanie kary. Czworakiemu błogosławieństwu (za przestrzeganie przykazań) odpowiada czworaka kara za przekroczenie ich. ~~I. 13; 12~~ I. 13; 13.

15. Jeżeli przekornie grzeszyć będziecie, to i ja muszę zaniechać przymierza. ~~16.~~ Raszi podaje 7-~~[illegible]~~ stopni grzeszenia: 1) zaniechanie poznania przykazań, 2) niespełnienie przykazań 3) gardzenie tymi, którzy wykonują przykazania, 4) lekceważenie tych, którzy głoszą nauki wiary, 5) przeszkadzanie innym w wykonywaniu przykazań, 6) zapieranie przykazań, 7) zaprzeczanie istnienia Boga. Ibn Ezra zauważa, iż stopniowanie i wymienianie kar ma tylko tem skuteczniej działać na wrogów i opamiętanie się.

C. d. na nast. str.

F 14. Aby słuchać i pełnić przykazania, należy je dokładnie poznać i zrozumieć przez gorliwą naukę i sumienne badanie znaczenia według Pisma Św. i tradycji. Hiob 15; 17. 29; 21. 31; 35. 32; 10.

na str. poprzed. { Ja okażę władzę nad wami i ześlę kary tak szybko i tak srogie, że to wywoła ogólne przerażenie; uschnięcie z głodu, dreszcze gorączki, we w oczekiwaniu dalszych klęsk, utratę równowagi umysłowej i zwątpienie.

17. Obraz trwogi i rozpaczy w nawale klęsk, gdy opatrzność B. ich opuści. w przeciwieństwie do zd. 9, gdzie opiewa „I zwrócę się ku wam". Sędz. 6; 3, Mich. 3, 3.

18. „Przy tem" t. zn. mimo wyliczonych klęsk. Liczba 7 jako system liczbowy, oznaczający wogóle wielokrotność. (Przy. S. 24; 16, Ps. 119; 164; 79; 12, (V 28; 7.) Jez. 4; 1. 7 klęsk za 7 wyliczonych przestępstw w (zd. 15. objaśnieniu)

19. Pycha, powstała z nadmiaru dobrobytu, złamana zostanie klęską głodu. Jak żelazo nie wydziela wody, tak z nieba nie spadnie deszcz, jak na kruszcu nie przyjmie się roślina, tak ziemia wyschła i stwardniała nie będzie rodziła.

20. Wysiłek wasz nad uprawą roli będzie daremny, (V. 28; 23 Ezech. 24; 21. aniżeli gdyby wogóle nie pracowali. Nawet owoc niedojrzały spadnie z drzewa, co będzie tem boleśniejsze,

21. Za przekorność następuje tem dotkliwsza kara.

22. Z obawy przed drapieżnemi zwierzętami, które rozmnożą się, kryć się będą po domach. V. 32; 24. Raszi wylicza klęski: 1) rozszarpanie przez drapieżne zwierzęta 2) śmierć zadana przez zwierzęta domowe, 3) przez jadowite węże, 4) utrata dzieci z powyższych przyczyn i z głodu (6) zamieranie starszych z wyczerpującej i bezowocnej pracy, 5) pomór bydła) 7) opustoszenie dróg.

23. „Przy tem" t. zn. karceniem nie opamiętacie się i nie nawrócicie się.

25. Klęska wojny was nawiedzi. Z powodu ucieczki mieszkańców do obwarowanych miast powstanie głód, wycieńczenie, a w następstwie zaraza, która przyspieszy żniwo śmierci i oddanie na łup oblegającego wroga.
(Wycieńczenie z głodu przyspieszy wybuch chorób.

26. „Podpory chleba" t. zn. środki żywności, które są podporą życia I. 18; 5. Jez. 3; 1. Brak opału i skąpa ilość pieczywa spowodują, że większa ilość gospodyń starać się będzie, aby razem skorzystać z jednego pieca. III. 2, 4. Chleb będzie w ograniczonej ilości wyznaczony, jak zawsze w czasie wojny (a przytem licho przyrządzony więc niepożywny.

28. Znowu siedem klęsk: 1) miecz, 2) oblężenie, 3) zaraza, 4) ograniczenie chleba, 5) brak opału, 6) zepsute pożywienie, powodujące 7) choroby wnętrzności. Raszi.

29. Najokropniejsze następstwa głodu, które sprawdziły się przy oblężeniu Samaryi i Jeruzalemu. II. Król. 6; 28, Tr. Jer. 4; 10.

30. „Wyżyny", na których umieszczano bałwany, wystawione na działanie słońca, wzgl. na (t. j. posąg Baala) Raszi sądzi, że odnosi się to do pałaców i wieży) II. Kron. 34; 4, Jez. 17; 8. Jer. 16; 18. „Wzgardzi duch mój wami" t. zn. nie będę opiekował się wami.

31. Następstwem będzie, zerwanie przymierza a więc wypędzenia z kraju obie, samego, zniszczenie Świątyni i zniesienie służby Bożej przez składanie ofiar. Świątnice „wasze" t. zn. te, które wy sobie ustanowiliście, a nie moje.

Raszi wylicza dalsze 7 klątk: 1) ~~żądanie~~ pożeranie własnych dzieci, 2) zburzenie wyniosłych budowli, 3) padanie trupów na gruzy bałwanów, 4) ustanie opieki B[...], 5) opustoszenie miast, 6) zniszczenie Świątyni, 7) ustanie ~~służby~~ kultu ofiarnego.
32. Zniszczenie będzie tak straszne, że nawet wroga przerazi.
33. Jako rozproszeni między ludami stracą wszelką siłę w niewoli i nie będą mogli nawet porozumieć się wzajemnie, że będą mogli wrócić do siedzib swoich. II. 15; 9, Ezech. 5; 2 i 12.
34. Z powodu opustoszenia kraju ziemia długo (będzie odłogiem) leżała i w ten sposób niejako spłaci dług B[...] za nieprzestrzeganie lat sobotnich i jubileuszowych. Raszi.
35. Raszi wylicza, że 70 lat niewoli babilońskiej w zupełności wyrównuje 70 lat sobotnich i jubileuszowych, przypadłych na czas od wejścia Izraelitów do ~~kraju~~ Palestyny aż do zburzenia Jeruzalemu przez Nebukadnecara; II. Król. 21; 1, II. Kron. 36; 21, Ezech. 4; 4.
(w którym to czasie Izraelici nie stosowali się ściśle do przepisów.)
36. Wszędzie ścigać ich będzie lęk, niepokój i nieustająca trwoga.
37. Jedni potykać się będą o przestępstwa drugich, czyli za winy jednych cierpieć będą inni. Midrasz.
38. Położenie w rozproszeniu będzie tak ciężkie, że rychło zmarnieją. Jech. 36; 13.
39. Dzieci wprawdzie nie odpowiadają za grzechy ojców V. 24; 16, ale jeżeli dzieci przyjmują grzechy ojców i popełniają je, wtedy grzechy stają się ich własnem przestępstwem, wtedy "wraz z nimi" zginą. Onkelos i Raszi.
41. W ciężkiej niewoli powinni rozpamiętywać i odpokutować za grzechy.
42. Praojcowie są wyliczeni w odwrotnym porządku, aby zaznaczyć, że już Jakób, chociaż najmłodszy z nich, zastępuje, aby uwzględniono potomków, gdyby nie on, to Izak na to zastępuje, a już bezwarunkowo zastępuje Abraham, aby dla jego zasług to się stało. Raszi.
43. Skoro we własnym kraju nie zechcą opamiętać się, to muszą ziemię opuścić i w niewoli odpokutować za przełamanie praw i przykazań.
44. Chociaż ukarać ich muszę, ale i w niewoli ich nie opuszczę zupełnie.
45. Jam Wszechmocny, który także i tych wygnańców będzie miał w opiece.
46. "Te są ustawy i t.d. zawarte w Księdze III. Raszi sądzi, że wyrażenie "nauki" odnosi się do nauki pisanej i ustnej.

Rozdział 27.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

2. Przemów do dzieci Izraela i powiedz im: — Człowiek, jeśli wyszczególnił ślubowanie według oceny twej osoby dla Wiekuistego; —

3. A jeśli będzie ocena twoja za mężczyznę od wieku dwudziestu lat i do wieku sześćdziesięciu lat — tedy będzie ocena twoja pięćdziesiąt szekli srebrnych, według szekla Świątyni.

4. A jeśli niewiasta jest, tedy będzie ocena twoja trzydzieści szekli;

5. A jeśli od wieku pięciu lat i do wieku dwudziestu lat, tedy będzie ocena twoja: za mężczyznę dwadzieścia szekli a za niewiastę dziesięć szekli.

6. A jeśli od wieku miesiąca i do wieku pięciu lat, to będzie ocena twoja: za mężczyznę pięć szekli srebra a za niewiastę ocena twoja trzy szekle srebra.

7. A jeśli od wieku sześćdziesięciu lat i wyżej: jeśli mężczyzna, będzie ocena twoja piętnaście szekli, a za niewiastę dziesięć (szekli).

8. A jeśli biedniejszy on od oceny twej, postawi się go przed Kapłana i oceni go Kapłan; stosownie do tego, jak sięga ręka ślubującego, oceni go Kapłan.

a cap. 9. A jeśli bydło, z którego przynosi się ofiarę dla Wiekuistego: wszystko, co składa z tego dla Wiekuistego, będzie uświęcone.

10. Nie zamieni, ani nie zamieni go, dobre za złe, albo złe za dobre; a jeśli zamienić (Koniecznie) bydlę za bydlę, wtedy ono i zamienione będą uświęcone.

118. 122

11. A jeśli jakiekolwiek bydlę nieczyste, z którego nie można składają ofiary dla Wiekuistego, tedy postawi to bydlę przed Kapłana;

12. I oceni Kapłan je, czy dobre, czy złe; według oceny Kapłana, tak będzie.

13. A jeśli wykupić chce (koniecznie), tedy dołoży piątą część do oceny twej.

a cap. 14. A człowiek, gdyby poświęcił dom swój, na świętość dla Wiekuistego, tedy oceni go Kapłan, czy dobry, czy zły; jak oceni go Kapłan, tak zostanie.

15. A jeśli poświęcający wykupić chce dom swój, tedy dołoży piątą część srebra oceny twej nadto i będzie jego.

a cap. 16. A jeśli z pola posiadłości swej poświęci człowiek dla Wiekuistego tedy będzie ocena twoja w stosunku do wysiewu jego; wysiew omeru (jęczmienia) za pięćdziesiąt szekli srebra.

17. Jeśli z roku jubileuszowego poświęci pole swoje, podług oceny twojej zostanie.

18. A jeśli po (roku) jubileuszu poświęci pole swe, tedy obliczy mu Kapłan srebro w stosunku do lat, pozostałych do roku jubileuszowego, i to odliczone będzie od oceny twej;

19. A jeśli wykupić chciałby (koniecznie) pole poświęcający je, tedy dołoży piątą część srebra oceny twej nadto, i pozostanie jego.

20. A jeśli nie wykupi pola i jeśli sprzeda to pole człowiekowi innemu, to nie może być wykupione ponownie.

21. I będzie to pole, gdy wyzwolone zostanie w jubileuszu, poświęcone dla Wiekuistego, jak pole wyklęte, dla Kapłana przejdzie w posiadanie jego.

a cap. 22. A jeśli pole z kupna jego, które nie jest z pola posiadłości jego, poświęci dla Wiekuistego;

23. Tedy obliczy mu Kapłan wartość oceny twej do roku jubileuszowego i da ocenę twoją w dniu tymże jako świętość dla Wiekuistego.

24. W roku jubileuszu wróci pole (do tego), od którego kupił je, do którego należy jako posiadłość kraju (ziemska).

25. A wszelka ocena twoja będzie według szekla świątyni; dwadzieścia ger będzie szekel.

26. Tylko pierworodne, które przez pierworodztwo (należy) do Wiekuistego z bydła, nie poświęci człowiek tego, czy wół, czy owca, do Wiekuistego należy.

27. A jeśli z bydła nieczystego (poświęci), wykupi je według oceny twej i doda piątą część (twej) nadto, a gdyby nie zostało wykupione, tedy sprzedane będzie według oceny.

28. Lecz wszystko zaklęte, co zaklął człowiek dla Wiekuistego z wszystkiego, co jego, od człowieka i bydła i pola posiadłości jego, nie będzie sprzedane, i nie będzie wykupione; wszystko zaklęte uświęconą świętością jest dla Wiekuistego.

a cap. 29. Wszystko zaklęte, z którego zaklęte zostało z ludzi, nie będzie wykupione, co zostanie: uśmiercone.

30. I wszelka dziesięcina ziemi, z nasienia ziemi, z owocu drzew, dla Wiekuistego jest, uświęcone dla Wiekuistego.

31. A jeśli (kiedybądź) wykupić chce (koniecznie) człowiek z dziesięciny swej, piątą część doda nadto.

a cap. 32. I wszelka dziesięcina rogacizny i owiec, z wszystkiego, co przechodzi pod posochem, (dziesiąte poświęcone będzie) dla Wiekuistego.

33. Nie będzie rozróżniał między dobrem a złem i nie zamieni; a jeśli zamienić (koniecznie) zamieni, będzie ono i zamienione będzie uświęcone; nie będzie wykupione.

34. Oto przykazy, które przykazał Wiekuisty Mojżeszowi dla synów Izraela u góry Synaj.

F 31. jak V. M. 14; 22.

Rozdz. 27. obejmuje przepisy o ocenie i wykupnie poświęconego Bogu człowieka, (1-8) bydła (9-13), domu (14 i 15), pola (16-24) lub jakiegobądź przedmiotu, z wyjątkiem bydła pierworodnego (25), i osób lub przedmiotów zaklętych (26 i 27), (28 i 29), i dziesięcin (30-33).

2. Jeżeli kto, uniesiony uczuciem wdzięczności w chwili szczęścia, lub trwogą w razie klęski, ślubował poświęcić dziecko, zwierzę, dom, kawał gruntu, lub inny kosztowny przedmiot na chwałę Boga w intencji okazania wdzięczności, albo wyjednania łaski, to było dozwolone, ale nie nakazane. V.M. 23; 23 Kazn. 5; 4. Tylko wyraźnie wypowiedziane ślubowanie obowiązywało. IV.M. 30; 9, V.M. 23; 24, Sędz. 11; 35, Kazn. 5; 5. Można było poświęcić własną osobę, albo dziecko swoje, lub sługę swego na nazarejczyka IV.M. 6; na własność Boga I Sam. 1, 11, na dożywotnią służbę w Świątyni. Ez. 2; 58 Neh. 7; 60 i 11; 3. Joz. 9; 27. W każdym wypadku, jak u pierworodnych, dozwolony jest wykup. II.M. 13; 13, 34; 20, IV.M. 18; 16, 15; 3 i 8.

3. Ocena uwzględnia siłę roboczą, a więc płeć, stan zdrowia, wiek.

8. Stosownie do zamożności, ale wyłączyć należy najpotrzebniejsze sprzęty domowe, narzędzia rękodzielnicze i t. p.

9. Bydlę ma być w naturze dostawione.

12. Według oceny kapłana ma być sprzedane (na rzecz Świątyni) komukolwiek

11. Jeżeli jest nieczyste jako zakazane do jedzenia (rozd 11), albo jako uszkodzone.

13. Ślubujący jest obowiązany do nadpłaty a nie inny kupujący.

14. Dom, którego wartość wzgl. dochody poświęca się na korzyść Świątyni.

16. Samo pole jako niesprzedawalna własność nie może być oddane, tylko plon tegoż.

17. Tylko do jubileuszowego roku może być plon poświęcony, potem pole jako własność dziedziczna wraca do posiadacza.

18. Za każdy rok do jubileuszu przypada w stosunku do 1 szekla za 1 rok.

20. Jeżeli ślubujący nie wykupi pola do jubileuszu, a mimo to sprzedał je innemu, więc postępując samowolnie z rzeczą, poświęconą Bogu, wtedy traci je na zawsze na własność Świątyni, jako pole zaklęte. V.M. 18; 14.

24. Wraca do pierwotnego prawnego dziedzica.

25. jak II.M. 30, 13

26. " II.M. 13; 2 i V.M. 15; 19.

27. Odnosi się do zwierzęcia, które z powodu ułomności nie może być poświęcone. Co do osła, jak II.M. 13; 13.

28. Zaklęte" t. zn. wyłączone z wszelkiego powszedniego użytku. 21; 22, II.M. 26; 33 i 29; 37, IV.M. 18; 14. Ez. 44; 29.

29. Jeżeli władza zaklęła n. p. jakieś miasto V.M. 7; 2 i 13; 16. Joz. 6; 17. Ludzie są oczywiście wykluczeni, jak wskazuje zd. 28, II. 20; 13, V. 12; 31. IV.M. 35; 31.

30. O dziesięcinie II.M. 14; 20 i 28; 22, (V.M. 14; 22 i nast. IV.M. 1; 4.)

32. Pasterz liczył kosturem wychodzące z obory bydło i co dziesiąte znaczył czerwoną barwą. Misz. Bechor. 9; 7. Jer. 33; 13. Ez. 20; 37. P 22; 27

33. Nawet ułomne należało do kapłanów na pokarm

Ślubowanie nie jest nakazane, ale o ile zostało postanowione, należy je sumiennie spełnić.

5. V. 30.